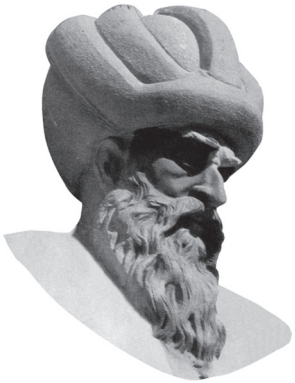
MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.
İnancınız sağlamsa, mutlaka başarırsınız.
Şânı Yüce Kur'an (III: 139)

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına
İmtiyaz Sahibi: BÜLENT AKKAN
Yazı İşlerini fiilen idare eden: ORHAN OKAY
DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.
ÜÇ AYDA BİR YAYINLANIR. ÜYELERE MAHSUSTUR. PARAYLA SATILMAZ.
ISSN 1301-2762

SAYI: 186 • Nuruziya Sokağı No:9 34430 Beyoğlu/İstanbul • **EKİM 2021**
Tel: 0212 251 26 50

05	Büyük Üstat Mesajı	Bülent AKKAN
09	Message from the Grand Master	Bülent AKKAN
13	Mozart Kardeş Döneminde Viyana'da Masonik Yaşam ve Mozart'ın Masonik Müziği	Gökhan UZGÖREN
47	Spekülatif Masonluğun Britanya Adası'nda Gelişmesi Tesadüf müydü?	Ufuk EGE
65	Bir Ziyaretin Unutulmuş Hikâyesi: Yunan Masonların 1954 Yılında Türkiye Seyahati	Yavuz Selim AĞAOĞLU - Yorgo TEODORİDİS
81	Atatürk'ün Ömür Boyu Yakın Bir Dostu Dr. Rasim Ferid Talay	Sinan GÜRMEN
94	Masnoluğun İç Dinamiği	Faruk HAN
97	David Josef Kohen ve Kohenlerin 100 Yıllık Serüveni	Kağan KALE
116	Aramızdan Ayrılanlar	Mimar SİNAN
119	Mimar Sinan Dergisi Yazı Kabulü ve Yayın Kuralları	Mimar SİNAN

Kapak Kompozisyonu: Şinasi BARUTÇU

Rekmay Reklâm ve Tanıtım A.Ş.
Cihan Sok. No: 12/B Sıhhiye - 06430 ANKARA
Tel: 0.312. 231 09 26 - 229 81 29

BÜYÜK ÜSTAT MESAJI

Sevgili Kardeşlerim,

13 Mayıs 2017 günü bana verdiğiniz görevimi 06 Kasım 2021 itibarı ile halefime devrediyorum. Çok az sayıda Masonun erişebildiği ve Büyük Locamızın bir kardeşe verebileceği bu en şerefli görevi teslim edeceğim bugün, geçen dörtbuçuk yıllık dönemde nelerin yapılıp nelerin yapılamadığının muhasebesinin üzerinden kısaca geçmek gereğini duyuyorum.

Öncelikle şeffaflık, paylaşımcılık ve yönetimde ortak karar alma konusunda çok önemli adımlar attığımızı görebiliyorum. İlk iki yıllık dönemde 6, ikinci ikibuçuk yıllık dönemde ise tam 12 adet Vadi Genişletilmiş Danışma Kurulları yapmış durumdayız. 26 senedir Büyük Loca üyesi olan bir kardeşiniz olarak rahatlıkla söyleyebilirim ki bu sayıda danışma kurulu yapılan başka hiçbir dönem olmamıştır. Bu danışma kurullarında hiçbir şekilde zaman kısıtı ve söz alma kısıtlaması olmamış, her kardeşim görüşlerini serbestçe ifade etmiştir. Ayrıca, BGK'nun yaptığı çalışmalar hakkında sürekli bilgi paylaşımı yapılmıştır. Her zaman söylediğim gibi kişilerin fikir beyan etmeden önce bilgi sahibi olmaları gerekir. Bunun için de açık ve şeffaf bir şekilde bilgilendirme yapmalısınız. Aksi takdirde, bilgisizce yapılacak bir yorumun mesnetsiz, gerçekdışı iddialara dönüşmesi rastlanmayan bir durum değildir. Bu prensibe dörtbuçuk yıldır mümkün olduğunca sadık kalmayı şiar edindim. Büyük Görevliler Kurulunda, Vadi Danışma Kurullarında ve doğrudan tüm kardeşlere verdiğim mesajlarla Türkiye Büyük Locasının her türlü faaliyeti için detaylı bilgiler vermeye çalıştım. Hatta öyle ki, bazı konularda birçok kardeşim gereğinden fazla bilgi verdiğimden şikayetçi dahi oldular. Ancak, ben yolumdan vazgeçmedim, çünkü bu kadar bilgilendirmeye rağmen dahi bazı zamanlar dezenformasyona, yanlış bilgilendirmeye yönelen üyelerimizin olduğunu da yaşadık.

Çok önemli vaadlerimden biri kurumsallaşma alanında idi. Genel Kurul kitapçığımızda tüm detaylarını gördüğünüz üzere, idari ve mali yapımızı günün gereklerine göre düzenleyen sayısız yönetmelik ve prosedür devreye sokulmuş, ayrıca Kurumsal Kimlik Kılavuzu, Sosyal Medya Görsel Kullanım Kılavuzu, Acil Durum Yönetim Sistemi oluşturulmuş, KVKK'na uyum çalışmaları tamamlanmıştır. Vadi ve şubelerin idari yapı içindeki işlevleri yeniden düzenlenmiş, yerinden yönetim felsefesi yerleştirilmeye başlanmıştır. Mali konularda da onlarca yenilik yapılmış, Bütçe, Raporlama, Avans ve Yolluk Yönetmelikleri baştan oluşturulmuş, muhasebe programı değiştirilerek BLOS ile entegre işletilmeye başlanmış, üye bazlı tahakkuk sistemine ve ayrıca tüm makbuzların sistemden basılmasına geçilmiş, tüm raporların BLOS üzerinden alınmasına başlanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar yüze yakın kardeşimiz ile personelimizin yoğun ve özverili çalışmaları ile gerçekleşmiştir. Tüm emeği geçenlere şükranlarımı sunuyorum.

Bütün bu idari ve mali yeniliklerin ana amacı Büyük Görevliler Kurulu'nun idari faaliyetlerini mümkün olduğunca profesyonellere devretmesi, sadece karar alma ve denetim işlevlerini yaparken asıl işlevi olan Türkiye Büyük Locası'nın masonik faaliyetlerini düzenlemek ve denetlemek görevine daha yoğunlaşmasını sağlamak idi. Tüm bunların yolunu açacak Türkiye Büyük Locası Strateji Belgesi de 2019 Mayıs'ında verilen söze uygun olarak hazırlanarak Genel Kurulumuzun onayına getirilmiştir.

Strateji Belgesinin Vizyonu bölümünde de belirtildiği üzere amaç, Localarımızın çalışmalarını, tüzüklerimize, örf, adet ve geleneklerimize bağlı kalarak yürütmesine katkı sağlayacak süreçlerin uygulanmasını temin etmek ve Büyük Locamızı günün koşullarına uygun olarak, camiamızın ihtiyaçlarına cevap verecek düzeyde şeffaf, sürdürülebilir ve etkin bir idari yapıya kavuşturmaktır. Kardeşlerimizin beklenti ve önerileri doğrultusunda hazırlanan bu belge, çalışmalarımıza ve kurumsal yapımıza ilişkin açık ve net olarak hazırlanmış bir strateji belgesi olmakla birlikte, tüm kardeşlerimizin el ve gönül birliği ile sahiplenerek hayata geçirmelerinin beklendiği bir taahhüttür.

Bu yalnızca bir Strateji Belgesidir. Belgenin vizyon ve misyonu da yalnızca bu Strateji Belgesinin vizyon ve misyonudur. Masonluğun ve Derneğimizin bütünün değil. Bu çalışma yalnızca, üç ya da dört yılı kapsayan ve önemli görülen noktaların geliştirilmesi, yeniden düzenlenmesi ve daha iyi işlemesi yönünde nelerin yapılabileceğine ilişkin bir iş planı ve bu işlerin yapılacağına dair bir irade beyanıdır. Hepsi bu. Belge ne Masonluğa ilişkin bir strateji içermektedir ne de Derneğimize dair. Belgenin içeriğinde yer alan tüm unsurlar,

localarımızdaki günlük işleyişe ilişkin, yine doğrudan kardeşlerimiz tarafından; "aksıyor", "düzeltilmesi iyi olur", "sorunlu", "zarar verme eğilimi taşıyor", "böylesi daha iyi olur", "etkiliyor", "tıkanıyor" türünde yaklaşım, ifade ve önermelerden ortaya çıkarılmıştır. Beklentiler nerede yoğunlaşmışsa oraya ilişkin "önermeler" de defalarca filtre edilerek kaleme alınmıştır.

Başka bir deyişle, burada ifadesini bulan tüm maddeler, bir bütün olarak kardeşlerin ifadesi ve beklentisidir. Uygulamanın nasıl, hangi takvimle, kimler tarafından yürütüleceği, uygulamanın nasıl denetleneceği konularının sürecin bundan sonraki aşamasında, temel belgenin kabulünden sonra belirlenmesi planlanmıştır.

Bazı aksiyonlar birtakım tüzüksel değişiklikler de gerektirebilecektir. Burada, Türkiye Büyük Locasının iradesi belirlenecek, ardından eylem planı ve yol haritası çizilerek stratejiler hayata geçirilmeye başlanacaktır.

Pandeminin önemli bir etkisi de bu dönemde gerçekleştirmeyi planladığımız ve hatta en son haline getirdiğimiz kapsamlı tüzük değişikliklerini yapamamamız olmuştur. Yapılan anket çalışmaları ve Danışma Kurullarında dile getirilen sıkıntılar dolayısı ile localarımızın karşılaştığı ve ayrıca seçim ve disiplin hukukunda Büyük Locamızın karşılaştığı zorlukları gidermeyi amaçlayan tüzük değişikliklerini maalesef yürürlüğe koyma imkanımız olamadı. Ancak, dediğim gibi bu çalışma çok ileri bir safhaya getirilmiş olup yeni Büyük Üstadımız dilerse aynen ya da tadilen hızla devreye sokulmaması için hiçbir sebep yoktur.

İki dönemlik görev sürem boyunca Vadi merkezlerimiz ve şubelerimizin ihtiyaçları özenle incelenerek kardeşlerimizin rahat ve konforlu alanlarda çalışmalarına gayret edilmiştir. Öncelikle, bu dört yıllık dönemin en önemli eseri olan İzmir Alsancak'taki binamız yıkılarak yerine İzmir Masonluğuna çok uzun yıllar mükemmel şekilde hizmet verecek şekilde planlanıp inşa edilen yeni binamız çalışmalara hazır hale getirilmiştir. 2018 yılı başında başlayan inşaat çalışmaları 2020 yılının ilk aylarında tamamlanmış, mabet tefriş işlerinin başladığı Şubat 2020 ayının hemen ertesinde başlayan pandemi dolayısı ile çalışmalara dört aya yakın süre ara verilmiş, ancak yine de mabetlerimiz Eylül 2020 itibarı ile bitirilmiştir.

Alsancak yerleşkemizin İzmirli kardeşlerime ve Türk Masonluğuna hayırlı olmasını dilerken binamıza hizmeti geçen tüm kardeşlerime gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca, bu iki dönem içinde İstanbul Nur-u Ziya'da iki yeni yemek salonu ile bir ilave mabet tesis edilmiş, Ankara Vadi Evimizin mutfağı tamamen yenilenmiş, tüm şubelerimizde güvenlik ve kamera sistemleri oluşturulmuştur.

Bugün Türk Masonluğu yine, kendi inisiyatifi dışında gelişen birbirinden ağır koşullarla dolu sınavlardan geçmektedir. Bir yandan bütün dünyayı pençesine almış yıkıcı bir salgın hastalığın ağır acı ve sıkıntıları ile başa çıkmaya çalışmakta, diğer yandan hem ülkenin hem de tüm dünyanın yaşadığı ekonomik, sosyal ve siyasal buhranları göğüslemeye gayret etmektedir.

Covid 19 Virüsü olarak tanımlanan salgın hastalığın dünyayı ve ülkemizi yakıp kavurduğu bir dönemde Türk Masonluğu, bu salgının kendisinden söküp aldığı kardeşlerinin yasını bile tutamadan, bünyesindeki birbirinden kıymetli kardeşlerinin üstün çabasıyla salgınla mücadele etmekte, bu ülke için, alkışlardan uzak, sessiz ama onurlu ve mukaddes bir hizmeti yerine getirmeye çalışmaktadır. 19 ay boyunca loca çalışmalarımıza ara verilmiş, kardeşlerimiz birbirlerine olan özlemlerini sanal ortamlarda gidermenin yollarını aramışlardır. Birçok kardeşimiz ciddi mali sıkıntılara düçar olmuştur. 25 Mart 2020 tarihinde sizlere yaptığım çağrıya 3500 civarında kardeşim hemen cevap vermis, oluşturduğumuz Acil Durum Fonu'na kısa süre içinde bir milyon TL'nin üzerinde bağış gelmiştir. Büyük Görevliler Kurulu da 2020 bütçesindeki acil olmayan tüm yatırımlar ve etkinlikleri iptal ederek bunlar için bütçelenen tutardan bir milyon TL'nin sözü geçen fona aktarılmasına karar vermiştir. Masonluğun en büyük erdemlerinden biri olan hasenat duygusunun kardeşlerimizin gönlüne ne kadar güçlü olarak yerleştiğinin göstergesi olan bu davranış ile pandemiden maddi olarak ciddi şekilde etkilenen 250 civarında kardeşimize 1.200.000 TL yardımda bulunulmuştur

Tüm bu çalışmalar, başta Büyük Görevliler Kurulu üyeleri olmak üzere Komisyonlarımızda, Çalışma Gruplarımızda özveri ile çalışan Kardeşlerimiz ile gerçekleşebilmiştir. Bu vesile ile hepsine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Bir diğer teşekkür de Vadilerimizde çalışan profesyonellerimize... Bizlerin çalışmalarını kolaylaştıran, Kardeşlerimize, Loca çalışmalarına her türlü desteği veren profesyonel çalışanlarımıza da sizlerin huzurunda ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Göreve gelecek yeni Büyük Üstadımızın Türkiye Büyük Locasını çok daha yükseklere çıkaracağından emin olarak taşıdığım bayrağı halefime gönül huzuru ile devredeceğim.

Sözlerime son verirken beni büyük bir teveccüh ile bu şerefli göreve getiren ve dörtbuçuk yıl boyunca koşulsuz destekleyen tüm kardeşlerime gönül dolusu teşekkürlerimi sunuyor, hepinizi sevgiyle kucaklıyorum.

Bülent AKKAN
Büyük Üstat

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

Dear Brethren,

As of November 6, 2021 I shall be delivering my duty you have assigned me on May 13, 2017 to my successor. Soon I will be delivering this most honorable duty assigned by our Grand Lodge to only a certain number of brethren. At this point, I would like to present you the account of what we have achieved and what we still have to do.

To start with, I can mention that we have taken certain steps in transparency, sharing responsibilities and shared decision making. We have achieved 6 Expanded Valley Advisory Councils within the first two years and 12 within the second two and a half years. Being a 26 year member of our Grand Lodge I can freely mention that there has never been such a term achieving this many Councils. During these councils there were no time or speaking limitations and each brother was able to express himself freely. Furthermore, there has been a continuous information flow regarding the labors of the Grand Officers. As I always mention, in order to express an idea, a person must have certain knowledge. Therefore, we must always grant a clear and transparent information flow. Otherwise, a benightedly comment can easily transform into unreal and unfounded claims. During my term of four and a half years I have always tried to stick to this principal. In the Board of Grand Officers, in the course of the Valley Advisory Councils or directly to all brethren, I have always transferred all my knowledge to brethren regarding the labors of the Grand Lodge of Turkey. Sometimes even some brethren complained about such detailed sharing. However, I insisted on this habit because despite this continuous flow, still there were certain members suffering from disinformation.

One of my important promises was the institutionalization issue. You may follow all relevant details in our General Assembly Booklet regarding our achievements on sustaining numerous regulations and procedures organizing our financial and administrative bodies. In addition, guidelines like Corporate Identity Manual, Social Media Visual Manual and Emergency Management System and studies have been completed

on the harmonization of the law on the Protection of Personal Data. The functions of the Valleys and branches within the structure of the administrative body have been re-organized and principals and philosophy of local administration have been established. Various improvements have been achieved on financial issues such as Budgeting, Reporting, Allowance and Travel Allowance Regulations were re-established and the accounting program has been altered to integrate with our BLOS system. Member Based Accrual System has started to operate and all receipts have been published by this system and all reports can be reached via the BLOS system. Nearly a hundred brethren have participated in these studies and all these systems have been established by the intensive and devoted labors of these brethren and our staff. I must express my thankfulness to all contributors.

The main purpose of all these financial and administrative improvements was to transfer the administrative activities of the Grand Officers to professionals and take on the duty of decision making and supervising and concentrate on the main duty of organizing and supervising the Masonic labors of the Grand Lodge of Turkey. The Strategy Paper of the Grand Lodge of Turkey to establish all these improvements has been completed as promised in May 2019 and has been presented to the approval of our General Assembly.

As mentioned in the Vision chapter of our Strategy Paper the main purpose is to establish procedures to maintain the labors of our Lodges in accordance with our traditions, landmarks and regulations. Another goal is to restore our Grand Lodge into a modern, transparent, sustainable and efficient administrative body. This paper was prepared under the guidance and expectations of our brethren and is documented to reflect our activities as well as our institutional structure. Furthermore, it is a commitment which all our brethren will embrace hand in hand and in harmony to reach this goal.

This is just a Strategy Paper. This document reflects the vision and the mission of the Strategy Paper but not the whole of our association nor the whole of Freemasonry. This is the summary of a study involving the last three or four years regarding the improvement of certain necessary points, a work plan for some re-organizations to work thing better and is a declaration of intention of overtaking certain activities. That is all. This Paper does not contain any strategy concerning our association as well as Freemasonry in general. All the factors and elements within this document concerns the daily work in our Lodges and have directly been proposed by our brethren on points, expressions, approaches and suggestions such as, "does not work", "better to improve", "failing", "may lead to harm", "better this way", "effects",

"jammed" and that have to be corrected. The majority of the expectations were concentrated at certain points and the relevant suggestions were carefully filtered and were endorsed in the document.

In other words, all the items indicated in this document are the expressions and expectations of our brethren. The calendar, the surveillance and practicing the application have been planned to start after the approval of the Strategy Paper.

Some activities may lead to alterations in the legislation. The willpower of the Grand Lodge of Turkey will be determined and action plans and road maps will follow to materialize these strategies.

An important effect of the pandemia was to refrain the alterations in the legislation items we had been working on for quite a long time. Unfortunately, the alterations in the legislation to correct the problems derived by the results of the survey studies, the nuisances mentioned in the Advisory Councils, the problems suffered by the Lodges and the difficulties that our Grand Lodge faces regarding the disciplinary regulations and our election law could not be realized. However, as I mentioned above, all this study has reached its final phase and our new Grand Master may either approve it or can add certain alterations for an immediate practice.

During my two term duty period the necessities of our brethren working in the Valley and branch buildings have been meticulously inspected to grant them a comfortable working environment. As the primary monument of these four years, our Temple in İzmir has been demolisted and was re-built to serve Freemasonry in İzmir for the coming years. The construction has started in the beginning of 2018 and was completed within the first quarter of 2020. Furnishing studies were interrupted due to the pandemia by February 2000 for about four months, nevertheless, the temples were completed as of September 2020.

I wish that our Alsancak Temple will be auspicial to our brethren in Izmir and to Turkish Freemasonry and extend my heartfelt thanks to all my contributing brethren.

Furthermore, during this two term period two new dining halls and a new temple have been added to our Temple at Nuru Ziya, the kitchen of our Ankara Valley has been renewed while all our branches have been furnished with surveillance cameras.

Today, Turkish Freemasonry is experiencing certain heavy burdens developed beyond its own initiative. At one side it is trying to overcome

the heavy pain and distress of a worldwide pandemia and at the other side is trying to challenge the economical, social and political crisis that the whole world is suffering.

This pandemia identified as the Covid-19 Virus is still incinerating our country and the whole world whereas some of our precious members are fighting against this threat with all their might for their country far away from applauses but try to complete an honorable and holy service without even finding to mourn for their brethren we have lost because of this virus. Labors have been suspended for 19 months and during this period brethren have fulfilled their longing for each other in virtual platforms. Furthermore, numerous brethren have fallen into financial difficulties. Upon my message announced on March 25, 2020, 3500 brethren have immediately replied and a sum of over one million TL have been collected in our Emergency Fund. In addition, our Board of Grand Officers have decided to cancel all deferrable investments and expenses and have transferred from this budget another one million TL to the Fund. Almoning emotion is one of our main virtues and as an indicator of this emotion in our hearts a sum of 1.200.000,- TL have been distributed to 250 brethren in financial distress.

All these labors and duties have been realized by the devoted efforts of our brethren working in the Board of Grand Officers, Councils, Commissions and Work Groups. I take the liberty to thank each and every one of them sincerely.

Another gratitude goes to all our staff members working in our Valleys. I thank each and every one of our professional members who are working so hard to ease our labors and support our Lodge activities.

Being confident that our new Grand Master will carry the Grand Lodge of Turkey to higher levels, I shall transfer this flag to my successor with complacency.

Before completing my message ,I extend my heartfelt thanks to all my brethren who have brought me to this honorable duty with complaisance and who have always supported me definitely, while I embrace you with all my love.

Bülent Akkan
Grand Master

MOZART KARDEŞ DÖNEMİNDE VİYANA'DA MASONİK YAŞAM VE MOZART'IN MASONİK MÜZİĞİ

Gökhan UZGÖREN

In Vienna, freemasonry was established in the middle of the 18th century. In the first part of this article, rocky relationship of freemasonry with the monarchy is presented. Afterwards, Brother Mozart's initiation story, fragments from his masonic life and his musical contributions to the lodge workings are given. Finally, masonic themes within Mozart's music are investigated.

1. 18. yüzyılın ikinci yarısında Viyana'daki masonik örgütlenme

İngiltere'de Kral I. Georg (1660 – 1727) döneminde 1717 yılında yapılanan spekülatif Masonluk, Kral III. Williams (1650 – 1702)'ın 1688 yılında kabul ettiği dini tolerans anlayışı üzerine oturmakta ve yönetimi elinde tutan Hannover Hanedanına sadakatini her fırsatta dile getirerek gelişmektedir. Spekülatif Masonluğun ilk yapılanma sürecinde bir taraftan İncil'deki kişiler anılırken öte yandan dini ve politik polemiklere izin verilmeyeceği beyan edilmektedir. Düzenlenen toplantılara katılanlar tesviyede buluşmuş Kardeşler olduklarını söylemektedirler. Böylelikle memurlar, diplomatlar, iş adamları, sanatçılar ve din adamları arasından özenle seçilmiş olan erkekler, belirli bir inisiyasyon süreci sonunda bilim ve kültürün desteklediği bir ortamda erdemli Kardeşlere dönüşmektedirler. Bu birliktelikte uyum, Kardeşlik sevgisi ve evrensel anlayış öne çıkmaktadır. Değerlerini geçmişten alarak beslenen spekülâtif

Masonluk anlayışı, özellikle İngiliz soylularının liderliğinde kısa sürede İngiltere, İrlanda ve İskoçya sınırları dışına taşarak, Kıta Avrupasında filizlenmeye başlar.

Masonluğun Kıta Avrupasında ilk boy gösterdiği yerlerden bir tanesi Avusturya İmparatorluğu'dur.

Avusturya Kralı II. Joseph (1741 – 1790)'in babası Dük Franz Stefan von Lothringen (1708 – 1765) 1731 yılında Den Haag'da çalışan bir locada tekris edilir. Anderson Nizamnamesi'nin 1738'de yayınlanan ikinci versiyonunun giriş bölümünde de bu önemli olaya değinilmiştir.

Franz Stefan von Lothringen'in, büyükannesi Eleonore üzerinden Habsburg Hanedanı ile akrabalık ilişkisi vardır. Avusturya Kralı VI. Karl (1685 -1740), 16 yaşına basan Franz Stefan'ı öğretimini daha iyi koşullar altında sürdürmesi için Viyana'ya alır. Böylelikle Franz Stefan, Kral VI. Karl'ın biricik kızı Maria Theresia (1717 – 1780) ile birlikte büyüyecektir. Franz Stefan babasının ölümü üzerine Almanya'da 1729 yılında Lothringen ve Bar bölgesinin kralı olarak taç giyer. Daha sonraları 1737 yılında Toscana Bölgesinin kralı olacaktır. Maria Theresia ile aralarındaki yakınlaşma sonucunda 12 Şubat 1736'da evlenirler. Bu evlilikten 20 yıl içinde tam 16 tane çocukları olur. Simya ve bilgelik taşı gibi konulara hayran olan Franz Stefan ömrü boyunca Masonluk ile olan ilişkisini hiçbir dönemde kesmeyecektir.

Maria Theresia Masonluğa karşı olmasına rağmen, önceleri kocası Franz Stefan'ın Mason olması nedeniyle Masonluğa oldukça ılımlı yaklaşmaktadır. Papa XII. Clemens 1738 yılında Katoliklerin Mason olmalarını yasaklayan, aforoz tehditli "in eminenti" fermanını yayınlar. İnanmış bir Katolik olan Maria Theresia'nın aklından Papa'nın aforoz fermanı çıkmamaktadır ve kocasının da loca matrikülünde bulunmasından son derece rahatsızdır. Kral Franz Stefan "in eminenti" fermanının ülkesi Avusturya'da uygulanmasına engel olmaktadır. Bu yıllarda Masonluk büyük ölçüde burjuvaziden destek görürken, soylular, ordu mensupları ve kimi papazlar da tekris edilerek inisiye olurlar. Papa'nın "In Eminenti" fermanını yayınlamasının nedeni Masonların Tekris Töreninde ketumiyet sözü vermelerinin kilisenin otoritesine ve devletin gücüne zarar verebileceği endişesidir. Özellikle İngiltere'nin Protestan bölgelerinde, aydınlanma felsefesine uygun olarak Masonluğun çığ gibi yayılması, Katolik kilisesinin hâkimiyetini sarsacağı ve böylelikle tüm

Katolik ülkelerin Masonluğa politik anlamda da düşman olması gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

Avusturya İmparatorluğu sınırları içinde ilk Mason Locası Prag'da 1726 yılında, masonik kökeni pek bilinmeyen Kont de Sporck tarafından kurulmuştur.

Mason Kardeşler 1742 yılında Viyana'da "Zu den drei Kanonen" Locası'nı kurarlar. Loca yönetimi Kont (Graf) Schaffgotsch'dadır. Schaffgotsch Kardeş, Breslau'da Kont Albert Joseph Hoditz (1706 – 1778) Kardeş ve Kont Franz von Grossa Kardeş tarafından kurulmuş bulunan "Zu den drei Totengerippen" Locası'nın Üstadı Muhteremidir. Viyana'da kurulan bu ilk loca olan "Zu den drei Kanonen"in kuruluş belgelerinde Regensburg, Dresden ve özellikle Berlin'in adı "Ulusal Ana Loca[1]" olarak geçmektedir. "Zu den drei Kanonen" Locası'nın matrikülünde, henüz Kutsal Roma İmparatoru ilan edilmemiş bulunan Franz Stefan von Lothringen de bulunmaktadır.

Kraliçe Maria Theresia 7 Mart 1743 tarihinde Viyana'daki bu locaya polis göndererek 30 kadar Masonu tutuklatır ve 400 kadar Kardeşin isimleri polisin eline geçer. Ancak Franz Stefan hemen devreye girerek bu Kardeşleri serbest bıraktırır.

Maria Theresia'nın babası VI. Karl'ın ölümü ile Franz Stefan 1745 yılında Kutsal Roma İmparatoru ilan edilir. Maria Theresia ile evlendikten ve Kutsal Roma İmparatoru ilan edildikten sonra Franz Stefan, Habsburg ülkesinin işleri ile ilgilenmeyerek bu konuları tümüyle karısı Maria Theresia'ya bırakmıştır.

Papa XII. Clement (1652 – 1740), 1751 yılında yayınladığı yeni bir ferman ile Avusturya'da yayılmakta olan Masonluğun Neapel'e sıçramasını önlemeye çalışır. Mozart'ın Salzburg'da 27 Ocak 1756'da doğduğu dönem öncesinde Avusturya Masonluğu bu durumdadır.

Kocası Franz Stefan'ın 1765'de vefatı ve yerine oğlu II. Joseph'in 24 yaşında kral olması üzerine, 1740 – 1780 yılları arasında ülkeyi bizzat yöneten Habsburg Hanedanından Kraliçe Maria Theresia ile Prusya arasındaki süregelen politik gerilim Masonluğun gelişmesine büyük sekte vuracaktır. Yeni Kral II. Joseph büyük bir müzik hayranı olup, maharetle hem viyolonsel hem de çembalo çalmaktadır. Viyana'da Joseph Haydn

---

1 Nationale Mutterloge

(1732 – 1809) ve Esterhazy Ailesinin dostu İspanyol kökenli keman virtüözü Carlos von Ordonez (1734 – 1788) zamanın gözde bestekârı olarak ünlenmiştir. Bestelediği Alceste operası ile birkaç senfoni, klâsik Viyana müzik stilinin şekillenmesinde temel teşkil edecektir.

Geçen süre içinde Masonluk Avusturya'nın yanı sıra özellikle Fransa'da Büyük Üstat Kont Clermont ve Prusya'da (1739 yılında tekris edilmiş bulunan) Kral II. Frederik'in (1712 – 1786) sayesinde yayılmaya devam etmektedir. II. Frederick Felsefi Masonluk üzerinde de çalışmaktadır. Rusya'da Büyük Katerina olarak ünlenmiş Çariçe II. Katerina (1729 – 1798) da Masonluğun koruyucusu olarak bilinmektedir.

1776 yılından itibaren Viyana'da çalışmalarını sürdürme çabası içinde bulunan küçük localar, Gebler (1726 – 1786) Kardeşin önemli katkılarıyla bir Bölgesel Büyük Loca (Provinzial Loge) çatısı altında toplanmaya başlarlar. Bu Büyük Loca, İngiltere'den patent almış ve Büyük Alman Ülke Locası'na[2] bağlı çalışmaktadır. Aşırı dini telkinlerle yetiştirilen ve bu nedenle dine karşı cephe alan Kral II. Joseph, annesi Marie Theresia'nın 29 Kasım 1780'de vefatından sonra, bir "aydın despot" olarak yönetsel reformlarının yanı sıra, özellikle yasal, ekonomik ve dinsel reformlar da yapmaya başlamıştır. İmparatorluğu döneminde, Avusturya Katolik Kilisesinin Roma'ya bağlılığını azaltmıştır. II. Joseph Mason değildir, ancak babasına olan derin bağlılığı nedeniyle Masonluğa sempati ile bakmaktadır. II. Joseph'in otokrasisi ve reform hareketleri, hümaniter ve aydın olan Masonluk görüşleri ile bağdaştığı anlaşıldıktan sonra13 Ekim 1781'de yayınladığı dini özgürlüklerle ilgili *Tolerans* İmtiyazı (Toleranzpatent) ve hemen ardından 1782 yılında çıkardığı *Tolerans* Fermanı (Toleranzedikt) sayesinde Viyana'da masonik akım hızla gelişme göstermeye başlar.

Önemli bir diplomat olan Tobias Gebler kraliyet danışma meclisine atanır. Kral II. Joseph'in 1781'de yayınladığı Tolerans İmtiyazının fikir babasının Gebler olduğu söylenir. Gebler Kardeşin yazdığı dramlar Goethe Kardeş (1749 – 1832) tarafından beğenilmekte, Gustav Gogitz ise bu dramların Alman kültür mirasının ve tiyatronun seviyesini yükseltmeye yarayan entelektüel ürünler olarak görülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Viyana masonik yapısında önemli bir yer tutmuş olan "Zur gekrönten Hoffnung" Locası 12 Mart 1781 tarihinde kurulur. Babasına sonradan

---

2 Große Landesloge von Deutschland

asil unvanı verilmiş bir haham olan hukukçu ve roman yazarı Sonnenfels Baronu Joseph (1732 – 1817) bu loca ile ilişkilendirilmiştir. Franz von Lothringen'in himayesinde bulunan Baron Joseph politik bilimler profesörü unvanını alır, işkenceye karşı görüşleri savunduğu bir makalesi 1775'de Zürih'te yayınlanır. Avusturya Yahudilerinin dini özgürlük taleplerini her fırsatta dile getirir. Ayrıca Aydınlatma Enstitüsünün başkanı olarak Viyana halkını kandillerle geceleri ışığa kavuşturur. Bu çalışmaları nedeniyle, şehir polis teşkilâtından sorumlu, hükümet danışmanlığına atanır ki bu görevi aracılığı ile Viyana Yahudilerinin haklarının kazanılması yolunda çalışacaktır. Almanca lisanının ülkede resmi dil olarak kullanılması yönünde öncü adımlar atar. Maria Theresia ve II. Joseph dönemlerinde hukuk reformunun kurucusu olarak ön plana çıkar. İşkencenin yasaklanmasını sağlar. Joseph Sonnenfels Kardeşin adına 1785 yılından itibaren "zur gekrönten Hoffnung" devam listelerinde rastlanmaya başlar. Mozart da daha sonraları bu locada tekris olacaktır. Çok daha sonraki dönemlerde Ludwig van Beethoven Kardeş, 1802 yılında Op.28 piyano sonatını Joseph Sonnenfels Kardeşe ithaf edecektir.

Babası Franz Stephan'ın vefatından sonra 1765 yılında yerine geçmiş, ancak idareyi annesi Maria Tehresia'ya bırakmış bulunan Kral II. Joseph, annesinin 1780 yılında vefatından sonra, jozefinizm[3] olarak adlandırılan 1781 ve 1782 tarihli fermanlarıyla, dinlere ve özellikle Yahudiliğe karşı toleranslı bir tutum takınırken, ülkesindeki Katolik yapılanma için bir reform programı planlayarak uygulamaya sokar. Yayınladığı fermanda kiliselerde çalınan dini müziğe sınırlamalar getirdiği için orkestra ile kiliselerde icra edilen dinsel müzikler sona erer. Papa VI. Pius (1707 – 1799), Katolik kilisesinin gücünü zayıflatan, kralın bu fermanları nedeniyle Viyana'ya gidip kralı aforoz etmekle tehdit etse de II. Joseph'in karşısında bir sonuç elde edemez. Bu dönemde, Kral II. Joseph'in kız kardeşleri Maria Anna (1738 – 1789), Maria Christina (1742 – 1798) ve Marie Antoniette (1770–1793) de Masonluğa olumlu bakmaktadırlar. Avusturya Arşidüşesi Maria Anna "Zur wahren Eintracht" Locası ile yazışmaktadır. Locaya yazdığı 1782 tarihli bir mektubunda Maria Anna, kendisinden locaya katılma şansını elde edenlerin listesinin Kraliçeye takdim edilmesi konusunda destek isteyen locaya teşekkür etmektedir. Kral II. Joseph'in diğer kız kardeşi Marie Antoinette, XVI. Louis (1754 – 1793) ile evlenerek Fransa Kraliçesi olduktan sonra, SachsenTeschenli,

3 Josephinismus

Macaristan'ın vekil Kralı Albert (1738 – 1822) ile evlenmiş bulunan kız kardeşi Maria Christina'ya yazdığı 26 Şubat 1781 tarihli mektubunda "Fransa'da refah içinde olan, yiyip içmeyi, şarkı söyleyip sohbet etmeyi seven herkesin Mason olduğunu; bu kişilerin şefkatli ve merhametli olduğunu, fakir ve vefat etmiş arkadaşlarının çocuklarıyla ilgilendiklerini" belirtmektedir.

Kral, II. Joseph Avusturya'da jozefinizm adı verilen programını sürdürebilmek üzere çevresinde danışma meclisi üyesi Franz Joseph von Ratschky (1757 – 1810) Kardeş gibi Masonlar bulundurmaktadır. Ratschky, büyük bir akademik itibarı olan, Arşidüşes Maria Theresia'nın özel hekimi bir tabibin oğlu olarak Leyden'de doğmuştur. Yoğun bir diplomatik kariyere sahip olup, Brüksel, Paris, Varşova ve 1770 yılında Berlin'de II. Frederik'in sarayında çalıştıktan sonra, Viyana'ya dönerek kraliyet kütüphanesinin başına geçirilmiştir. 1780 yılında II. Joseph'in taç giyme töreninden sonra danışma kurulu üyesi, Avusturya Eğitim ve Kültür Müdürü ile Sansür Komisyonu başkanlığına getirilmiştir. Böylece *jozefinizm* anlayışının en üst noktasında bulunmaktadır. Koruması altında bulunan Mozart'a da yarayacak olan telif hakları konusunda bir kanun teklifi hazırlar. Eğitim bakanı olarak, her türlü dini eğitimin müfredattan kaldırılması ve dünyevi değerlerin önem kazanması için çalışmıştır. Bu aydın anlayışı nedeniyle özellikle Fransız yetkililerince gözden düşürülmeye çalışılmıştır. Avusturya'nın en eğitimli yazarlarından olan Karl Joseph Michaeler (1735 – 1804) "Katolikleri Sakinleştirmek"[4] isimli kitabında, Papanın fermanlarının cahil hâkimlerce kaleme alındığını yazmıştır. Bu yıllarda Viyana Vadisinde 6 Locada yaklaşık 200 Mason çalışmaktadır.

Bu dönemde diplomat Gottfried van Swieten (1733 – 1803) Kardeşin Viyana'daki müzikal aktiviteleri yoğunlaşmaktadır. Paris'te iken bir komik opera ve birçok senfoni bestelemiştir. Swieten 1768 yılında, 11 yaşındaki Mozart'ı dinlemiştir. Daha sonraları Mozart'ın ilgi görmemiş "La Finta Semplice" Operası nedeniyle temasa geçmiş, 1780 yılında Bavyera Kurfürst'ü Karl Theodor'un aynı yıl gerçekleşecek bir karnaval için ısmarladığı ve 29 Ocak 1781'de Münih Tiyatrosunda prömiyeri yapılan "Idomeno" Operası vesilesiyle tekrar görüşmüştür. Münih Tiyatrosundaki etkinlikte Mozart "Saraydan Kız Kaçırma" isimli operası üzerine ilk

4 *Zur Beruhigung der Katholiken*

fikirlerini oluşturur. Salzburg Başpiskoposu Colloredo'nun baskılayıcı tavrından ve babasının sıkı kontrolünden kurtulan Mozart Viyana'ya gelerek Weber ailesinin evinde kiracı olarak yaşamaya başlar ve burada Weberlerin kızı Constanze ile yakınlaşır.

Aynı yıllarda 1775 – 1783 yıllarında Amerika Birleşik Devletleri'nde Bağımsızlık Bildirgesi üzerinde çalışılmaktadır. Özellikle Benjamin Franklin (1706 – 1790) Kardeş ve Georg Washington (1732 – 1799) Kardeşin Bağımsızlık Bildirgesine önemli katkıları olmuştur. Bağımsızlığını ilan ettikten sonra, Prusya Kralı II. Frederik Kardeş, Amerika Birleşik Devletleri'ni tanıyan ilk Avrupa lideridir.

24 Nisan 1784'te Berlin'e bağlı olarak çalışan Avusturya Ülke Büyük Locası (Landesloge) kurulur. İlk Büyük Üstat Karl Johann Baptist (1728 – 1808)'tir. Diplomat ve Gül-Haç Tarikatının bir üyesi olan Baptist Kardeş, kralın güvenini kazanmış tanınmış bir Masondur.

Masonik loca toplantılarına en üst devlet görevlileri ve kralın reform politikasına gönülden bağlı taraftarlar katılmaktadır. Kral JJ. Joseph, masonik çalışmalardan haberdardır ve kendi aydınlanma felsefesi ile uyumlu olduğunu gördüğü bu çalışmalara toleransla yaklaşmaktadır. Bazı Masonlar krala "Önlüksüz Mason" bile demektedirler. Ayrıca ritüelik çalışmalar ve sembolizma hakkında bilgilendirilmiştir. Localar kapalı topluluklar olarak düzenlenmiş, üyeler kesin bir ketumiyet ile localarına bağlanmışlardır. Sekiz tanesi Viyana'da olmak üzere Avusturya'da 45 adet loca çalışmaya devam etmektedir.

Kendisi de bir Mason olan kraliyet danışma meclisi üyesi Franz Sales von Greiner (1732 - 1798)'in kızı olan yazar Caroline Pichler (1769 – 1843) anılarında şöyle yazmaktadır: "*Pek çok üye derneğe merak sonucu katıldı ve hiç değilse Mason sofrasının zevklerini tattılar. Bazıları da derneğe girmek insana birtakım yararlar sağladığı için, pek de o kadar halisane olmayan amaçlarla derneğe katıldılar. Derneğin her yerde üyesi, her çevrede tanıdıkları vardı.*"

Kral harici âlemde üst yöneticidir ve elit tabakadan oluşan masonik sistem koruma şemsiyesi altında olarak gizemini sürdürmektedir. 18. yüzyılda Viyana'da Masonluğun yanı sıra birçok başka gizli teşkilât da faaliyette bulunmaktadır. Sadece Masonluk, çok geniş tutulmuş hümaniter fikirleri ile tüm eleştiri ve aşağılamaları bertaraf edebilmektedir. Bir tür

Kardeşlik bağı ile farklı localardaki Kardeşler arasında da dostluk bağları kurulabilmektedir. Başka ülkelere yapılan seyahatlerde, diğer vadilerdeki Kardeşler güvenli birer temas noktası oluşturmaktadırlar.

Viyana'daki masonik yapının gelişmesi 11 Aralık 1785'te kilisenin ağır baskısı sonucunda, II. Joseph'in masonik imtiyazları sonlandırması ile aniden kesilecektir. II. Joseph'in valilere gönderdiği genelgedeki talimat uyarınca, ülkesindeki Masonluğun hızla büyüdüğü ve bu nedenle bir reorganizasyonun yapılmasının gerekliliği belirtilmiştir. Kültürel kalkınma için Masonluğun büyük önem taşıdığı ve yapmış oldukları insani çalışmaları övüldükten sonra, Masonları kendi koruması altına alacağı ve bu konuda bazı reformlar uygulayacağını bildirmektedir. Kralın söz konusu fermanında, on bir gün içinde uygulanması emredilen reformlar, tüm Masonları şoke eder. II. Joseph o tarihe kadar localarla ciddi olarak ilgilenmediğini, her ne kadar Kardeşlik bağının Saksonya Eyaletinde insan sevgisi, hasenat, yoksullara yardım ve eğitim konularındaki olumlu çalışmalarının farkında ise de endişesi, masonik toplantıların din, düzen ve genel ahlak kurallarını tehlikeye atması ve özellikle bir felâkete sebep olma potansiyeli taşıması yönündedir. Fermanın bir yerinde masonik yapı Gaukeley (aldatmaca, hokkabazlık) kelimesi ile tanımlamıştır.

Her hâlükârda daha sıkı bir denetim kurmanın anlamlı olduğu düşüncesiyle, taşrada ve soyluların topraklarında loca kurulması yasaklanır. Viyana'daki toplantıların gün ve saatleri bundan böyle resmi makamlara önceden bildirilecek ayrıca katılanların bir listesi iletilecektir. Her mahalde üye sayısı 180'i aşmayacak şekilde en fazla üç loca çalışabilecektir. Bu düzenlemenin ardından bazı küçük localar birleşirler, bazıları da uykuya yatarlar.

Monarşi bu şekilde sadece masonik yapıya müdahale etmekle kalmayıp, Masonluğa yakın duran 1751 yılında Baron von Hund tarafından kurulmuş bulunan Strikte Observanz veya Tampliyeler gibi diğer mistik, okült, ezoterik gizli tarikat ve teşkilâtları da denetim altına almayı hedeflemiştir. II. Joseph özellikle Bavyera Illuminati Tarikatı'nın, kiliseye ve yönetsel otoriteye karşı olduğu için, ülkesinde filizlenmesini istememektedir. Bavyera idari yönetimi 22 Haziran 1784'te hem Avrupa'daki monarşileri hem de Katolik kiliseyi devirmeyi planladıklarını gösteren bazı dokümanların ele geçtiğini öne sürerek, söz konusu Illuminati Tarikatını tümden yasaklar.

Masonluk politik ve dinsel yapılar konularında fikir yürütmediği konusunda teminat verse de, özellikle Viyana'daki "zur Wohltätigkeit" Locası'na sızan ve aynı zamanda Illuminati Tarikatına da bağlı Tobias Gebler, Gottlieb Leon, Joseph Franz von Ratschky, Joseph von Sonnenfels, Ignaz von Born gibi Kardeşler bulunmaktadır. Gelişmelerin II. Joseph'in 1785 tarihli Viyana'daki Masonluğun reorganizasyonu talimatı üzerinde etkisi olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır.

1782'den beri Baron Moser'in Landskrongasse'deki malikânesi Masonların önemli bir buluşma noktasıdır. Baron, evinin bir katını masonik çalışmalara ayırmıştır. Localar uygun bir kira ödeyerek tahsis edilen bu lokalde güven içinde buluşmaktadırlar.

II. Joseph'in kısıtlayıcı fermanının yayınlanmasının ardından, Landskrongasse'deki Moser'in mekânı, bir Mason Mabedine dönüşür. Buna karşın loca matrikül sayıları hızla düşer, çünkü nüfuz sahibi vatandaşlar ve asiller, kralın gözünde tehlikeli ve ahlaki yönden kabul edilemez bulunan bir yapı içinde bulunarak kendilerini deşifre etmek istememektedirler.

Bu değişiklikler büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır ve talimatın uygulanması bazı direnişlere yol açmıştır. 20 Aralık günü saat 17.00'de tüm localardan gelen delegeler bu yeni önlemleri tartışmak üzere toplanırlar. Tüm masonik belgeler mühürlenerek devlete teslim edilir. Uzlaşmadan yana olan Üstadı Muhterem Born'un fikri kabul edilerek Mason sayısı 600'den 360'a düşürülerek Kardeşler iki loca arasında paylaştırılır. Bu sayı beş yıl sonra 280'e gerileyecektir.

1787'de başlayarak zirve noktasına 1789'da ulaşan Fransız İhtilâli ile aydınlanmayı destekleyen hürriyet, eşitlik ve kardeşlik, insan hakları, adalet, demokrasi, liberalizm, işçi hakları gibi kavramlar halk arasında huzursuzluğa neden olmakta ve politik olayları tetiklemektedir. Bunun yanı sıra Fransa'daki, neredeyse çökmüş olan ahlaki ve toplumsal değerler tüm Avrupa'da eleştirilmektedir. Kral II. Joseph'in 20 Şubat 1790'da ölümü üzerine yerine geçmiş olan kardeşi Kral II. Leopold (1747 – 1792) bile Fransa'nın içinde bulunduğu durumu şiddetle kınamaktadır. Bu yıllarda III. Selim dönemine gelmiş bulunan Osmanlı İmparatorluğu'nun 1788 – 1790 Viyana Muhasarası hayalleri ile bağlantılanan ekonomik durumun bozulması ve sosyal çalkantılar Habsburg Hanedanını zorlamaktadır. Bunlara ek olarak çiftçilerde baş gösteren huzursuzluk ve

yerel yönetimlerdeki başkaldırıların, hep Fransız İhtilâlinin ilham ettiği fikirlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Avusturya Kralı II. Leopold'un kız kardeşi Fransa Kraliçesi Marie-Antouanette kendi sarayında tutsak edilmiş ve yargılanmayı beklerken, bir şekilde II. Leopold ile mektuplaşır ve gönderdiği 17 Ağustos 1790 tarihli mesajında II. Leopold'a şöyle der: "Ülkendeki Masonların her türlü etkinliğine karşı dikkatli ol! Masonların her ülkede aynı hedefe hizmet ettikleri konusunda seni uyarmış olayım." Hiç şüphesizdir ki, Marie Antouanette, Fransız bilim insanı ve hekim Jean Paul Marat (1743 – 1792), Fransız devriminin önde gelenlerinden, avukat politikacı Georges Jacques Danton (1759 – 1794), Gilbert du Motier de Lafayette (1757 –1834), sonradan Napoleon'un polis şefliğine getirilen Fransız siyaset adamı Joseph Fauché gibilerin Mason olduklarından haberdardır. Bu görüş açısına göre, düzenli Masonluk, ihtilâle kurban edilmeye çalışılmıştır…

1795 yılında Avusturya İmparatorluğu topraklarında masonik çalışmalar İmparator I. Franz (1792–1835) tarafından yasaklanır. Bu yasak, monarşinin 1918'de çöküşüne kadar devam eder. Ardından gelen özgür dönem, Nasyonal Sosyalistlerin iktidarı ele geçirdikleri 1938'e kadar devam eder ve 2. Dünya Savaşı sonuna kadar masonik çalışmalara yeniden ara verilir.

2. Wolfgang Amadeus Mozart'ın Masonik Yaşamı

Dünyanın gelmiş geçmiş en büyük müzik dehalarından biri olarak kabul edilen Wolfgang Amadeus Mozart 27 Ocak 1756 da Salzburg'da, bugünkü adı Getreidegasse Sokağı No.6'daki evde, Salzburg Başpiskoposunun Yardımcı Müzik Direktörlüğü görevinde bulunan kemancı ve besteci Leopold Mozart (1719 – 1787)'ın oğlu olarak doğmuş ve ertesi gün Johannes Chrysost Wolfgangus Theophilius adıyla vaftiz edilmiş olup 5 Aralık 1791'de Viyana'da yaşama veda etmiştir. 3 yaşında piyano çalmaya ve 5 yaşında beste yapmaya başlayan Mozart 35 yıllık kısacık ömrüne birçok müzik eseri sığdırmıştır. Her biri birer baş eser olan tam 626 tane şaheser… Bunların başında senfoniler, konçertolar, operalar, oda müziği eserleri, sonatlar ve dinî eserler gelmektedir. Klâsik Batı Müziğinin en üretken bestecilerinin başında gelen Mozart'ın birçok yapıtı kendinden sonra gelen bestecileri etkilemiş olup eserleri günümüz standart konser repertuarlarında sıkça seslendirilmektedir. Herkesten çok daha yetenekli ve verimli bir müzik dehası olması nedeniyle diğer müzisyenler tarafından

pek sevilmemiş, yaşamının büyük bir kısmını maaşlı bir iş arayarak geçirmiştir. Mali disiplinden uzak yaşayan Mozart, ne yazık ki parasız olarak ölmüştür.

Mozart genç yaşlarında Latince, İtalyanca, İngilizce ve Fransızca öğrenmiş, Avrupa'nın tüm müzik stillerini incelemiş, piyanoda virtüöz olarak sivrilmiş ve inanılmaz hafıza cambazlıkları ile çevresindekileri hayrete düşürmeyi bilmiştir. Roma'da sadece bir kez dinledikten sonra Gregorio Allegri (1582–1652)'nin Miserese isimli iki korolu eserini kolaylıkla notaya geçirmiştir.

Viyana Mozart'ı 6 yaşında iken harika çocuk olarak tanımıştır. Wolfgang, kendinden beş yaş büyük olan Ablası Maria Anna (Nannerl) (1751 – 1829) ile 13 Ekim 1761'de Schönbrunn Sarayında Kraliçe Maria Theresia'ya çalmıştır. Viyana Sarayı Mozart'ın ablası ile birlikte ve yalnız olarak verdiği konserleri, bestelediği eserleri her dönemde takdir etmiş, bol bol alkışlamış, ancak hiçbir zaman "ne yiyorsun, ne içiyorsun" dememiştir. Hatta görkemli performanslarından sonra, çoğu kez, mutfakta aşçılar, hizmetçiler ve uşaklar ile yemek yedirmiştir.

Mozart Schönbrunn Sarayındaki konserinden önce, Viyana'daki ilk performansını Colardo Palası'nda gerçekleştirir. Bu konserden sonra, Viyana sosyetesini meşgul eden konu Mozart, Mozart ve sadece Mozart'tır.

Bu turnesinde Münih Arşidükü (Erzherzog) III. Maximilian (1558 – 1618)'ın, Bavyera Arşidükü Clemens ve ayrıca Mannheim'daki asalet saraylarında sanatını icra eder. Daha sonra Mozart, aynı zamanda II. Frederik'in kardeşi olan Prusya Prensesi Anna Amalie, Hannover Prensesi Sophie Dorothea ve İsveç Kraliçe'si Luise Ulrilke'nin ilgi ve hayranlıklarını kazanır. XV. Louis (1710 – 1774)'in hüküm sürdüğü Paris sarayında Prenses Victoria'ya iki sonat ithaf eder. Ardından Londra'ya gider ve Kral III. Georg (1738 – 1820) ve Kraliçe Charlotte (1761 – 1818) tarafından ağırlanır.

Mozart'ın müziğinde olağanüstü bir denge, berraklık ve duygusal yoğunluk göze çarpar. Eserlerinde, başka hiçbir bestecide bulunmayan bir tema zenginliği görülmektedir.

1761 ve 1771 yıllarında babası ile birlikte gerçekleştirdiği İtalya turnelerinde Mozart bizzat Papa XIV. Clemens önünde çalarak onun takdirine mazhar olur. Ardından tekrar Salzburg'a dönerek Başpiskopos

Prens Hieronymus Colloredo (1732 – 1812)'nun hizmetine girer. Mozart'ın "An die Freude" ve "Oh, heiliges Band" isimli şarkıları gibi bestelerinde artık masonik izler görülmeye başlamıştır. Bu dönemde Mozart, Kont Joseph Anton von Seeau (1713 – 1799), Tobias von Gebler gibi Masonlarla temasa girmiştir. Anton von Seeau Mozart'a "La finta Glardiniera"[5] operasını, Tobias Gebler ise entrikalarla, aşkla, mistisizm ve ölüm ile yoğurulmuş "Thamos König von Ägypten" operasının müziklerini ısmarlarlar. Son opera 1774 yılında Viyana'da sahnelenir. Alman şair, organist, besteci ve gazeteci Daniel Schubart (1739 -1791), Deutsche Chronik isimli dergide "La fintaglardiniera" operasını seyrettiğini söyleyerek, "eserin birçok yerinde, deha alevlerinin parladığını gördüğünü; eğer Mozart, serada yetiştirilmiş bir bitki değilse, şimdiye kadar yaşamış olan kompozitörlerin en büyüğü" olduğunu belirtmektedir.

Viyana insanı, her dönemde olduğu gibi, sanata ve sanatkâra karşı beğenme ile küçümseme arasında iki taraflı karmaşık bir duygu beslemektedir. Bir taraftan artistten hoşlanır, fakat keyfi yerine gelince sırtını dönerek onu bir ilim, siyaset veya din adamı hizasında asla görmek istemez. Özellikle orta sınıf insanı, sanatsal olayları sadece kendine hoş gelen kısmı ile algılayıp, sıradan performans ile dehayı birbirinden ayıramadığı için aradaki farkı nadiren anlamaktadır. Bu gerçeğin yarattığı manevi üzüntüyü büyük sanatçılar yaşamları boyunca çekmişlerdir. Örneğin Joseph Haydn gibi bir dâhi, emrinde çalıştığı Esterhazy Şatosunda uşakların giydiği kıyafetle dolaşmakta ve onlar ile birlikte sofraya oturmaktadır. Mozart harikulâde uyum yeteneğine rağmen bu tutumu kabullense de, durumu insanlığa hiç yakıştıramamaktadır.

Mozart çocukluğundan itibaren babası Leopold ile birlikte birçok geziye katılarak, gittiği ülkelerdeki yöneticileri ve halkı müzikal yeteneği ile büyülemiştir. Bu gezilerden bir tanesi, 1778 yılındaki Mannheim seyahati, Masonluğa olan ilgisini uyandırması açısından önemlidir. Mannheim, döneminde yüksek medeniyet ve ilerlemenin merkezi olarak tanınmaktadır. Mozart burada Otto von Gemmingen (1755 – 1836) Kardeş ile tanışır. Gemmingen 1779 yılında Mannheim'da tekris olmuş ve 1782 yılında Üstatlığa yükseltilmiştir. Ardından Viyana'ya yerleşerek "Zur Wohltätigkeit" Locası'nı kurmuştur. Mozart'ı Mannheim'e yaptığı ikinci turnesinde tanımış olan Gemmingen, Mozart'ı daha sonraları koruyup

5 *Die verstellte Gärtnerin, Sözde Bahçıvan Kız*

kollamaya devam etmiştir. Hatta 1778 yılındaki Paris turnesini de finanse etmiştir.

1780'lerin başında Viyana'ya yerleşen Wolfgang Amadeus Mozart'ı masonik camiaya Habsburg Hanedanı diplomatlarından Baron Gottfried von Swieten Kardeş davet eder. Mozart'ın Kardeşlik zincirine katılma düşüncesi, kişisel çıkar, sosyal avantaj, dostları ile birlikte hoşça vakit geçirme veya zamanın modasına uymak gibi yüzeysel boyutlu değildir. İnsanlığın ilerlemesine ancak kişisel gelişim ile katkıda bulunulabileceğine inanan Mozart, Masonluğun savunduğu pratik hümanizm ve tolerans uygulamaları gibi fikirleri kişinin kendisini eğitmesi için kullanabileceğini düşünüyordu. Ayrıca, sanatçılara karşı genel tutumu kabul edememesinin yanı sıra, gerçeği arama düşüncesi ile bir araya gelen bilim adamları, sanatçılar, yazarlar, hekimler ve özellikle II. Joseph döneminin devlet üst görevlilerinin arasında kendini mutlu hissedeceğine inanıyordu. Öyle bir ortam özlemiş olmalıydı ki, orada dışarıdaki toplumun sınıf, mezhep, meslek farkı olmaksızın yüce bir yalnızlık içinde, sınırsız bir kardeşlik sevgisinin eşitliği esas olsun. Özellikle kardeşlik ve eşitlik fikrinden etkilenen Mozart'ın Tekris Töreni 14 Aralık 1784 tarihinde[6] *Zur Wohltätigkeit (Hayırseverlik[7])* Locası'nda gerçekleşir ve Mozart Kardeş bu locanın 32 üyesinden birisi olur. Bu tarihten birkaç gün sonra, 24 Aralık 1784 tarihinde Mozart adına, Zur wahren Eintracht Locası'nın ziyaretçi listesinde rastlanır.

O sıralarda Mozart 29 yaşındadır. Bu dönemde 10 kadar loca bulunan Viyana'da Mason sayısı 600 ilâ 800 civarındadır. Viyana Localarına asiller ve üst gelir düzeyindeki burjuva devam etmektedir. Mozart'ın arkadaş çevresinde birçok Mason vardır. 1784 yılında Trattnerhof'da verdiği konserleri takip edenlerin %25'inin isimleri loca matrikül listelerinde bulunmaktadır. Bu nedenle Mozart'ın bu kadar geç tekris olması hayretle karşılanabilir.

Tekris Törenini yöneten Üstadı Muhterem, diplomat ve aydınlanma dönemi yazarları arasında bulunan, yarı profesyonel müzisyen Otto von Gemmingen'dir.

Mozart'ın tekrisinden kısa süre önce *Zur Wohltätigkeit (Hayırseverlik)* Locası sekreteri Leopold Aloys Hoffmann (1760 – 1806) Pest Üniversitesine

---

6 Kasım 1784'de Zur Wohltätigkeit Locası'na talepnamesini sunar.

7 veya Şefkat veya İyilikseverlik

Almanca profesörü olarak atanır ve Viyana'dan ayrılır. 5 Aralık 1784 tarihinde loca şu levhayı yayınlar: "*Teklif edilen: Kappelmeister Mozart. Buradan ayrılmış bulunan sekreterimiz Hoffmann Kardeş, adı geçen aday ile ilgili levhayı, çok saygıdeğer localara iletmeyi unutmuştur. Bu haricinin adı, saygıdeğer Bölge Locası'na ancak dört hafta önce iletilmiştir. Bu nedenle, çok saygıdeğer Kardeş Locaların bu aday konusunda herhangi bir itirazlarının olmaması halinde, Tekris Töreninin gelecek hafta yapılmasını istiyoruz.*"

Zur Wohltätigkeit Locası'nın 2 Şubat 1783 tarihinde kurucusu Üstadı Muhteremi Otto von Gemmingen başkanlığında çalışmaya başlamasından kısa bir süre önce, 1782 sonbaharında Mozart, Constanze Weber (1762 – 1842) ile evlenir.

İçlerinde Joseph Haydn'ın da bulunduğu sanatkâr, bilim adamları ve yazarların, genel olarak *Zur Wahren Eintracht* Locası'na devam etmelerine rağmen, Mozart *Zur Wohltätigkeit* Locası'nı tercih etmiştir. Mart 1785'te Viyana'yı ziyaret eden babası Leopold'u da bu locaya yönlendirir. Bu dönemde Münih'teki localar ile yakın temasta bulunan ve 1783'ten beri bilinen bir loca da Salzburg'da çalışmaktadır.

7 Ocak 1785'te, tekrisinden 24 gün sonra *Zur Wahren Eintracht*[8] Locası'nda Kalfalığa geçer. Bu hızlı süreç o dönemlerde olağan sayılmaktadır. Töreni yöneten Üstadı Muhterem, minerolog, jeolog ve malakolojist (yumuşakçalar uzmanı) Ignaz von Born'dur. Zur Wahren Eintracht Locası'nın ilan edilmiş hedeflerinden bir tanesi "*bağnazlık ve batıl inancın başlıca dayanağını oluşturan keşişlik tarikatlarının şahsında, her iki kötülükle de mücadele etmek*" şeklindedir. Aynı zamanda İmparatorluk Doğa Tarihi Koleksiyonunun sorumlusu olan Ignaz von Born sayesinde bu locanın geniş bir kitaplığı, bir müzesi oluşmuş ve şair Aloys Blumauer (1755 – 1798) Kardeşin başyazarlığı altında yayınlanan 500 – 600 tirajlı *Journal für Freimaurer* isimli bir de dergisi bulunmaktadır. Geleneksel loca toplantılarının yanı sıra, dış ortamda toplantılar ve konserler düzenlenmektedir.

Üstadı Muhterem Ignaz von Born Kardeş, kilisenin "düşünce özgürlüğünü ve aydınlanmayı lânetlediğini, batıl inançları beslediğini" ileri sürmekte ve "herkesin kendi yaşam biçimini kendisinin seçmesinde özgür olması

---

8 Gerçek Ahenk veya Gerçek Uyum

gerektiğini, çünkü köle olan bir insanın hiç bir zaman toplumun gerçekten yararlı bir üyesi olamayacağını" savunmaktadır.

Kilise karşıtı (antiklerikal) düşüncenin yayılması, kilise makamlarının artan kaygısına neden olmakta ve Bavyera'daki olayların etkisiyle aydınlanmayı destekleyen kişilerle çatışma giderek daha keskin bir hal almaya başlamaktadır. Bu süreçte Ignaz von Born 1785 yılında Bavyera Bilimler Akademisi'ne istifasını verir ve gazetelere gönderdiği Bavyera hükümetinin eylemlerini protesto eden bir açık mektupta; "*Gençlerin eğitiminin hiç bir zaman ellerine emanet edilmemesi gereken kara cahil kes işlerin bir düşmanı olduğunu açıkca ilan ederek; kısacası düş*üncelerinin Bavyera'da resmi *düşünce olarak gözüken her şeyin karşısında*" olduğunu bildirir.

Mozart Kalfalığa geçişinin hemen ardından (bir hafta sonra), muhtemelen 13 Ocak 1785'de *Zur wahren Eintracht (Gerçek Ahenk) Locası'n*da Üstatlığa yükseltilir. Bu tarih kesin değildir. Bazı kayıtlara göre, Mozart tekris olduğu *zur Wohltätigkeit (Hayırseverlik) Locası'n*da 26 Şubat 1785'de Üstatlığa yükseltilir. Her hâlükârda Mozart, *Zur Wohltätigkeit Locası'n*ın 24 Nisan 1785 tarihli imza listesinde 20. sırada Üstat olarak kaydedilmiştir.

Bir diğer kayıta göre, Mozart 1 Şubat 1785 günü Üstadlığa yükseltilmiştir. Aynı akşam Viyana Neuer Mark 5 numaralı binada KV 466 re minör piyano konçertosunu seslendirir. Bu eserin dikkat çekici olan kısmı, re minör tonalitenin, eserin sonunda re majöre dönüşmesidir. Mozart'ın konçerto formuna getirdiği bu yeniliğin, Kardeşlerine sunduğu bir teşekkür olduğu düşünülmektedir. O akşam, Haydn, Leopold Mozart'a "Dürüst bir insan olarak size Tanrı'nın huzurunda, oğlunuzun şahsen ve ismen tanıdığım en büyük besteci olduğunu söylemek isterim. Zevk sahibi ve bunun ötesinde en büyük kompozisyon bilgisine sahip" diyecektir.

Viyana'daki bir diğer loca olan Zur Beständigkeit (Dayanıklılık) Locası matrikülünde, Mozart'ın Saraydan Kız Kaçırma Operasının Osmin rolünü ilk üstlenen Alman bas Ludwig Karl Fischer (1745 – 1825) Kardeş, bestecinin kayınbiraderi Joseph Lange Kardeş ve Mozart'ın yayıncısı Christoph Torricella Kardeş de bulunmaktadır.

18. yüzyılda müzik, masonik yaşamın vazgeçilmez unsurlarından biridir. Localarda şarkılar söylenmekte, canlı konserler düzenlenmektedir. Müzik

bu denli önemli bir yer kapladığı için, müzisyenler localara kolaylıkla kabul edilmekte hatta onlardan aidat bile istenmemektedir.

28 Ocak 1785 de Joseph Haydn'ın Tekris Töreninde bulunmak üzere locası olan *Zur Wohltätigkeit* Locası'ndaki toplantıya katılır. Ancak Tekris Töreninin yapılacağı haberi Esterhazy Şatosunda Kappelmeister olarak çalışan Haydn'a o kadar geç ulaşır ki, Joseph Haydn kendi törenine yetişemez. Yeniden gündeme alınan tören uyarınca, Joseph Haydn 11 Şubat 1785'de *Wahre Eintracht* Locası'nda tekris olacaktır[9]. Bu sefer de Mozart Mehlgrube'de, ünlü re minör piyano konçertosunun ilk seslendirilişini gerçekleştirmektedir ve meslektaşının Tekris Töreninde hazır bulunamaz.

Ertesi gün, 12 Şubat 1785 günü, Mozart'ın Viyana'nın merkezinde Domgasse'de bulunan görkemli dairesinde, St. Stephan Katedralinin gölgesinde bir kuartet konseri verilir. Bu konserin, Haydn'ın tekrisini kutlamak için düzenlendiğini, onun Locası'ndan iki Kardeş ile Baron Tinti ve ağabeyinin de bulunduğunu biliyoruz. Konserde Mozart'ın Haydn için bestelediği KV 378, KV 458 ve KV 465 dörtlüleri seslendirilmiştir.

Haydn'ın terkisinden yaklaşık iki ay sonra Mozart'ın babası Leopold 6 Nisan 1785'de *Zur Wohltätigkeit* Locası'nda tekris olur, on gün sonra 16 Nisan 1785'de Zur wahren Eintracht Locasında Kalfalığa geçer ve altı gün sonra da 22 Nisan 1785'de, niyabeten Üstatlığa yükseltilir. İki hafta içinde yaşadığı bu üç törenden hangisinin Leopold'u daha çok etkilediği bilinemez, ancak 16 Nisan'daki Geçiş Töreninde Leopold, "Kalfa adayı" olarak yapacağı seyahatlere başlarken mabette daha önce hiç duyulmamış bir müzik yankılanmaktadır. Wolfgang Amadeus'un "Kalfa Yolculuğu" KV 468 isimli eseri. Tenor ve org (veya piyano) için bestelenmiş olan 90 saniyelik bu lied'te Mozart'ın sanatının şu üç unsurunu bulmak mümkündür: Çekicilik, sadelik ve zarafet. "Şimdi yeni bir dereceye yükselen siz, yolumuzda ilerlerken ayağınızı yere sağlam basın! Bilin ki, bu, erdem yoludur. İnsan *ancak bıkıp usanmadan* çaba göstermekle ışığın kaynağına erişebilir."

Zur wahren Eintracht Locası'nın 14 Ocak, 28 Ocak, 12 Ağustos ve 19 Aralık 1785 tarihli toplantı devam çizelgelerinde Mozart'ın adına rastlanmaktadır.

---

9 Haydn talepnamesinde "Masonluğun üzerimde uyandırmış olduğu son derece olumlu izlenim, insani ilkelere sahip bu derneğe üye olmak için içimde öteden beri derin bir istek uyandırmıştır." demektedir.

Görüldüğü gibi Mozart Kardeş, sadece Zur wahren Eintracht Locası'na devam etmekle kalmamış, aynı zamanda birçok masonik müzik etkinliği de düzenlemiştir. Gerçekten 15 Ekim 1785 tarihli, Zu den drei Adlern (Üç Kartal) ve Zum Palmenbaum (Palmiye Ağacı) Localarından diğer localara gönderilen bir davetiyede, 20 Ekim 1785 günü, bir yarar için düzenlenecek konserden bahsedilmektedir. Davetiyede Mozart Kardeşin, çok sevdiği Kardeşlerine fantezilerini çalacağı belirtilmektedir. Benzer şekilde Zur gekrönten Hoffnung Locası'nın 15 Aralık 1785 günlü davetiyesinin konser programında Mozart Kardeşin fantezilerinin sunulacağı yazılıdır.

Burada KV hakkında kısa bir bilgi vermek yararlı olacaktır. Mozart hayatta iken, bestelerini numaralamak için birkaç girişim olmuştur. Ancak günümüzde kabul gören, 1862 yılında Köchel tarafından hazırlanan ve sonradan eklemeler yapılıp düzenlenen dizindir. **Köchel Dizini** (Almanca: *Köchel-Verzeichnis*), orijinal olarak Ludwig Ritter von Köchel (1800 – 1877) tarafından düzenlenmiş olup tam adı "Chronologisch – thematisches Verzeichnissämtlicher Tonwerke Wolfgang Amadeus Mozart's (Wolfgang Amadeus Mozart'ın Tüm Müzikal Eserleri için Kronolojik ve Tematik Katalog)" şeklinde 551 sayfadır ve her bestelenmiş parça için ilk ölçü çizgisi içindeki notaları da vermektedir. Böylece Mozart'a ait her esere ya *K* veya *KV* ile başlayan bir sıra numarası verilmiştir. Köchel dizin numarası, Mozart eserleri için kısa bir isim sağlamasının yanı sıra o eserin diğer eserlere göre kronolojik besteleniş tarihini açıkça gösterir.

Köchel, eserleri kronolojik şekilde sıralamaya gayret göstermiş olmasına rağmen 1784'ten önceki eserler için bestelenme tarihleri tam olarak bilinmemekte ve ancak tahmini olarak tarihleri koyulabilmektedir. Köchel'in ilk yayınlanmasından sonra Köchel dizini için yeni basımlar yapılmış ve bunlardan bazılarında yeni bilgilerin ortaya çıkması dolayısıyla önemli revizyon yapılmıştır. Bu basımlar arasında önemli revizyonlar, 1937'de Alfred Einstein (1880 – 1952) tarafından 3. basımda ve 1967'de Franz Giegling (1921 – 2007), Gerd Sievers (1915 – 1999) ve Alexander Weinmann (1901 – 1987) tarafından 6. basımda yapılanlardır.

Nisan 1785'te Mozart yeni bir masonik eser yayınlar. Partisyonun kapak sayfasında Zur wahren Eintracht Locası Üstadı Muhteremi Ignaz von Born Kardeşi Bilgelik Tanrıçası elinden taç giyerken gösteren bir oyma baskı vardır. Arka planda ise, önünde kitaplar, heykeller ve müzik aletleri duran

bir mabet resmedilmiştir. Mozart'ın eseri şu sözler ile tanıtılmaktadır: Die Maurerfreude *"Mason Sevinci" KV471 adlı kantat. 24 Nisan 1785'te Viyana'nın Zur Gekrönter Hoffnung Locası kardeşlerince Muhterem Ignaz von Born Kardeş onuruna seslendirilmiştir. Tenor solo, koro ve küçük orkestra için bestelenmiş eserin sözleri, Franz Petran Kardeşe; müziği, Wolfgang Amadeus Mozart Kardeşe aittir.*

Söz konusu "sevinç", Ignaz von Born'un bir mesleki başarısına dayanmaktadır. Von Born, İmparator II. Joseph'in "yüzyılın en büyük buluşlarından birisi" olarak nitelendirdiği ve övdüğü yeni bir metal alaşımı yöntemi geliştirmiştir. İmparatorun bir Kardeşe gösterdiği teveccühe duyulan gurur nedeniyle, eserin önsözünde von Born'dan "soylu bir insan, derin bir bilim-adamı, erdemli bir Mason" olarak söz edilmekte, II. Joseph ise, biraz aşırıya kaçan bir övgü ile "hükümdarların en adaletlisi ve en bilgesi" olarak tanımlanmaktadır.

Mi bemol majör tonunda yazılan Maurerfreude Kantatı, yaylılar, 2 obua, 1 klarnet, 2 kornodan oluşan bir orkestra, üç sesli erkek korosu ve 1 solo tenor için bestelenmiştir. Eser birtakım masonik simgeler (noktalı ritimler, bağlı notalar ve gecikmeler) içerir. Katharina Thomson'a göre, eserin birbirine bağlı üç bölümünden en ilginç olanı ilkidir. Çünkü bu bölümün sözleri ile Born'un bağlı bulunduğu Illuminati felsefesi arasında ilginç bir paralellik vardır.

Bu kantat Mozart'ın Prag'da en beğenilen masonik eseri olmuş, 1787 ve 1791'de iki kez seslendirilmiştir.

Mozart, doğal olarak Locası'nın kompozitörüdür. Birçok lied'in yanı sıra 1785 yılının sonbahar aylarında, *Zur Gekrönten* Hoffnung Locası'ndan 6 Kasım 1785'de ebedi maşrıka intikal eden Dük Georg zu Mecklenburg (1748 – 1785) ve ertesi gün Ebedi Maşrıka intikal eden Saray Hazinedarı Graf (Kont) Franz Esterhazy von Galantha Kardeşler anısına, Zur Neugekrönten Hoffnung Locasında yapılan 17 Kasım 1785 tarihli matem celsesinde seslendirilmek üzere *Masonik Matem Müziği*ni[10] KV477 birkaç gün içinde besteler. Bu eserde yaylıların yanı sıra iki obua, bir klârnet, iki korno, üç alto klârnet ve bir kontrafagot yer alırlar ki, bu şekilde karanlık, matemsel ve etkileyici bir tını elde edilir. Yavaş bir temponun yanı sıra tonal müzikte hüznü ifade etmenin en yaygın yolu olan minör

10 Maurerische Trauermusik

ton seçilince, ağır ağır ilerleyen bir cenaze alayının tasvir edildiği kasvetli ve trajik bir atmosfer yaratılmaktadır… Masonik Matem Müziğinin ilk icrasını Mozart'ın yönettiği orkestra çalmıştır. İkinci icra ise, Mozart için Mart 1791'de çalınacaktır. Masonik Matem Müziği, Mozart'ın tek sözsüz masonik orkestra eseridir. Mozart uzmanlarına göre, Mozart'ın en yüce masonik müziği, bu matem müziğidir. Eser, Mozart'ın Masonluğun ebedi doğusundan aldığı ışıkla, mezarın karanlığına yönelişi olarak nitelendirilmektedir.

Eserin derinliklerinde saklı iki müzikal detay, Masonik Matem Müziğinin hiç de sıradan bir matem müziği olmadığını göstermektedir:

1. Eserin orta çağ dönemine ait bir Protestan ezgisi olan *Tonus Lamentationem* üzerine inşa edilmiş olması, Katharina Thomson'a göre, bir rastlantı değildir. Çünkü Tonus Lamentationem'in kökeninde eski bir Musevi ezgisi yatmaktadır. Dolayısıyla, Masonik Matem Müziği Musevilik ve Protestanlık örneklerinde tüm dinlerin birliğini sembolize ettiği öne sürülebilir.
2. Müzikal yönden ikinci ilginç nokta, minör tonda yazılmış bulunan eserin sonuçlandığı noktaya Mozart'ın beklenmedik bir şekilde mi majör akor kullanarak, hüznü, karamsarlığı ve ölüm acısını bir anda dağıtmış olmasıdır. Katharina Thomson'a göre, bu son akor, masonik düşüncenin müzikle ifadesinden başka bir şey değildir: "Karanlıktan aydınlığa çıkış" ve "insanoğlunun yazgısını kabullenecek ölümün üzerinde zafer kazanması". Aslında Mozart Kardeşin ifade etmeye çalıştığı anlamı, III. Derece ritüelinde aramak yanlış olmayacaktır. (Her keder daima kurtuluşla sona erer.)

Viyana polis arşivinde locaya ilişkin evraklar kutusundaki bazı basılı davetiyeler, Mozart'ın Locası'nda birçok müzikal aktivite gerçekleştirdiğini göstermektedir. Örneğin 15 Aralık 1785 tarihinde, çok geniş bir program çerçevesinde, maddi sıkıntıya düşmüş iki müzisyeni desteklemek üzere bir piyano konçertosu icra etmiştir.

Mozart'ın devam ettiği *Zur Wohltätigkeit* (Hayırseverlik) Locası, Kral II. Joseph'in 11 Aralık 1785 tarihinde yayınladığı masonik imtiyazları kaldırdığını belirten genelgesi üzerine, 19 Aralık 1785'te çalışmalarını durdurarak; *Zu den drei Feuern* (Üç Ateş), *Zur Gekrönten Hoffnung* (Taçlandırılmış Umut), *Zum Heiligen Joseph*, *Zur Beständigkeit*

Locaları ile birleşerek Ocak 1786'da *Zur Neugekrönten Hoffnung* (Yeni Taçlandırılmış Umut) Locası kurulur[11]. Matrikül sayısı 116 olan bu loca yeni Üstadı Muhteremi Tobias von Gebler yönetiminde ilk toplantısını 14 Ocak 1786'da gerçekleştirir. Bu locanın etkinliklerinde müziğe büyük ağırlık verilmekte, agap'larda Mozart'ın yönettiği bir koro ile çeşitli masonik vesilelerle bestelenen kantatlar icra edilmektedir. Bu nedenle bir nebze haset ile izlenen bu locaya "Winkel und Freßloge" ismi verilmiştir. Buradaki Winkel (açı), masonik bir sembol olmasının yanısıra, Freß (tıkınma) kelimesinin de eklenmesi, locanın maddi zevkleri de küçümsemediğini belirtmektedir. Viyana'daki diğer üç loca birleşerek, Ignaz von Born başkanlığındaki "Zur Wahrheit" Locası kurulur.

Mozart, yeni Locası'nın ilk toplantısı için, biri Loca Açılış Müziği KV483 ile diğeri Loca Kapanış Müziği KV484 olmak üzere iki lied besteler. Basit bir tarzda yazılmış her iki lied de solist ve üç sesli erkek korosu içindir. Her iki lied'in sözlerini de yeni locanın Hatibi Augustin Veith Edler von Schittlersberg (1751 – 1811) kaleme almıştır.

İlk lied, İmparator Joseph'i dernek karşısındaki bilgece koruyucu tutumundan dolayı över. Joseph'in amacı Masonları korumaktan çok denetim altına almak olduğuna göre, bu sözler bir hayli ironiktir; ancak Kardeşler İmparatorun teveccühünün sürmesini beklemektedirler. İkinci lied, locanın yeni yöneticilerini, bilgelik yolunda Kardeşlere önderlik etmeye; Kardeşleri birbirine bağlayan, daha iyi insanlar olmalarına destek olan Kardeşlik zincirinden sevinç duymaya çağırır.

1786 yılında Mozart "Zur Eröffnung der Meisterloge" (Üstat Localarının Açılışı için) ve "Zum Schluß der Meisterarbeit" (Üstat Oturumunun Kapanışı için) başlıklı iki lied besteler, ancak her iki lied'in de notaları maalesef kaybolmuştur.

1786 yılında Viyana'yı, çoğunlukla Masonları hedef alan bir broşür seli kaplar. Ortalık muhbirden, kışkırtıcı ajandan geçilmez olur. Gelişen olaylar üzerine Eylül 1786'da Üstadı Muhterem Born tüm görevlerinden istifa ederek1787 yılında Masonluğu bırakır.

Ciddi olarak hastalanan ve 28 Nisan 1787'de vefat eden babası Leopold'a yazdığı 4 Nisan 1787 tarihli son mektubunda Mozart, ölüm konusunda,

---

11 Zur neugekrönten Hoffnung Locası, 1788 yılında yeniden Zur gekrönten Hoffnung adını alacaktır.

Mason cemiyeti hakkındaki duygularını dile getirmiştir: "Ö*lüme gelelim. Yakından düşününce, ölüm var oluşumuzun gerçek hedefidir. Son birkaç yıldır insanlığın bu iyi ve en vefalı dostuyla öylesine yakın ilişki içinde oldum ki, artık ölümün hayali benim için hiç de korkunç değil, tersine, son derece huzur verici ve avutucu! Ve ölümün, bizim gerçek mutluluğumuzun kapısını açan* anahtar *olduğunu öğrenmek fırsatını bana tanımak yüce gönüllülüğünü gösterdiği için (ne demek istediğimi anlarsınız) Tanrı'ya şükrediyorum. Genç olduğum halde, geceleri yatağımda, ertesi günü göremeyeceğimi düşünmeden edemiyorum. Böyle olduğu halde, beni tanıyanlardan hiçbiri benim asık suratlı ya da mızmız bir dost olduğumu söyleyemez. En değerli ve en sevgili arkadaşım Kont von Haltzfeld'in elim kaybı nedeniyle bu konudaki düşüncelerimi size ilettim. Daha otuzunda, yani benim yaşımdaydı. Ben onun (Hatzfeld) için keder duymuyorum, ama kendime ve de benim gibi onu tanımış olanlara yüreğimin içinden acıyorum. Bunları yazdığım sırada sizin kendinizi daha iyi hissetmekte olduğunuzu umuyor ve buna inanıyorum. Ama… gerçeği gizlemeyin bana olduğu gibi söyleyin ya da birine yazdırın ki, bir insanın elinden geleceği kadar hızla sizin kollarınıza koşabileyim. Her ikimiz i*çin kutsal olan bütün şeyler aslın*da bunu sizden istirham ediyorum*".

Leopold iyileşemez ve Mozart 29 Mayıs'ta Emilian Gottfried Edler von Jacquin'e şunları yazar: "*Bugün eve döndüğümde çok sevgili babamın ölümümü bildiren acı haberi aldığımı size bildiriyorum. Ne halde olduğumu tasavvur edersiniz*".

Katolikler için ölüm düşüncesi, cehennem ve azap çekme korkusu anlamına gelirken, Masonlar için insanlara korkularını ölümün kaçınılmazlığını kabullenerek yenmeyi ve cesaretle karşılamayı öğretmektedir. Bu her iki zıt tutum, Mozart'ın müziğinde, özellikle Requiem'in Dies Irae bölümünde ve Don Giovanni Operası'nda yansıtılmıştır. Cehennem ve ceza…

18. yüzyılın ikinci yarısında bir kişinin dostlarının düşüncelerini yazdıkları bir albüm tutması moda haline gelmişti. Mozart 1787'de böyle bir albüm tutmuş, dostlarının albümlerinde de kendi düşüncelerini paylaşmıştır. 27 Nisan 1787 tarihinde Ignaz von Born Kardeş Latince olarak Mozart'ın albümüne şöyle yazmıştır: "*Ey sevecen Apollon! Sen ki tellerden keskin, ciddi, hızlı, yavaş, ezgili, düşünceli gür ya da hafif, her ne dilerse dilediği sesi dilediği zaman çıkarabilsin diye bizim Mozart'ımıza sanat gücünü bağışlayansın; irade buyur ki onun mutlu günlerinin sayısı, lirinin güzelliği kadar bol, yazgısı da onun kadar uyumlu olsun*".

1787 yazında tekstil ticareti yapan Michael Puchberg Kardeşe (1741 – 1827) borç için başvurmaya başlar. Para için yalvaran mektupları, son büyük eseri Sihirli Flüt'ü bestelediği 1791 yılına kadar sürmüştür.

24 Ekim 1787'de Mozart İmparatorluk Kraliyet Ulusal Tiyatrosunun Orkestra Şefliğine, 7 Aralık'ta da Christoph Willibald Gluck'un (1714 – 1787) ölümü üzerine II. Joseph'in sarayında Oda Müzikçiliği görevine atanır. Tüm işi maskeli balolar için dans müziği bestelemektir. Bu dönemde sık sık yaptığı yolculukları ve kumar tutkusu nedeniyle, arkadaşlarından sürekli olarak borç para istemektedir.

Bu süreç içinde bazı localar çalışmalarını yoğunlaştırırlar. *Zur Neugekrönten Hoffnung* Locası da hali vakti yerinde olmayanlara yardım ve burs dağıtarak devlet şemsiyesi altına girmeye çalışır. Bu arada Mason Kardeşlerin kullanımına sunulan bir müze kurulur. Burada fizik deney âletleri, tabiat tarihine ait koleksiyonlar, teknolojik gelişmeleri gösteren cihazlar, fabrikalaşma ve endüstrileşmeyi anlatan materyal ile ilgili yayınlar bir araya getirilmiştir.

Bu gelişmeler yaşanırken Mozart, her ne kadar bir besteci olarak ulusal tiyatrodaki konserler ve buradan gelecek maddi destek konusunda Kralın teveccühüne önemli ölçüde bağımlı olsa da Masonluğundan taviz vermeyi kesinlikle düşünmemektedir. Mozart ile birlikte basımevi sahibi Christian Friedrich Wappler (1741 – 1807) masonik kimliklerini 1791 yılına kadar ısrarla korumaya devam ederler. Diğer bir deyişle, ciddi düşüncelerle Masonluğa gönülden bağlı olan Mozart, tüm yaşamı boyunca bu sadakatinden vazgeçmemiştir.

Mozart'ın bir "gizli örgüt" kurma hayali ve planı olduğundan, hatta bu düşüncesini kâğıda geçirdiğinden, bahsedilir. Söz konusu doküman kaybolmuştur, ancak karısı Constanze, Leipzig'deki Breitkopf und Härtel Yayınevine Mozart'ın vefatından sonra yazdığı 21 Temmuz 1800 tarihli mektubunda bu konudan bahsederek, oluşturulacak müteveffa kocasının biyografisinde, "gizli örgüt" konusunda bir bölüm yazmayı teklif eder. Mozart'ın bu fikrine "Grottengesellschaft" / "Mağara Toplantısı" adı yakışırdı. İlgili Mozart kaynaklarında *Grottengesellschaft* düşüncesi, klâsik Mozart şakalarından biri olarak yer alır. Kimileri de bu düşüncesi ile Mozart'ın, ölçüsüz yenilip içilecek bir kardeşlik örgütünün tüzüğünü kaleme aldığını iddia etmektedirler.

Mozart gezilerinde konuk olduğu şehirlerdeki locaları ziyaret etmektedir. Örneğin Prag'da yeni kurulan *Wahrheit und Einigkeit zu den drei Säulen* Locası'nın çalışmasına katılmış ve oradaki Kardeşler ile ilişki kurmuştur. Eylül 1791'de son Prag ziyaretinde, Mozart'ın onuruna *Die Freimaurerei* kantatı icra edilmiştir. Berlin gezisinde de locaları ziyaret etmiştir. KV 574 Küçük Jig'inin ithaf töreninde, Saksonya Kraliyet Organisti Karl Immanuel Engel (1764 – 1795)'in ziyaretçi defterine loca Kardeşi şeklinde bir not düşmüştür. Ayrıca Mozart, Loca Kardeşi Prens Karl von Lichnowsky (1761 – 1814)'nin düzenlediği birçok gezide prense keyifle eşlik etmiştir.

Mozart 1788 yılında, Viyana Sağır-Dilsiz Enstitüsü'ne bağlı Yeni Çocuk Kütüphanesi için Masonluk ile ilgili bir dizi lied besteler. Viyana Sağır-Dilsiz Enstitüsü, bir kraliyet kurumu olup, Mason Locaları tarafından da maddi olarak desteklenmekte ve bu nedenle kurumun adı büyük bir onurla anılmaktadır.

1788 yazında Mozart büyük bir mali kriz içine düşer. Dostu ve Mason Kardeşi Michael Puchberg'e yürekler yakan mektuplarla başvurur. Müziği seven zengin bir tüccar olan Puchberg, Mozart'ın yakarmalarını, kendi olanaklarının imkân verdiği oranda olmasa bile, cevapsız bırakmaz. "*Size benim için son derece önemli olan bir konuda, kalbimi olduğu gibi dökmüş oldum; yani gerçek bir Kardeş gibi davrandım. İnsan ancak gerçek bir Kardeşe tüm içtenliğiyle açılabilir… bilmiyorum ama, ben sizi, kendim gibi görüyorum; gerçek bir dostsa, başvuranın biraderiyse, yani gerçekten bir kardeş ise, elinden gelsin yeter ki, bir dosta mutlaka yardım edecek biri gibi görüyorum siz*".

Mozart Viyana'nın kenar mahallelerinin birinde mütevazı ve ucuz bir daireye taşınır ve Pichberg'e şunları yazar: "*Gelin beni görün. Her zaman evdeyim. Buraya taşındığım şu on gün içinde, eski mahalledeyken çıkardığım işten daha fazlasını çıkarttım; hele ikide bir de kara düşüncelere, olanca çabamla kafamdan uzaklaştırdığım kara düşüncelere bir kaptırmasam kendimi, işler daha da iyi giderdi".*

Mozart Puchberg'e 1788 – 1791 arasında 21 mektup göndermiş ve toplam 400 Gulden (günümüz karşılığı 120.000 Euro) talep etmiştir.

Mozart Puchberg'e olan borçlarını hiçbir zaman ödeyemeyecektir. Buna karşılık, Mi Major Piyanolu Üçlü KV 542 gibi birkaç yapıtını Puchberg Kardeşe ithaf eder.

Mozart 1790 Mayıs başlarında Arşidük Ferdinand'a bir dilekçe yazarak Saraydaki 2. Kappelmeisterlik görevine atanması için nüfuzunu kullanmasını rica eder. "Çünkü o çok yetenekli bir insan olan Kappelmeister, Salieri (1750 -1825)*, kendini hiçbir zaman kilise müziğine vermemiştir. Oysa ben delikanlılık dönemimden itibaren bu tarzla iyice içli dışlı oldum".* Mozart'ın dilekçesine yanıt verilip verilmediği bilinmemektedir.

Mali sıkıntıları yeniden had safhaya çıkan Mozart 17 Mayıs'ta Puchberg Kardeşe başvurur: "*ister istemez tefecilere başvurmak… Bu Hıristiyanlıktan uzak insanlar sınıfının içinde, en Hıristiyan kişiyi aramak zorunda kalıyorum…*"

1790 yılında, ölümünün ardından II. Joseph'in ilerici reformları sırayla yürürlükten kaldırılır. Avusturya Arşidükü ve Macaristan Kralı olarak tahta çıkan II. Leopold, politikalarını baskı üzerine kurmaya başlar. Tüm tiyatrolar kapatılır. Böylece 26 Ocak 1790'da Burgtheater'de prömiyeri yapılan ve çok beğenilen Cosi Fan Tutte operasının KV 588 başarısı sekteye uğrar.

9 Ekim 1790'da Frankfurt'ta Kutsal Roma İmparatoru olarak tahta çıkan II. Leopold'un taç giyme töreninde hazır bulunmak isteyen Mozart, büyük mali sıkıntı içinde olmasına rağmen masraflarını kendisi karşılayarak hazırlık yapar. Hatta masraflarını karşılayabilmek için gümüş tabağını bile rehine vermiştir. Bu taç giyme töreni için 18 günde tamamladığı La Clemenza di Tito isimli bir operası olsa da törene önde gelen müzik adamlarının katılması istenmiş ancak Mozart davet edilmemiştir, diğer bir deyişle, 34 yaşına gelmiş olan besteci bir kenara atılmıştır ve borcu hızla birikmektedir.

Kısa bir süre önce loca matriküllerinde isimleri geçen gerek soylular, gerekse ruhban sınıfı birdenbire taraf değiştirerek geleneksel masonik anlayışın amansız muhalifleri olurlar. Üst-yönetimdekiler Kardeşlik teşkilâtına her yönden uzak durmaya çalışmakta, hatta masonik yapıyı kraliyet politikalarının bir unsuru haline dönüştürmeye çalışmaktadırlar.

Viyana'da roller değişmiş, artık loca çalışmalarına temkinle yaklaşılmaya başlanmıştır. Fransız İhtilâlinin dayandığı fikirler masonik fikirlerle örtüşmekte olduğu için, özellikle yurtdışı ile mektuplaşmadan kaçınılmaktadır. Aksi halde masonik çalışmalar devlete karşı olan muhalefet ile ilişkilendirilebileceğinden veya Fransız İhtilâlinin belirli hedeflerine sempati ile bakıldığı sonucu çıkartılabileceğinden korkulmaktadır.

Mozart 1791 yılı ilkbaharında Sihirli Flüt Operası üzerinde çalışmaya başlar. Bu operası masonik sembollerin en yoğun kullanıldığı eseridir. Sihirli Flüt, kutsal ile gülünç olanı eşsiz bir şekilde birleştirmiştir. Operanın konusu Alman şair, çevirmen ve Aydınlanma Dönemi yayıncılarından Christoph Martin Wieland'ın (1733 – 1813) 1786 yılında yayınladığı Dschinnistan-Cinistan isimli Doğu Masalları Antolojisinden seçilmiş olan Lulu ve Sihirli Flüt adlı masaldan gelmektedir. Eserin sözleri, Alman emprezaryo, aktör ve şarkıcı Emmanuel Schikaneder Kardeşe (1751 – 1812) aittir. Librettonun son şeklini alması ve masonik sembollerle süslenmesi konusunda, masonik sembolizmanın ustası olan Üstadı Muhterem Ignaz von Born ile Ludwig Giesecke (1761 – 1833)'nin önemli yardımları olduğu bilinmektedir. Mozart'ın Sihirli Flüt operasındaki Sarastro karakteri ile Üstadı Muhterem Ignaz von Born'un yüksek şahsiyetini canlandırdığı düşünülmektedir.

Oyuncu, emprezaryo, Sihirli Flüt librettocusu ve gezici tiyatrolarda şarkıcı, destan artisti ve komedyen Emanuel Schikaneder devrinin en önemli tiyatro sanatçılarından biri olup, eserini Eylül 1780 – Şubat 1781 döneminde 34 kişilik ekibi ile eserini Salzburg Tiyatrosu sahnesinde başarı ile sergilemiştir. Mozart ailesi de Schikaneder ekibinin sürekli izleyicisidir. Schikaneder ile Mozart arasında gelişen özel bir dostluk sonucu, Mozart tüm gösterileri ücretsiz izleyebilmektedir. Bu sanatçı 2 Ekim 1788 tarihinde Regensburg Vadisinde çalışan *Die Wachsende zu den drei Schlüsseln* Locasında tekris edilip bir süre sonra Kalfalığa geçmesine karşın, sorumsuz yaşam tarzı nedeniyle Locadan ihraç edilmiştir.

Opera tamamlandıktan sonra Johann Wolfgang von Goethe Kardeş, Sihirli Flüt için "*Halkın, haricilerin yalnızca gösterinin, operanın ihtişamından zevk almaları yeterlidir. Diğer taraftan onun önemi, inisiye edilenlerin -Masonların- gözlerinden kaçmayacaktır.*" demiştir.

Mozart'ın hastalandığı günlerde, Londra'dan, libretisti Lorenzo da Ponte'den (1749 – 1838) aldığı bir davet mektubuna verdiği cevap, o günkü ruh halini gözler önüne sermektedir: "Çok Sevgili Bayım, ö*nerilerinize memnuniyetle uyacağım. Ama bunu nasıl yapabilirim? Kafam alt üst oldu. Güçlükle düşünebiliyorum. O meçhul şahsın hayali gözlerimin önünden gitmiyor. Karşımda devamlı olarak onu görüyorum. Bana rica ediyor, beni zorluyor, sabırsızlanıyor. Benden çalışmamı istiyor. Ben çalışmaya devam ediyorum. Zira beste yapmak beni, hiçbir şey yapmamaktan daha az yoruyor. Hem artık, korkacak bir* şeyim kalmadı. Durumum*dan, ölüm*

saatimin çaldığını hissediyorum. Ölmek üzereyim. Yeteneğimden yeterince yararlanamadan sonum geldi. Hayat o kadar güzel ki! Kariyerimin çok mutlu bir başlangıcı oldu. İnsan alın yazısını değiştiremiyor. Günlerini saymaya muktedir olamıyor. Mütevekkil olmak gerek. Kaderin tayin ettiği oluyor. Önümde ölüm şarkım var. Onu tamamlanmamış olarak bırakamam. Viyana, Eylül 1791, Mozart".

Mozart Kardeşin bir anlamda vasiyetnamesi olan Requim'indeki "Tanrım, ruhlara ebedi sükûn ver! Dualarımızı kabul et." sözleri, Ponte'ye yazdığı mektup ile son derece uyumludur…

Sihirli Flüt operası tamamlandıktan sonra, en son eserlerinden olan, solist, erkek korosu ve orkestra için KV623 ortaya çıkacaktır. Bu eserini, üyesi bulunduğu *Zur Neugekrönten Hoffnung* Locası'nın çalışacağı mabedin Tahsis Töreni için bestelemiş ve 18 Kasım 1791 tarihinde bizzat yönetmiştir. Kantatın ilk seslendirilişi Mozart'ın yaşamında son kez tattığı, büyük bir zafere sahne olur. Kantat, Kardeşlerce çok beğenilir, övülür, büyük alkış alır. Mozart biyografistlerinden Niemetschek'in yazdığı gibi, yapıtın tamamlanmasının mutluluğu ve aldığı büyük alkışla, bestecinin keyfi yerine gelir. Mozart o anki sevincini şöyle dile getirmektedir: **"Kantatımı nasıl da çılgınlar gibi övdüler! Daha iyi şeyler yazdığımı bilmesem, onun en iyi eserim olduğunu düşünürdüm."**

Mozart bu performansından iki hafta sonra maalesef yaşama veda edecektir. Cenaze ayini, 6 Aralık 1791 günü, bir zamanlar evlilik töreninin yapıldığı Viyana St. Stephan Katedralinde yapılır. Törenin ardından eşi Constanze, çocukları, Loca Kardeşleri, besteci Salieri, Emanuel Schikaneder'in Sihirli Flüt ekibi ve daha pek çok tanınmış ismin oluşturduğu kalabalık bir topluluk cenazeye şehrin surlarına kadar eşlik eder. Ancak onca insan arasından tek bir kişi bile, kente 4 km. uzaklıktaki S. Marz Mezarlığı'na kadar gitmez. Tarihin yetiştirmiş olduğu bu en büyük müzik dehası toplu bir mezara gömülür ve bu noktaya hiçbir işaret konmaz… Bu kural, İmparator II. Joseph'in fermanı ile gerçekleşen bir uygulamadır.

Mozart Kardeş, bugüne kadar bir bilmece olarak kalmıştır. Ona kâh kıkırdayan bir çocuk, kâh açık saçık konuşan bir asi, bir dâhi çılgın, küstah bir provokatör, zavallı, bir türlü kavranamayan yüce bir ruh diyenler olmuştur. Ancak o bizim için sadece Mozart Kardeşimizdir…

Belki bir tesadüftür, bilinmez, belki de değildir. Mozart'ın vefat ettiği evin karşısında, Ham Taş Sokağında (Rau-stein Gasse) No.3'te, o günden bugüne Masonlar Ham Taşlarını yontmak üzere çalışmaktadırlar.

Viyana şehri, ölüm günü nedeniyle 5 Aralık 1859 tarihinde, mezarının bulunduğu yer varsayılan yöreye, Hans Gasser'in (1817 – 1868) yaptığı bir büstünü yerleştirir.

Zur Neugekrönten Hoffnung Locası vefattan sonraki ilk toplantısında Mozart için bir Matem Celsesi düzenler. Bu celsede söz alan Karl Friedrich Hensler) Kardeş (1759 – 1825, değerli Kardeşinin ardından şöyle konuşacaktır: "*Kardeşlik zincirimizin en sevdiğimiz halkalarından birini yanına almak, Evrenin Ulu Mimarı'nı mutlu kılmıştır. O'nu kim tanımazdı ki? O'nu kim sevmezdi ki? Değerli Kardeşimiz Wolfgang Amadeus Mozart…*

Kardeşlik sevgisi, sakin bir yaratılış, hayırlı bir davayı savunma, yetenekleri ile bir Kardeşe yardım edebildiğinde gerçek, içten haz duyma; işte *bunlardı bu Kardeşimizin özellikleri…*[12]

Daha birkaç hafta önce burada, yanımızda, mabedimize adadığı müziği ile şarıldıyordu. Hangimiz O'nun aramızdan bu denli çabuk alınacağına inanabilirdik? Mozart'ın ölümü sanat için yeri doldurulamayacak bir kayıptır. Daha küçücük bir çocukken gösterdiği olağanüstü yetenek, O'nu bugün Avrupa'nın harikalarından biri yaptı. Büyük insanlar Mozart'a sevgiyle seslendi ve biz O'na "Kardeş" dedik. O bir eş, bir babaydı; dostlarının dostu, kardeşlerinin kardeşiydi. Ancak tek bir şeyden yoksundu; dilediğinde yüzlerce insanı mutlu etme gücünü O'na verecek maddi servetten…"

İlerleyen yıllarda Mozart'ın oğlunun da Masonlara katıldığı söylenir. Mozart'ın ölümünden sonra dul eşi Constanze borca gömülür. Önce Kardeşler yüklü bir maddi yardımda bulunurlar, ardından Küçük Bir Mason Kantatı, geliri bestecinin eşi ve çocuklarına bırakılmak üzere yayınlanır. Constanze kısa bir süre sonra Danimarka Elçiliği görevlilerinden Georg Nikolaus Nissen (1761 – 1826) ile evlenir. Mozart'ın müziğine hayran olan Nissen, 1826 yılındaki ölümüne dek bestecinin yaşamı ile ilgili tüm bilgileri bir araya getirmeye çalışarak, Mozart'ın ilk biyografisti olacaktır.

17. ve 18. yüzyıllarda ölünün yüzünden alınan alçı bir maskın saklanması bir gelenektir. Örneğin, Beethoven'in ve daha pek çok bestecinin nasıl bir yüze sahip olduğu hep bu masklar sayesinde günümüze ulaşmıştır. Mozart'ın maskını ise Constanze temizlik yaparken kırmış, etrafa yayılan

---

12 Deutsch, O.E.. Mozart und die Wiener Logen. Wien, 1932.

parçaları da süpürüp çöpe atmıştır. Bugün çevremizde gördüğümüz onlarca Mozart resminin birbirine hiç benzememesi, işte bu yüzdendir.

En yakın arkadaşları da Mason olan Mozart'ın, çevresi tarafından sevilen ve önemli bir Mason olduğu sır değildir. Mozart'ın en görkemli yapıtlarını neden kendini Masonluğa adadığı dönemde yazdığına ilişkin sorulara aranan yanıtlar, onun bu kısa yaşam dilimini gizemli bir serüvene çevirmektedir.

9 Kasım 1791 tarihinde, Mozart'ın ölümünden bir ay kadar önce, Prens Karl von Lichnowsky Mozart'a karşı, 1.435 florin borcunu ödemesi için dava açar.

Ölümünden üç hafta önce 14 Kasım 1791'de Schikaneder'in sözleri üzerine kendi locası için *Laßtuns mit geschlung'nen Händen* KV 623a başlıklı koro eserini besteler ve 18 Kasım 1791'de "Yeni Taçlandırılmış Umut" Locası'nda bizzat icra eder. Bu müzik, Kettenlied (Kardeşlik Zinciri Şarkısı) olarak da bilinmektedir. Viyana'da masonik toplantılar kapatılırken Kardeşlik Zincirinin kurulması bir gelenekti. Bu müzik 1946 yılından bu yana, Avusturya Cumhuriyetinin ulusal marşı olup değişik sözlerle söylenmektedir.

Yeni Mabedin Tahsis Töreni ile, Masonlukta bir canlanma beklenmektedir. Ancak gelişmeler aksi yönde olacaktır. Kral II. Leopold'un ölümünden sonra Habsburg Hanedanının başına geçen oğlu Franz (1768 – 1835) döneminde özgür düşünceye ilişkin tüm kazanımlar yerle bir edilir, aydınlanma düşünceleri sıkı bir takibe alınır.

Mozart'ın ölümünden iki yıl sonra, 2 Aralık 1793 tarihinde, *Zur Neugekrönten Hoffnung* Locası çalışmalarına son verir. Krala sunulan bir mektupta, çalışmalarının yanlış değerlendirildiği, zora sokulduğu ve gereksiz olarak yaftalandığı belirtilmektedir.

3. Wolfgang Amadeus Mozart'ın Masonluk ile İlişkilendirilen Bazı Eserleri

Mozart 1784 – 1791 yılları arasındaki yedi yıllık masonik yaşamında eşsiz yaratıcılığı ile Masonluğa bir dizi beste armağan etmiştir. Bu müzikler günümüz Masonluğunda birçok ülkede sevilerek ve beğenilerek, açılış ve kapanışlarla masonik törenlerin bir parçası olmaya devam etmektedir.

Mozart'ın masonik müziği genel olarak üç başlık altında toplanmaktadır:

a) Loca çalışmaları için bestelenen müzik,
b) Masonik fikirler üzerine kurulu, ancak loca çalışmalarında kullanılmayan, haricilere yönelik müzik,
c) Diğer vesilelerle yazdığı, daha sonra kendisi tarafından veya başkaları tarafından düzenlenerek loca çalışmalarında kullanılan müzik.

Mozart Masonluk ile ilişkilendirilebilecek irili ufaklı 175 eser bestelemiştir. Bunların içinde dokuz tanesi ayrı bir önem taşırlar. Sekiz tanesi, masonik toplantı ve törenler için bestelenmiştir. Kalfa Yolculuğu, loca açılış ve kapanış müzikleri, küçük bir Masonik Kantat KV623gibi… Harici yaşamda seslendirmek üzere bestelenmiş olsa da baştan sona masonik felsefe ve sembollerle örülü olan Sihirli Flüt Operası.

Mozart, bir Mason Locası için ilk bestesini 1772 yılında, 16 yaşında iken, Salzburg'da yazmıştır: *Lobesgesang auf eine feierliche Johannisloge*. Bu eseri sipariş eden, muhtemelen, Mozart ailesinin çok yakını olan, Münih Vadisindeki *zur Behutsamkeit* Locasında çalışan Salzburg'lu Johann Joseph Anton Ernst Gilowsky (1739 – 1789)'dir. Mozart'ın bu eseri söz konusu Loca için bestelediği düşünülmektedir.

Mozart yaşadığı dönemde, bugün onu tanıdığımız gibi önemli ve ünlü bir besteci değildir. Sıradan bir saray bestecisi olarak bilinmekte ve sarayda Antonio Salieri ve bir diğer besteciden sonra ancak üçüncü sırada anılmaktadır.

Mozart 1788 yazında altı hafta içinde Mi bemol Major Senfoniyi KV 543, Sol Minör Senfoniyi KV 550 ve Do Major Jüpiter Senfonisini KV551 besteler. Bu üç büyük senfoninin tonaliteleri anlamlıdır: Mi bemol Major, Mozart'ın patetik eserlerinde kullandığı Sol Minör ve nihayet ışığı çağrıştıran Do Major. Alfred Einstein, Mi Bemol Major Senfoniyi, oldukça gizlenmiş masonik anlamlar taşıyan gizemli bir yapıt olarak tanımlamaktadır. Yavaş giriş bölümü, Sihirli Flüt Operasının üvertürü ile karşılaştırılabilir ve Einstein: "*ve tıpkı uvertür gibi burada da acemi aday kapıyı çalar ve dört altılı akoru ışık getirinceye kadar karanlıkta saygı içinde bekler*" olarak yorumlamaktadır. Karanlık uyumsuz sesler, senkoplar ve kromatik müzik cümleleri ile anlatılırken, parlak Allegro, umudu dile getiren Andante'nin giriş teması açıkça masonik bir nitelik taşımaktadır.

Einstein'a göre Jüpiter Senfonisinin menüetindeki bağlı çift notalar ile "kardeşlik bağları" vurgulanır. Bu senfoninin birinci bölümü Do Major akorunun üç kez duyulması ile açılır, ki bu Çırak'ın loca kapısını üç kez vurması ile ilişkilendirilebilir.

Bu senfoniler Mozart'ın sağlığında maalesef hiç seslendirilmemiş; zor dönemlerinde Kardeşlere cesaret verebilecek umut ve güven mesajları işitilmeden kalmıştır…

1789 Mayısının sonlarında Leipzig yolculuğundan geri dönen Mozart bu yolculukları nedeniyle daha da borçlanmıştır. Constanze'nin sağlığı kötü iken yaz sonunda kendisi bir kez daha ciddi olarak hastalanır, borçlar yığılmaya devam eder. Puchberg Kardeşe yazdığı mektuplar, öncekilerden daha ağlamaklı bir hal almıştır. Gene de umudunu yitirmeden, Puchberg'e "*Kötü geçicidir, iyi ise kesinlikle süreklidir.*" şeklinde yazabilmektedir. 1789 sonbaharında bestelediği klârnetli beşli KV 581 masonik inançlarından kaynaklanan, iyinin er-geç egemen olacağı yolundaki kanısını yansıtmaktadır. Klârnetçi Anton Stadler Kardeş için yazılan bu eserin masonik karakterde olduğu kabul edilmektedir. Müzik, loca törenlerini çağrıştırmaktadır.

"Sihirli Flüt" operası 3 defa tekrarlanan akorlar ile başlar. Üç defa kapıya vurulur. Kapının arkasında hakikat vardır, gerçeği bulmak, anlamak için üç defa kapıya vurulmaktadır.

Ayrıca üç sınav, üç bilge çocuk, üç ruh, üç akor, bilgeliğin, mantığın ve doğanın temsilcileri üç tapınak, hep masonik öğelerdir.

Üç defa ortada Si bemol major ve bir defa da uvertürün en sonunda aynı tonalitede üç defa tınlayan akorlar duyulur. Üvertürün tonalitesi mi bemol major'dur. Bu tonalitede üç bemol vardır ve mi bemol major Mason tonalitesi kabul edilir. Mi bemol majorun minörü olan do minör de üç bemollüdür ve bu da Mason tonalitesi olarak bilinir. Mozart'ın diğer bir önemli eseri olan 38 numaralı Prag senfonisi bir Mason Locası tarafından sipariş edilmiş olup, bu senfoni de mi bemol major tonundadır.

Sihirli Flüt operasının hemen her yerinde, masonik sembollere rastlanır. Özellikle esere müzik teorisi açısından bakınca; ölçülerin sayısı, notaların sayısı, notaların tizliği, notaların uzunluğu gibi birçok nokta; ilk bakışta lojik değil gibi görünse de çok fantastik karakterli bir bestekâr olan Mozart'ın lojiğine göre, ama her şey Mason gözüyle bakılınca, prensipler, semboller yerli yerine oturmaktadır.

Sihirli Flüt operasının özellikle ikinci perdesinin ilk bölümünde masonik öğeler çok belirgindir. Konuya hâkim olmayan rejisörler, maalesef bu kısımları kısaltarak Sihirli Flüt'ü sahneye koymaktadırlar. Masonik öğelerin çıkartılmadığı başarılı bir performans Göran Järve tarafından 1989'da Drottningholm Saray Tiyatrosunda (İsveç) sergilenmiş ve kayıt altına alınmıştır.

Masonlukta üç sayısının özel bir önemi vardır. Liedlerin çoğu üç ses partili armoniler üzerine bestelenmiştir. Loca üyeleri erkek oldukları için, bu partiler hep erkek sesleri içindir. Birçok lied üç vuruşlu ölçü düzenindedir, üç kez tekrarlara sıklıkla rastlanır ve major beşli akorlara özellikle önem verilir. Katherina Thomson'a göre, duygu paylaşımı ve uyumlu ilişkileri anlatmak için, art arda üçlü ve altılı aralıklardan oluşan "birinci çevrim akorları" kullanılır.

18. yüzyılda bu aralıkların fiziksel uyumu ve barışı yansıttığı yaygın olarak düşünülmekteydi. Liedlerin birçoğunda altılı akorlara rastlanır. Bu, özellikle Orta Çağ Faux – bourdon'undan[13] kaynaklanmış olabilir[14].

Birbiri ardısıra kullanılan altılı akorların çok bilinen bir örneği Sihirli Flüt'teki Rahiplerin Yürüyüşü'dür.

Mozart'ın Kardeşlik örgütüne katılmadan çok önce masonik müzik ile içli dışlı olduğu açıkça belli olmaktadır. 1772'de, daha 16 yaşında iken, "O heiliges Band" KV 148 lied'ini bestelemiş olduğuna göre, dönemin ünlü Mason şarkıları kitabı olan Regensburg Liederbuch'u Mozart biliyor olması gerekir. Mozart'ın KV 148 lied'i, yalın, folklorik şarklılarını andıran karakteri, Alman besteci Adolf Scheibe (1708 – 1776) Kardeşin Masonik Tören Müzikleri için belirlediği ilkelere uygun düşmektedir.

Diğer bir deyişle, Mozart bu müzikal sembolizmi kendisi icat etmemiş ancak bu sembolizmi geliştirmiş ve daha derin bir içerik kazandırmıştır.

Eşit aralıklı üç defa vuruş, bir diğer besteci olan Ludwig van Beethoven (1770 – 1827)'in 5. Senfoni'sinde de karşımıza çıkar. Bu senfoninin ilk üç bölümü, masonik tonalite olan üç bemol'lü do minör tonunda, sadece final kısmı ise do major tonunda bestelenmiştir: Finalin major tonda olması, insanların dostluğunu simgelemektedir.

---

13 Müzikal uyum tekniği

14 Chailley, J. The Magic Flute: Masonic Opera. Londra, 1973, s. 163.

Tekris olduktan sonra, Mozart beste yaparken yaratmakta olduğu eserinin masonik olup olmayacağını düşünmemektedir, ancak ortaya çıkan şaheser Mason müziği olmasa da ruh ve karakteri açısından Masonluğa çok yakın sonuçlar vermektedir.

Mason Locası'nda Mozart, duygusal yönden kendine etki eden birçok kişi ile birlikte çalışmaktadır. Bunlardan başında babası Leopold Mozart gelmektedir. Bir diğeri Artarie Edition'un sahibi ve Mozart'ın yakın dostu olan klarnetçi Anton Stadler (1752 – 1812), bir başkası ise meslektaşı ve eski dostu Joseph Haydn'dır. O dönemde Haydn, Graph Esterhazy'nin sarayında 1 numaralı saray bestecisi olarak görev yapmakta ve Mozart'a göre çok daha önemli bir besteci olarak kabul görmektedir.

Mozart'ın vefatından kısa bir süre sonra, 0cak 1792 tarihli Wiener Zeitung Gazetesinde yayınlanan bir ilanda bir kantattan söz edilir: "*Sizlere, seçkin besteci, müteveffa Mozart'ın bir kantatını tanıtmak istiyoruz. O'nun her zamanki sanatçılığıyla işlediği bu yapıt, hasta yatağına düşmesinden sadece iki gün önce, en iyi dostlarının oluşturduğu bir topluluk önünde kendisi tarafından yönetilmiştir; yerinde bir deyimle, bestecinin "kuğuşarkısı"dır. Viyana'daki bir Mason Locası için bestelenmiş olan kantatın sözleri de aynı locanın bir üyesine aittir.*" İlanda konu edilen eser, KV 623 eine kleine Freimaurerkantate'dır (Küçük bir Mason Kantatı) ve Mozart'ın üyesi olduğu Neugekrönter Hoffnung Locası'nın yeni mabedinin Tahsis Töreni onuruna bestelenmiştir. İlanda söz edilmeyen söz yazarı ise, Alman aktör, minerolojist Karl Ludwig Giesecke'dir (1761 – 1833). 14 dakikaya yaklaşan seslendirme süresi ile dört bölümden oluşan kantat, Mozart'ın en uzun ve kapsamlı masonik müziğidir. Yapıt yaşama sevinci, çalışmada birlik, insanlık sevgisi ve geleceğe beslenen umutları anlatır. Eserin başındaki koronun coşkulu dizelerinin bir başka tercümesi şöyledir:

Tüm gücüyle çınlasın neşemiz, şarkımızla yayılsın;
Kardeşlerle yankılansın sesler, herkes duysun bu sesleri!
Çünkü bizler kutsuyoruz, kardeşliğin altından zincirlerini;
Gerçek kalpler birleşsin, kardeşliğin mabedinde…

Mozart KV 623 Kantatı ölümünden 19 gün önce bestelemiştir ve bu kantat büyük dâhinin tamamladığı son eseridir.

Mozart'ın masonik eserlerinin Türkçe tercümeleri Büyük Locanın gördüğü lüzum üzerine Cevat Memduh Altar Kardeş tarafından yapılmıştır. Soprano Remziye Alper Tanrıkulu Hemşire, tenor Cemalettin Karagüllü ve bas Metin Ertem Kardeş, solist, piyano ve korepetisyon Alp Ulusoy Kardeş, org Celal Kara, Emel Ergin Hemşire keman ve Kâmil Şekerkıran Kardeş de flüt ile orkestrada görev almıştır. Orhan Tanrıkulu Kardeş tarafından yönetilen Boğaziçi Sinfonietta Orkestrası ve İstanbul Erkek Oda Korosu ile 13 Mart – 13 Mayıs 1985 tarihleri arasında kayıtlar yapılmış, montaj *mixing* ve *mastering* işlemleri tamamlanmıştır. Basılan plağın ilk yüzünde Türkçe sözlerle Mozart'ın KV429, KV468, KV623, ikinci yüzünde ise KV619, KV623a, KV483, KV484, KV471 masonik sözlü eserleri yer almıştır.

Gelişen teknolojiye uygun olarak bu kayıtlar, kısa bir süre önce CD olarak basılarak Kardeşlerin beğenisine yeniden sunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. http://wikiwikiweb.de/Mozart%20und%20die%20Freimaurer
2. http://www.internetloge.de/arst/mozart.htm
3. https://onb.ac.at/forschung/forschungsblog/artikel/news/mozart-ein-freimaurer/
4. Hilmi Güngen. Mozart Kardeş. Anadolu Muh. Locası, Düsseldorf, 9.02.2018
5. Bülent Tarcan. Biraderimiz Mozart, Türk Mason Dergisi, Sayı 6, 1956
6. Üner Birkan. Wolfgang Amadeus Mozart K. ve Masonluk. İzmir, 1991.
7. Türev Berki, Tevfik Orbey. Mozart Kardeşle Yedi Yıl. Kurtuluş Olgunlaşma Atölyesi, 06.11.2000, Ankara.
8. KatharinaThomson. Mozart'ın Yapıtlarında Masonik Örgü. Pencere Yayınları, 2004.
9. Frederick Smyth. Quatuor Coronati Locası'ndaki 10 Ocak 1974 tarihli konferans.
10. Alfred Einstein. Mozart (1946). London, 1971.

11. https://freimaurer-wiki.de/index.php/Traktat:_Mozart_und_die_Freimaurerei_im_damaligen_Wien
12. https://freimaurer-wiki.de/index.php/Traktat:_Mozart_und_Schikaneder_-_Freimaurerei_im_josephinischen_Wien
13. https://freimaurer-wiki.de/index.php/Mozart:_Alle_Logenmusiken_mit_Text_und_CD
14. Rogelio Pérez Bustamante. El escenariomasonico en la Viena de Mozart. Yunan ve İspanya Kraliçesi Sophie'nin 80. yaş günü onuruna sunulan bir konuşmanın André Hauptmann tarafından kısaltılarak tercüme edilmiş ve ELEUSIS dergisinin 2019, Heft 1 sayısında yayınlanmış hali.
15. Süleyman Tamer. Ölümünün 200. Yılında Mozart Biraderi Anarken. Mimar Sinan Dergisi 80, 1991, s. 9 – 20.
16. Üner Birkan. Wolfgang Amadeus Mozart K. ve Masonluk (Fredrick Smyth K.). Mimar Sinan Dergisi 80, 1991, s. 51 – 57.
17. Ahmet Örs. Kardeşimiz Mozart. Mimar Sinan Dergisi 104, 1997. S. 50 – 60.
18. Üner Birkan. Mozart ve Masonlar. Mimar Sinan Dergisi 106, 1997. S 81 -86.
19. Mişel Margulies. Viyanalı Mozart Birader. Mimar Sinan Dergisi 46, 1982. S. 48 – 53.
20. Mithat Fenmen. Mozart ve Masonluk. Mimar Sinan Dergisi 8, 1968. S. 83 – 86.
21. Orhan Tanrıkulu. W. A. Mozart'ın Masonik Müzikleri Türkçe Sözlerle Plak Yapıldı. Mimar Sinan Dergisi 56, 1985. s. 66 – 67.
22. W.A. Mozart. Tarihte ve Günümüzde Masonik Tören Müzikleri. Örgün Yayınevi 1. Baskı, 2012.
23. Yavuz Selim Ağaoğlu. Ritüel Tarihçemizde Müzik. Mimar Sinan Dergisi 178, 2018. S. 14 – 26.
24. TESVİYE, Yıl: 20, sayı: 85. Mart 2012.

SPEKÜLATİF MASONLUĞUN BRİTANYA ADASI'NDA GELİŞMESİ TESADÜF MÜYDÜ?

Ufuk EGE

The British Island has known as the land of freedom for common people since the Magna Carta agreement between nobility and commoners. Bourgeoisie, modern age commoners, were officially supported by the nation state during the reign of Henry VIII, and became a dominant social class after the radical reforms of Elisabeth I. Until the establishment of the Union of Great Britain, 1707, the story of Bourgeoisie of the British Island was not only about the conflicts between Protestants and Catholics but also related to the struggles between nationalists and supra-nationalists. In the meantime, the story of the British Island was about seizing the leadership of capitalist system. After the Peace of Utrecht Treaties, 1713, the Union of Great Britain perceived an ultimate opportunity for not only capturing the leadership of the contemporary capitalist system but also becoming the undisputed unique power of the world. In order to reach that ultimate target, the Union of Great Britain encouraged British Bourgeoisie to be united under one roof which would be Speculative Masonry. Afterwards, Speculative Masonry of the British Island intended to embrace all Bourgeoisie of the world without making any discrimination, and helped the Union of Great Britain in all over the world to reach the ultimate target, that was the undisputed unique power of the world in the capitalist system. We divided this extended study into two parts: The first part analyzed the emergences of Bourgeoisie and nation state at the British Island, and their relations with each other before the 18th century. The second part of this study, which included the bibliography of both parts of this extended study, presented the historical development of Operative Masonry and the story of Speculative Masonry at the British Island before the 18th century; and then, analyzed simultaneous emergences of the British Imperial System and the supra-nationalist British Speculative Masonry in the world during the 18th century.

Bu çalışma, 16. yüzyılın başından 18. yüzyılın üçüncü çeyreğini kapsayan dönem içinde küresel bir güç olma yolunda ilerleyen Britanya Adası'nı, politik ekonomi ve toplumsal sınıflar tarihi açısından incelerken Britanyalı girişimci Burjuvazinin neden masonik hareket içinde örgütlendiği ve Operatif Mason Localarından evirilen Spekülatif Mason Localarının neden Britanya Adası'nda geliştiği üzerine odaklanmaktadır.

Bu çalışmada, kapitalist üretim sistemiyle birlikte oluşan Burjuvazi; ticaret, sanayi ve finans alanlarındaki girişimciler ve ülkelerinin devlet yönetimlerini talep eden o dönemdeki ilerici toplumsal sınıf olarak tanımlanmaktadır. Ancak, bu çalışma, ilgili dönem içinde Mason hareketin ezoterik ve inisiyatik öğretileri ile doktrinleri konusuna odaklanmamış; sadece belirli bir zaman dilimi içinde Britanya Adası'ndaki Burjuvazinin ve Spekülatif Masonluğun ortak tarihsel gelişimini, politik ekonomi ve toplumsal sınıflar çerçevesinden incelemiştir.

16. yüzyıl başında Tudor Hanedanı'nın egemenliğindeyken iflasa sürüklenmiş olan İngiltere ekonomisi, I. Elizabeth (1558-1603) tarafından yeniden yapılandırılan ulus devlet öncülüğünde ulusal girişimci Burjuvazisini örgütlemeye başlattı. 16. yüzyıldan itibaren egemen güç olan Ceneviz-İberya ve Floransa-Fransa gibi teritoryal devlet ve kapitalist uluslar ittifakları, 17. yüzyıl sonlarına doğru yerlerini, kapitalizmi küreselleşme olarak kabul eden ulus devletlere bırakmaya başladılar. Bu ulus devletler arasında tek merkezli küresel güç olmaya en güçlü aday Birleşik Eyaletler Birliği idi (Hollanda Cumhuriyeti); ancak, Birleşik Eyaletler'in 17. yüzyıl ortalarında yaşamaya başladığı ekonomik krizi atlatamaması sonucu diğer aday olan İngiltere, küresel güç olma sürecine girdi. İngiltere, bir ulus devlet olarak dünya ticaretinde diğer tüm ülkelere üstünlük sağlamak için gerekli küresel alt yapıyı oluşturma sürecine zaten I. Elizabeth dönemi ile çoktan girmişti. Ancak, tek merkezli küresel güç adayı İngiltere, yeni bir küresel ekonomi politikası da önermeliydi. Bu ekonomi politikası, küresel ekonomiyi hedefleyerek sermaye yerine üretim-tüketim yatırımlarına öncelik veren 16. yüzyıl ortalarından beri ulus devlet öncülüğünde örgütlenmiş İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisine dayalı bir stratejiydi.

İngiltere'de ulus devlet olma süreci, VIII. Henry'nin (1509-1547) Katolik Kilisesi topraklarına ve varlıklarına el koyarak kendisine sadık ailelere

dağıtması ile başladı. Büyük ölçekli toprakların tamamını işletemeyen ve kontrol edemeyen bu sadık aileler, toprakların çoğunu çitleyip kiraya vermeye başladılar. Artan üretim ile hızla ivmelenen para ekonomisinin sonucu olarak da aristokrasiden gelmeyen girişimci Burjuvazinin ilk tohumları İngiliz topraklarına ekilmeye başladı. Ardından, I. Elizabeth, ulus devleti yeniden yapılandırarak bürokratik ve toplumsal mekanizmalarını kurdu ve bu mekanizmalar, zaman içinde kurumsallaşmaya başladı. Hatta bir adım daha ileriye giderek İngiliz ulus devletinin Merkantilist ekonomi politikalar ile yönetilmesi için gerekli toplumsal alt yapıyı ve bürokratik üst yapıyı oluşturdu. Sonraki yüzyılda imzalanan Westphalia Barış Anlaşması'nın (1648) sunduğu hukuki zemin sayesinde de Merkantilist İngiliz ulus devletinin siyasî koruması ve ekonomik desteğine sahip İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisi, diğer ülkelere ait deniz aşırı bölgelerde siyasî ve ekonomi çıkar alanlarını genişlettiler. Merkantilist ülkeler, tanım gereği kendi kendilerine her alanda yetebilen ve o dönemlerde altın ya da gümüş aracılığıyla yapılan dış ticarette her zaman üretim ve ihracat fazlası veren ekonomilere sahip olmalıydılar. Bu noktada, İngiltere, kendisinden önce Merkantilist ekonomi politikalar uygulayan ve kolonileri olan İspanya, Portekiz gibi ülkelerden farklı olarak kolonilerini de İngiltere toprakları gibi değerlendirip o topraklardaki insanları da üreten ve tüketen birimler olarak kabul eden ekonomi politikalarını uyguladı. Ayrıca, egemenliği altında bulunan ekonomiler arasında sağlam bir iletişim ve ticaret ağı kurdu ve uzun yıllar boyunca üreterek ihracat fazlası verdi. Bu başarının arkasında iletişim ve ticaret ağlarını verimli ve yetkin bir şekilde kullanabilmiş, İngiliz ulus devleti öncülüğünde ulusal ve uluslararası boyutta örgütlenmiş ve kolektif çalışabilmiş İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisi bulunmaktaydı.

İngiltere'nin ulus devlet yapılanması, ilk başlarda benzer bir yapılanmaya yönelen Fransa ve Prusya'dan farklı olarak gücü sınırlanmış göstermelik bir monarşik üst yönetime ve asıl gücü elinde tutan girişimci Burjuvazinin kontrolündeki parlamenter yönetime dayalıydı. Parlamento, uzun süre İngiliz aristokrasisinin egemenliğinde kalmış olsa da ulus devlet öncülüğünde örgütlü, İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisinin kontrolü altına kısa süre içinde girdi. Glorious Revolution (1688-1689) sonrasında İngiliz Parlamentosu, ulus devlet yönetimine tartışmasız hâkim oldu. Kapitalizm başlığı altında yeni ekonomik, politik ve sosyal sistem, tüm dünyayı değiştirirken değişimin ana dinamik aktörlerinden biri olan

girişimci Burjuvazi, örgütlü ve ulusal bir kimlikle uzun süreden beri İngiltere'de varlığını sürdürmekteydi.

Kapitalizmi savunan girişimci Burjuvazi, birçok ülkede loncalarla kıyasıya bir egemenlik mücadelesine girdi. İçinde Operatif Mason Localarının da bulunduğu kadim lonca sistemi, özgür girişimciliğe ve sınırsız kar güdüsüne dayalı bu yeni ekonomik, politik ve sosyal sisteme karşı direniş göstermekteydi. Bu geçiş dönemini en yumuşak atlatanlar, ulus devlet yapılanmasını ve Merkantilist ekonomi politikalarını paralel bir şekilde başarıyla uygulayan ülkeler oldu. İngiltere ve Birleşik Eyaletler gibi ülkeler, ulus devlet yönetimlerinin desteği ile kadim dönemlerin geleneklerine dayalı lonca örgütlenmelerinin ekonomik, politik ve sosyal gücünü birçok sektörde azalttı ve nihayetinde yok etti. Bu süreci iyi yöneten ülkelerde yerelciliğe, tekelciliğe ve eşitlikçiliğe dayalı eski lonca örgütlenmeleri, yerini küreselleşmeciliğe, girişimciliğe ve bireyciliğe dayalı sosyal ve ekonomik örgütlenmelere bıraktı. İngiltere ulus devleti, tek merkezli, küresel siyasî ve ekonomik güç olma yolunda ilerledikçe ulusal girişimci Burjuvazisi de etki alanları bir hayli daralmış olan bazı Operatif Mason Localarını evrimleştirerek ekonomik ve politik açıdan etkin Spekülatif Mason Localarına dönüştürdü ve bir takım ekonomik, politik ve sosyal örgütlenmelerini bu localar üzerinden gerçekleştirme yolunu seçti. Diğer bir deyişle, İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisi, kolonilerini ve ekonomik çıkar alanlarını zaman içinde genişleten İngiliz ulus devletinin küresel gücüne paralel olarak Spekülatif Mason Localarının etrafında örgütlenme yoluna girdiler. Bu süreç ilk başlarda bir takım etkin ulusal Burjuva önderleri tarafından başlatılsa da Büyük Britanya Birliği'nin kurulması ile Britanyalı Burjuva sınıfının kılcal damarlarına kadar bu sürecin yayıldığı görülmektedir.

İngiltere, küresel güç olma yolunda emin adımlarla ilerlemeye başlayıp Britanya Adası'ndaki diğer uluslarla 1707 yılında Büyük Britanya Birliği'ni oluştururken o yıllarda İngiliz Operatif Mason Localarının Spekülatif Mason Localarına dönüşmesi de tesadüf değildi. Kapitalizm, yeni üretim ve sömürge sistemi olarak İngiltere tarafından tüm dünyaya uygulatılırken bu yeni sistem tüm din, dil ve ırkların ötesine bakarak küreselleşmeyi vaat etmekteydi. Bu kapitalist küreselleşmenin temel aktörlerinden biri de sistem içerisinde tüm ekonomik, sosyal ve politik ağlarını kuran ulusal girişimci Burjuvaziydi. Ancak, kapitalist sistem, uluslararası ekonomik ve politik ağ yapılarına dayalı çalışırken sistemin temel aktörleri her alanda ulusalcılıkta ısrar edemezdi. Bu sebeple,

farklı iş alanlarına mensup ulusal girişimci sınıf, küresel seviyede birçok üyesinin birbirine eklemlendiği ve din, dil, ırk ayrımı gözetilmeden oluşturulan hem sosyal hem mesleki ve hem ulusal hem uluslararası bir küresel örgütlenme modeline ihtiyaç duymaktaydı.

Harlond-Jacobs (2013), çalışmasında Spekülatif Masonluğun kuruluş ve gelişim sürecini tarihsel açıdan incelerken hem küreselleşme hem de Büyük Britanya Birliği'nin dünya imparatorluğunu kurma süreçleri ile birebir bağlantısı olduğunu vurgulamaktadır. Bu analizi yaparken de küreselleşmeyi sadece ekonomik değil birbirine bağlı ve bağımlı politik ve sosyal ağların tamamı olarak düşünülmesi gerektiğini anlatmaktadır. Bu ağların başlangıç noktası olarak ulusal seviyede örgütlenen yerel Mason Localarını alırken yerel Localaların oluşturduğu bölgesel Localar zincirine işaret etmektedir. Birçok bölgesel Locanın bağlı olduğu ve uluslararası seviyede birbirlerine bağlı ve bağımlı ağların merkezlerden biri olarak örgütlenildiği ulusal Büyük Localar, her bir ülkenin en tepe noktasında olduğunu vurgularken ulusal Büyük Localaların da bağlı bulunduğu en tepedeki İngiliz Locası'na dikkat çekmektedir.

Kaplan (2014), Harland-Jacobs (2007), Hoffman (2007) ve Jacob'ın (1991) Spekülatif Mason Localarının kuruluşundan beri yaşadığı hem ulusal hem de uluslararası ekonomik, politik ve sosyal bir örgüt olmanın zorluğunu daha detaylı analiz etmektedir. Jacob (2013), çelişki gibi görünen bu durumu aydınlanmacı felsefe görüşünü temel alarak dini, dili, ırkı ayrı tüm insanların üstünde özgürlüklere ve hümanizme inanan kardeşler çatısı altında çözümlendiğini anlatmaktadır. Öte yandan, Kaplan, Mason Localarının yerel ve ülkeler üstü kurumsal prensiplerinden yola çıkarak evrensel değerlere saygı duyan kozmopolit üyelerden oluştuğuna dikkat çekmektedir. Ayrıca, Kaplan, kozmopolit yapıları ve evrensel değerleri kabul etmiş olmalarına rağmen Spekülatif Mason Locaları üyeleri, ülkelerinin birbirleriyle savaşması halinde vatandaşı oldukları ulus devletlerine karşı daha güçlü bir sadakat duygusuyla bağlı olduklarını bir takım tarihsel olaylarla kanıtlamaya çalışmaktadır. Ancak, Harland-Jacobs (2003), Spekülatif Mason Locaları üyelerinin savaş sırasında karşı taraflarda olsa bile birbirlerine esir düştüklerinde kardeşçe davrandıklarına dair bazı örnekler vermektedir. Diğer yandan, Harland-Jacobs (1999 ve 2013), Esquivel (2018), Kaplan (2014), Jacob (2013), Fozdar (2011), Newton (2004), Murphy (1994) ve Hans (1954) barış zamanlarında farklı ülkelerin vatandaşları olan Spekülatif Mason Locaları

üyelerinin uluslararası platformlarda birbirleri ile karşılaştıklarında ticarî, politik ve insani açılardan kardeşçe yaklaştıklarına dikkat çekmektedir. Kısacası, birçok Spekülatif Mason Locası, savaş gibi sıra dışı durumlarda uluslararası prensiplerine kıyasla ulusal yanlarını biraz daha öne çıkarırken yeryüzündeki tüm Spekülatif Mason Locaları, barış dönemlerinde hem ulusal hem de uluslararası ekonomik, politik ve sosyal bir örgüt olma özelliklerini daha güçlü olarak yerine getirmektedir. Diğer bir deyişle, Spekülatif Mason Locaları barışı sevmektedir. Tıpkı, Burjuvazinin sevdiği gibi…

Bu çalışmanın ilk bölümünde Avrupa'da 11. yüzyıl ile 17. yüzyıl arasında kapitalizmin gelişiminin kısa tarihi anlatılmaktadır. İkinci bölümde, I. Elizabeth dönemi ile başlayan İngiltere ulus devletinin ve ulusal girişimci Burjuvazinin oluşum süreçleri analiz edilmektedir. Ayrıca, İngiltere ulus devletinin ve ulusal Burjuvazisinin küresel kapitalizme nasıl dâhil olduğu incelenmektedir. Üçüncü bölümde, 17. yüzyılda gerçekleşen Westphalia Barış Anlaşması, İngiltere İç Savaşı, Glorious Revolution ve Utrecht Barış Anlaşması'nın Britanya Adası'nın sosyal, ekonomik ve politik yapısını nasıl etkilediği anlatılırken Britanya tarihinin bu dönüm noktalarının ulusal girişimci Burjuva hareketi üzerine etkileri tartışılmaktadır. Dördüncü bölümde, Büyük Britanya Birliği'nin kuruluşu sonrasında önemli rol oynamış Spekülatif Mason hareketinin Operatif Mason döneminden başlayarak adadaki tarihsel gelişimi ve Spekülatif sürece dönüşümünün hikayesi anlatılmaktadır. Beşinci bölümde, 18. yüzyılda Büyük Britanya Birliği'nin kuruluşu sonrası Spekülatif Mason hareketinin Britanya Birliği'nde ve küresel dünyada kurumsal gelişiminin sosyal, ekonomik, politik etkileri tartışılmakta ve uluslar üstü girişimci Burjuva örgütü niteliği taşıyan Spekülatif Mason Localarının Büyük Britanya Birliği'nin tek merkezli küresel lider hedefine ulaşmakta nasıl yardımcı olduğu tartışılmaktadır. Detaylı ve sayfa sayı olarak uzun bir çalışma olması sebebiyle bu çalışmanın ilk üç bölümü, bu sayıda yayınlanırken sonuç bölümü ile beraber kalan iki bölümü de Derginin sonraki sayısında yararlanılan kaynakçalar ile beraber yayınlanacaktır.

Bölüm 1:

Avrupa'nın 11. Yüzyıl ile 17. Yüzyıl Arasındaki Lider Ülkeleri

Büyük Britanya Birliği ile Fransa arasında gerçekleşen Yedi Yıl Savaşı (1756-1763) sonucunda Büyük Britanya Birliği, tek merkezli küresel

kapitalizmin lideri olmuştur. 1760'lı yıllarda temeli atılan tek merkezli küresel kapitalizmi ve günümüzdeki küresel kapitalizmin alt yapısını anlamak için 11. yüzyıl ile 17. yüzyıl arası Asya ve Avrupasında yaşanan dönüşüm ve değişimler incelenmelidir.

11. yüzyılda kuzeyden inen Vikinglerin yayılmacı politikaları ve doğudan gelen Moğol akınlarının hemen ardından güneyde güçlenen Endülüs entelektüelliği, Avrupa ve Asya'nın ekonomik merkezi olarak kabul edilen Akdeniz havzasının siyasî ve ekonomik yapısını dönüştürmüş ve yeni aktörlerin, sistemlerin, kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönüşümün sonucunda, Avrupa'da çok uluslu finansal ve askeri devletler edindikleri çıkar ortakları ile güç kazanmaya başlamışlardır.

13. yüzyılda Katolik Kilisesinin ve Papa'nın bankerleri olarak tanınan Sienalı girişimci banker kümesinin egemen olduğu Floransa şehir devleti, günümüz çok uluslu yüksek finans sisteminin temelini Akdeniz havzasında atmıştır. Papalık adına çeşitli ülkelerden vergi ve borç alacakları toplayan bu ekonomik çıkar topluluğu, aynı zamanda Hollanda, Fransa, İngiltere arasında yün ticaretine önderlik ederek tekstil endüstrisini de küreselleştirmişlerdir (Cox, 1959). Yün ticareti ve Akdeniz ticareti ile Avrupa'da para ve borç sistemi düzenlenirken ülkeler arasındaki savaşlara da finansal olarak müdahale edilip uluslararası siyasete de bu şekilde yön vermenin temelleri atılmıştır (Miskimin, 1975). Ancak, Floransa'nın 13. yüzyıl sonlarında başlayan bu liderliği, 14. yüzyıl ortasında kara veba salgını ile sona ermiştir. Floransa sermaye topluluğu, Avrupa'da aristokrat kökenli olmayan ve Burjuvazinin ilk kurumsal yapılarından biri olarak tanınan Medici Ailesi'ni mirası olarak bırakmıştır ve İngiltere, Hollanda, Fransa gibi ülkelerde, kredi ve borç ile yeni sermayeler ve yatırımlar yaratabilen bağımsız sanayi işletmelerinin temelini atmıştır (De Roover, 1999).

Floransa girişimci banker kümelenmesinin çöküşünün ardından Ceneviz girişimci bankerleri kümelenerek sermayenin kurumsallaşması adına uluslararası yüksek finans alanında bir adım daha atıp kurumsal bir merkez bankasının nerdeyse tüm görevlerini üstlenen Casa di San Giorgis'i kurmuşlar ve Akdeniz havzasına, sağlam ve güvenilir para kavramını tanıtmışlardır (Abu-Lughod, 1991). Ancak, Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu Akdeniz ve Avrupa bölgelerini kontrol altına alması ve Venedik şehir devleti ile olan siyasi-ekonomik rekabeti, Ceneviz şehir devletini İspanya'da Endülüs Devleti'nin sonunu getiren Katolik Katalan-Arogon

askeri federasyonu ile iş birliğine yöneltmiştir. Bu uluslararası finansal ve askeri çıkar ortaklığı, önce İspanya'nın daha sonra da yeni dünyanın fethi ile daha da güçlendirmiştir (Elliott, 2002). Yeni keşifler ile sermayesi hızla güçlenen bu çıkar ortaklığı, girişimci Burjuvazinin kümelenmesi ile ulusalcı öğelerle bezenmiş ulus devletlerin uluslararası siyasette ne kadar başarılı olacağının ilk örneğini oluşturmuştur. Ancak, İspanya'da yeni oluşan devletin bitmez tükenmez savaşları sonucu meydana gelen mali disiplindeki bozulma, 16. yüzyıl ortalarında Ceneviz bankerlerinin sermaye gücünü de aşmış ve bu küresel finans gücü çökmüştür (Braudel, 1996).

16. yüzyıl ortalarında Rönesans ve Reformların sonucu olarak dinsel mezhepler arası savaşlar, Avrupa'da siyasî ve ekonomik kaosa yol açtı. Katolik Ceneviz bankerler kümesi, bireysel sermayeye dayalı Protestan ağırlıklı Birleşik Eyaletler sermayesini uluslararası yüksek finans sisteminden dışlayınca Protestan Avrupa ülkeleri, ulus devlet ideolojisi çerçevesinde loncalarını ve girişimci Burjuva kümelerini yeniden örgütlemeye yöneldiler. Öte yandan, Protestan Alman Prenslikleri'nin Katolik Ceneviz sermayesi tarafından uluslararası yüksek finans sisteminden dışlanması ve İspanyol askeri gücünün Birleşik Eyaletler Birliği'ni (Hollanda Cumhuriyeti) işgale kalkması ile yeni bir sürece girildi. Birleşik Eyaletler Birliği ile İspanya arasındaki 30 Yıl Savaşları sürecinin sonunda Birleşik Eyaletler Birliği, ulusal seviyede kendine yeterlilik, devlet kurma ve bölgesel birlik oluşturma konularında çok önemli başarılara imza atarak küresel kapitalizmin liderliğini elde etti (Arrighi, 2010). Aynı dönemde, İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth, ülke içindeki Katolik sermayesini ulusallaştırıp finans alanında yabancı egemenliğini en aza indirme yolunu seçti.

Böylece, uluslararası yüksek finans sisteminden dışlanan bireysel Protestan sermayelerinin çeşitli ulus devletlerinde kümelenmesi gerçekleşti. 16. yüzyıl sonlarına doğru Fransa, İspanya, Alman Prenslikleri ve hatta İngiltere'de meslek loncaları zaman zaman girişimci Burjuvazinin önünde ciddi engeller oluştururken Birleşik Eyaletler Birliği'nin girişimci Burjuvazisi, meslek loncaları şemsiyesi altında kümelenip küresel finans ve üretim alanlarında liderlik etmeye girişti. Birleşik Eyaletler'in birçok ulusal loncasının birlikte oluşturduğu küresel çok uluslu şirketler, ulus devletlerinden aldığı sömürge ticareti imtiyazlar ile küresel serbest ticaret yapabildi ve

çok yüksek karlardan yararlandı. Bu ulusal loncalar birliği, uluslararası antrepoların ve borsaların kurulmasında da önemli rollere sahip oldu (Hirschman, 1961). Ancak, Birleşik Eyaletler ulus devleti, aslında bireysel uluslararası sermayenin kümelenmesinden oluşuyordu ve her ne kadar Cumhuriyet ile yönetilen bir ulus devlet görünümünde olsa da merkantilist bir ulus devlet niteliğinde değildi. İspanya'ya karşı verilen maliyetli savaşlar ve küresel seviyede serbest ticareti savunan rekabet anlayışı sonucu 17. yüzyıl ortalarında imzalanan Westphalia Barışı ile birlikte Birleşik Eyaletler Birliği'nin en güçlü olduğu dönemde kaçınılmaz çöküşü başlamış oldu. Birleşik Eyaletler, ciddi ekonomik ve siyasî sorunlarla uğraştı ve bu ülkenin sermayesi, yönünü İngiltere'ye dönüp iki ülkeyi hisse senedi alımı ve dış borç stoku açısından yavaş yavaş eklemledi. İki ülke ekonomisi arasında yaşanan bu finansal yakınlaşma, Birleşik Eyaletler'i yöneten Orange Hanedanı üyesi Protestan William'ın Glorious Revolution sonrasında İngiltere tahtına geçmesi ile siyasi yakınlaşmaya dönüştü. Bu siyasi yakınlaşma Birleşik Eyaletlerden İngiltere'ye giden sermaye akışını olağanüstü hızlandırdı. 17. yüzyıl sonlarında başlayan bu süreç o kadar hızlı ve derinden ilerledi ki 18. yüzyılın ilk çeyreğinde Britanya Birliği'nin toplam ulusal borçlarının beşte biri, Birleşik Eyaletler tarafından finanse edilir hale geldi (Boxer, 1970). Bu sürece paralel olarak 18. yüzyıl içinde Atlantik ticaret ve finansal ağları, Birleşik Eyaletler kontrolünden çıkmaya başladı (Wilson, 1966). Birleşik Eyaletler Birliği, Büyük Britanya Birliği'ne karşı gerçekleştirdiği 1781-84 yılları arasındaki savaşın sonucunda yenildi ve Britanya Birliği'ne bağlı bir ekonomi haline geldi (Israel, 1989).

13. yüzyıldan beri birçok denemenin ardından bireysel girişimci sermaye, kurumsal çatı altında, düzenli ve kurallar çerçevesinde kümelenerek ulus devlet egemenliğindeki bölgelerde küresel siyasî ve ekonomik güç olmayı öğrendi. Ancak, bu ulus devlet anlayışının ulusalcılık ya da vatandaşlık başlığı altında evvela ülke içinde üretimi ve finansal yapıyı, özellikle küresel yüksek finans aktörlerini ulusal girişimci Burjuva sınıfı olarak örgütleyip daha sonra sömürgelere belirli bir kurumsal çatı altında yaymayı öğrenmesi, 17. yüzyılın ikinci yarısındaki İngiltere'nin merkantilist ulus devlet yönetiminde olmuştur. İngiltere'nin Operatif Mason Locaları içinde yavaş yavaş yeşeren Spekülatif Masonluğun ruhu ile kurumsal çatısının temelleri de bu dönemde atılmıştır.

Bölüm 2:

I.Elizabeth Dönemi: Ulus Devletin ve Ulusal Girişimci Burjuvazinin Temelleri

Bu çalışmanın konu başlığının dönüm noktalarından ilki, I. Elizabeth'in 16. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'nin ulusal ekonomi ve siyasetini yeniden biçimlendirip İngiliz ulus devletini, Protestan Birleşik Eyaletler ve Katolik Ceneviz-İspanya koalisyonu gibi küresel güçlerin askeri ve finansal olarak yakın takipçiliğine terfi ettirmesidir. 1588 yılında İspanyol İmparatorluğu'nun Yenilmez Armadası'nı net bir zaferle Manş Denizinde yok etmesi askeri ve finansal perspektifte egemenlik sınırlarını genişletmesinin yolunu açmıştır (Anderson, 2013). Ayrıca, ulus devlet olma yolunda sanayi, ticaret ve finans sektörlerini İngilizleştirme ve uluslararasılaştırma adımları, merkantilist ekonomi ve siyasi politikalar uygulayan Büyük Britanya Birliği'nin temellerini atmasına yol açmıştır (Braudel, 1996).

I. Elizabeth'in bu radikal atılımlarının alt yapısını oluşturan tarihsel olay da 16. yüzyılın ilk yarısındaki VIII. Henry'nin eşi ile boşanmasını bahane ederek Katolik Kilisesine ve Papalığa karşı İngiltere'nin siyasi ve ekonomik bağımsızlığını ilan etmesidir (Hill, 2018). Katolik Klisesine ve Papalığa yönelik bu başkaldırı sonrasında İngiltere'deki Katolik Kilisesinin tüm toprakları ve neredeyse bütün varlıkları, Kraliyet ailesine ve onun sadık tebaasına bağışlanmıştır. VIII. Henry'nin bu radikal manevrasının bedeli, sürekli ve maliyetli iç ve dış savaşlar olmuş ve ülke ekonomisi, enflasyon-borç sarmalında yaşamak zorunda kalmıştır. Bu ekonomik krizlerin sonucunda İngiliz toprak zenginlerinin elinde ihtiyacından çok daha fazla tarımsal topraklar birikmiş ve kırsal nüfus hızla azalmıştır. Böylece, tarımsal araziler, kitlesel şekilde orta ve alt sınıf üyelerine kiralanmış ve Burjuva toplumu gelişiminin önü açılmıştır. Her ne kadar 1215 yılında Kraliyet ailesi ile halk kitleleri arasında imzalanan Magna Carta Anlaşması, İngiliz toplumunda Burjuvazinin temelleri atmış olsa da toprakların kitlesel olarak kiralanması, girişimci Burjuvazinin hızla yeşermesine yol açmıştır (Anderson, 2013).

Bu radikal değişim sürecini destekleyen İngiltere'nin Protestan Kraliçesi I. Elizabeth, ulus olma kavramını yeniden tanımlayarak İngiltere'ye ulus devlet kavramını yerleştirdi. Kraliçe ile birlikte İngiltere'nin yönetici sınıfı, egemenlikleri altındaki topraklarda ekonomik ve siyasî olarak

tam bağımsızlıklarını uygulama hakkını elde etmiş oldu. I. Elizabeth, öncelikle İngiliz para birimini hem ulusal hem de uluslararası seviyede stabil hale getirdi (Braudel, 1996); Birleşik Eyaletler'in Anvers kentine karşı İngiltere'nin Londra kentinde uluslararası ticaret borsasını kurdu (Ehrenberg, 1985); İngiltere'nin aleyhine çalışan Birleşik Eyaletler'in ve Alman Hansa Ligi'nin tüccarları, ulusal ekonominin dışına sürülerek ulusal ekonominin ana temeli olan İngiliz Burjuvazisinin ve loncalarının gelişimi desteklendi (Braudel, 1996); Madencilik, tekstil, metalürji ve diğer büyük ölçekli sanayi sektörlerinde İngiliz Burjuvazisine devletin tam desteği verildi ve Birleşik Eyaletler, Ceneviz-İspanya Koalisyonu, Alman Hansa Koalisyonu, Fransız sanayisine karşı rekabet etmesi sağlandı (Cippola, 1994; Nef, 1968).

I. Elizabeth iktidarı, ulus devlet alt yapısına öncelik vererek içerideki sermayeyi dışarısının hâkimiyetinden kurtarmaya yönelik politikalara öncelik verdi ve esnaf kanunları çıkararak loncaları, ulus devletin sözünden çıkmasını engelledi (Hill, 2018). I. Elizabeth'in sanayi ve kalkınma politikalarının sonucu hafif sanayiden silah ve lüks tüketim malları üreten büyük ölçekli sanayine geçildi (Nef, 1968). I. Elizabeth döneminde uygulanmaya geçen bu tür politikaları, 16. yüzyıl başında Birleşik Eyaletler'in İngiliz tekstil sektörünün ihtiyaç duyduğu hammadde ihracatını kısıtlaması (Israel, 1989) ve Baltık pazarı payına yönelik yaptırımlar uygulaması sebep olmuştur (Supple, 1964). Birleşik Eyaletler'in bu yaptırımları sürecinde tekstil sektörüne hammadde üreten İngiliz girişimciler, ciddi zararlarla karşı karşıya kalınca bazı İngiliz meslek loncaları isyan edip Birleşik Eyaletler lehinde hareket etmiştir. Bunun sonucu olarak I. Elizabeth, 16. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'nin ekonomik çıkarlarını koruyan kanunların çıkarılması ve loncaların İngilizleştirilmesi yönünde karar almıştır. Ulus devlet anlayışına yönelik ekonomideki bu tür korumacı düzenlemelerin uluslararası sermaye akışına hukuki engel teşkil etmesine de izin verilmemiştir. Protestan Kraliçe I. Elizabeth döneminde Fransa'da Katolikler tarafından Protestanlara yönelik gerçekleştirilen Aziz Bartolomeus Yortusu Kıyımı sonrasında Katolik Ceneviz-İspanya Koalisyonu, Floransa-Fransa Birliği ve Protestan Birleşik Eyaletler arasında 100 Yıl Savaşları olarak da bilinen uzun süreli dinsel savaşların benzeri neredeyse tüm Avrupa kıtasını sarmıştı. Bu dönemde İspanya'nın Birleşik Eyaletler'i işgal etmesi sonucu Katolik, Ortodoks, Musevi, Protestan ve hatta İslam nüveleri taşıyan uluslararası

sermayenin bölgesel ve yerel savaşlardan kaçarak sığındığı en güvenilir liman, Protestan İngiltere olmuştur (Polanyi, 2001). Aslında bu tesadüf değildi.

17. yüzyılın başında tüm Avrupa ekonomisini saran enflasyonist tehdit, başta Birleşik Eyaletler, Fransa ve İspanya olmak üzere birçok ülkenin ekonomisine zarar verdi. Kıta Avrupa'sı pazarı için Birleşik Eyaletler ile ticarî savaşa girişen İngiltere, bu savaşı kaybetti ve İngiliz ekonomisi önemli ölçüde zarar gördü. Ancak, bu ticarî savaş sırasında ve sonrasında iki önemli kazanım elde edildi. Bunlardan ilki, I. Elizabeth döneminde ilk tohumları atılan İngiliz girişimci Burjuva sınıfının loncalar içinde ve loncalar arasında İngiliz ulus devleti çıkarına kolektif hareket etmesinin kaçınılmaz gerekliliğinin öğrenilmesiydi. Diğeri de ekonomik olarak çıkmaza giren tekstil sektörü hammadde üreticilerinin ulus devlet öncülüğünde yeni gelişen endüstrilerde desteklenip ulusal sanayi üreticilerine dönüştürülmeleriydi. İngiltere'nin ulusal girişimci sınıfının oluşumu ve loncaların ulus devlet çıkarları çerçevesinde kolektif hareket etmesi sürecinin tamama ermesi yüzyıl sürdü ve 1640'larda gerçekleşen İngiltere iç savaşı sonrasında gerçekleşen devrimci düzenlemelerle son halini aldı (Anderson, 2013).

17. yüzyıl içinde Kıta Avrupası'ndaki savaşlardan kaçan uluslararası sermaye de İngiliz ekonomisine zaman zaman yatırımlar yaptı. Bu yatırımların hacmi özellikle, I. Elizabeth döneminde gerçekleşen Katolik Ceneviz-İspanya Koalisyonu, Floransa-Fransa Birliği ve Protestan Birleşik Eyaletler arasındaki savaşlar sürecinde arttı ve sonrasında da yüksek getirili yeni sektörlere doğru kaydı. Diğer yandan, İngiltere'ye göç eden sadece uluslararası niteliğe sahip Birleşik Eyaletler sermayesi değildi. Özellikle, Birleşik Eyaletler'in loncalarına üye, nitelikli iş gücü de bu dönem içinde İngiliz ekonomisine göç etti. Bu nitelikli iş gücü, o dönemin en gelişmiş kurumsal örgüt yapılanmasını da beraberinde İngiltere'ye getirdi. Diğer bir deyişle, içlerinde çeşitli Operatif Mason Localarının da bulunduğu Birleşik Eyaletler'in çeşitli meslek loncası üyeleri, İngiliz loncalarına yeni ve farklı düşüncelerle katkılarda bulundu. Hatta İskoçya'daki kurumsal ve aktif Mason Locaları ve mesleki loncalarına önemli katkılar sağlandı.

17. yüzyıl ortalarından itibaren Birleşik Eyaletler'in küresel çaplı, sömürgelerinde söz sahibi West India Company ciddi bir ekonomik kriz sürecine girdi ve yüzyılın son çeyreğinde ardı ardına gelen iflaslarla

boğuşmak zorunda kaldı (Emmer, 1981). Öte yandan, aynı dönemlerde ulusal devlet öncülüğünde örgütlenmiş İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisinin kurduğu İngiliz East India Company, öncelikle Atlantik ticaretini kontrol etme stratejisini oluşturdu. Birleşik Eyaletler, ticarî alanda kan kaybettikçe de İngiliz East India Company, hâkimiyet alanını yavaş yavaş Hint Okyanusuna doğru ilerletti. Ancak, Birleşik Eyaletler, bu süreçte Kıta Avrupası'nın ticarî kontrolünü, borsa ve antrepoları aracılığıyla tartışmasız elinde tuttu (Gush, 1982). Birleşik Eyaletler, 100 Yıl Savaşlarını sona erdiren Westphalia Barışı'nın her ne kadar galiplerinden biri olsa da bu anlaşma İngiltere'nin de hem ekonomik hem de siyasi olarak küresel çapta önünü açmıştı. 1648 yılında imzalanan Westphalia Barışı, ekonomik açıdan ciddi bir krizde olan Birleşik Eyaletler'in küresel liderliği açısından da sonun başlangıcı olarak kabul edilmektedir; çünkü bu anlaşmayla birlikte ekonomik açıdan zayıflayan Birleşik Eyaletler, uluslararası seviyede siyasi ve ekonomik açıdan önü açılmış İngiltere'nin acımasız rekabetiyle karşılaşacaktı.

Bölüm 3:

Westphalia Barış Anlaşması, İngiltere İç Savaşı, Glorious Revolution ve Utrecht Barış Anlaşması

Bu çalışmanın konu başlığını detaylı incelemek için Britanya Adası'nın beş tarihsel dönüm noktasını anlamak gereklidir. Spekülatif Mason Localarının neden İngiltere'de gelişimi tamamladığını analiz etmek için I. Elizabeth dönemini (1558-1603), Westphalia Barış anlaşmasını (1648), İngiltere İç Savaşını (1643-1649), Glorious Revolution (1688-1689) ve Utrecht Barış anlaşmasını (1713) politik ekonomi ve toplumsal sınıflar tarihi perspektifinden incelemek gerekmektedir. I. Elizabeth Dönemi yukarıdaki bölümlerde ulus devletin ve girişimci Burjuvazinin oluşumu açısından aktarılmıştır. Bu bölümde ise İngiliz ulus devleti çatısı altında örgütlü, kolektif hareket eden ulusal girişimci Burjuvazinin Westphalia Barış Anlaşması ve İngiltere İç Savaşı'nın sonuçlarından nasıl etkilendiği tartışılacaktır. Ardından, İngiltere'nin politik ekonomi tarihi perspektifi üzerinden Glorious Revolution ile Utrecht Barış anlaşmasına giden tarihsel süreçler anlatılacaktır. Ayrıca, bu beş tarihsel dönüm noktasının Britanya Adası'nda nasıl etkili olduğu ve bu tarihsel çizgide Spekülatif Mason Localarının Britanya Adası'nda nasıl yavaş yavaş öne çıktığı anlatılacaktır.

1648 yılında Avrupa'nın zamanını doldurmak üzere olan eski güçleri ile yeni güç adayları arasında imzalanan Westphalia Barış Anlaşması, bu çalışmanın konu başlığı açısından ikinci dönüm noktasıdır. Westphalia Barışı ile başta Kalvinizim olmak üzere çeşitli Protestan mezhepler, Katolik mezhebi karşısında Batı Avrupa'da net ve geri dönülmez bir üstünlük sağlamıştır (Arrighi, 2010). Ayrıca, bu anlaşma ile ülkeler arası siyaset ve ticaret, ulus-devlet çizgisinde kurallara ve kanunlara dayandırılarak bireylerin ve kurumların mülkiyet ve ticaret hakları hem ulus içi hem de uluslararası seviyede her koşulda garanti altına alınmıştır (Gross, 1968). Bu yeni gelişme, başta Avrupa olmak üzere tüm dünyada o dönemde hayli güçlenen Burjuvaziyi ve onun önemli bir alt kolu olma yolunda ilerleyen Spekülatif Masonluğa öncelikle ulusal, zamanla da küresel açıdan siyasi ve ekonomik güç olma yolunda yeni bir perspektif açmıştır. Westphalia Barışı ile ulus-devlet çizgisini kabul eden küresel ulus devletler, öncelikle Merkantilist devlet yönetimi anlayışı ile ulusal Burjuvazilerini siyasi ve ekonomik olarak güçlendirmeye yönelmiştir. Burjuvazisi hem ulusal hem de küresel seviyede korunma ve desteklenme hakkını elde etmiştir. O dönemde henüz yeşermekte olan Spekülatif Masonluğun yaygınlaşmasının önü de açılmıştır.

Westphalia Barışı'nın tanıdığı ulusal egemenlik ve uluslararası ticareti koruma hakkını elde eden Birleşik Eyaletler ile beraber Fransa ve İngiltere gibi yeni küresel güç adayları da kendi egemenlik alanlarında ulus devlet ve kapitalizm sentezini oluşturmaya başladılar. Bu iki yeni küresel güç adayı, ulusal ekonomi kavramını ülke sınırları içinde yerleştirme sürecine girdi (Wallerstein, 2011). Ulusal girişimci olarak da tanımlanan Burjuvazi, ülke sınırları içinde asilzadelere karşı birçok alanda net zaferler kazanmaya başlarken kendi ulus devlet yönetimlerinde de söz sahibi olmaya başladı. Ulusal Burjuvazi önce iş ve meslek çevrelerinde kümelenirken Operatif Mason Locaları da bu süreçten etkilendiler. Belirli meslek çevrelerinde kurumsallaşmış olan Operatif Mason Locaları, hızla büyüyen ulusal sermayenin ve sayısı hızla artan iş alanlarının çok çeşitli taleplerini karşılamada yetersiz kalınca yeni yeni oluşan ulusal Burjuvazi, Operatif Mason Locaları içerisinde serpilen Spekülatif Mason gruplarına üye olarak iş olanaklarını yavaş yavaş geliştirmeye ve çeşitlendirmeye yöneldi.

17. yüzyıl ortalarında gerçekleşen iç savaş, İngiltere'nin sınıfsal yapısını derinden etkiledi ve Magna Carta'nın tarihsel sürecinin devamı olarak

değerlendirildi. 17. yüzyıl İngiltere'sinin baş döndürücü gelişmelerinden biri olan bu iç savaşın tarihsel gelişimi de politik ekonomi perspektifinden incelenmesi gerekmektedir. İngiltere'nin yönetimini I. Elizabeth sonrası 17. yüzyıl başında İskoçyalı IV. James, I. James (1603-1625) adını alarak her iki ülkenin temsili tahtına geçti. I. James döneminde İngiltere, çok ciddi finansal krizlerle boğuşması sebebiyle devam eden savaşları sonlandırmak ve özellikle, İspanya'ya karşı barışçıl bir dış politikası uygulamak zorunda kaldı. Ancak, bu barışçıl ve pasifist dış politikaların bedeli de Birleşik Eyaletler ve Alman Prenslikleri'ndeki Protestan kitleyi, Katolik İspanya'nın saldırgan tutumuna ve insafına bırakmak oldu. İngiltere'de iktidarda olan ama hala tam zaferini ilan etmeyen Protestanlar, bu barışçıl ve pasifist dış politikaya karşı tepki verirken özellikle, İngiliz Parlamantosu'nda güçlenen, çoğunluğu zengin girişimci Burjuvazi sınıfından olan ve radikal Protestan mezheplerinden birini temsil eden Püritanlar, I. Elizabeth döneminde başlayan radikal reformların devamını talep edip küresel seviyede Katolik yayılmacılığa karşı daha saldırgan bir dış politika uygulanmasını istediler. I. James'in hemen ardından I. Charles (1625-1649) İngiltere tahtına geçti ve İngiliz devlet yönetiminden farklı olan Fransız devlet yönetim tarzını benimsediğini her fırsatta dile getirdi. I. Charles'ın istediği devlet yönetimi, I. Elizabeth'in İngiltere'ye yerleştirmiş olduğu kolektif hareket eden ulusal girişimci Burjuvazinin Parlamenter yönetiminde bir İngiliz ulus devlet yerine mutlak monarşik yönetimin altında bir ulus devletiydi (Wallerstein, 2011). Kısa süre içinde Püritanların ağırlıklı olduğu Parlamento ile I. Charles arasında ciddi politik çatışmalar başladı. I. Charles yönetimi, Katolik dünya tarafından desteklenirken İngiliz ekonomisinde ve siyasetinde ciddi bir güç olan başta Püritanlar olmak üzere çeşitli Protestan mezhepler tarafından eleştirilmekte ve muhalefet edilmekteydi. 1640 yılında İskoçya'daki Episkopalyanlar-Presbiteryenler çekişmesinin halk ayaklanmasına evirilmesi ve bu halk ayaklanmasının kısa sürede tüm Britanya Adası'na yayılıp Katolikler ile Protestanlar arasında geçen bir iç savaşa dönüşmesi kaçınılmaz olmuştu.

İngiltere'de 1643-1649 yılları arasında yaşanan iç savaş mutlak monarşik yönetimi destekleyen Katolik dünyası ve varlıklı aristokrat koalisyonu ile Parlamenter monarşi yönetimini destekleyen Protestan mezhepler ve ulusal girişimci Burjuvazi koalisyonu arasında gerçekleşti. İngiliz Protestanlar, İskoç Presbiteryenlerin desteğini aldı ve iç savaş, Protestan ulusal girişimci Burjuvazinin zaferi ile sona erdi. İskoç Presbiteryenlerin

İngiliz Protestanlara olan bu stratejik desteği, Britanya Adası'nda gelecekte yeşerecek Spekülatif Mason hareketi için de geçerli olacaktı.

Radikal Protestan mezheplerin lideri olan Püritanlar, Oliver Cromwell (1653-1658) önderliğinde ülke yönetimini 1649 yılında ele aldı ve I. Charles tahtan indirilip idam edildi. I. Charles'ın oğlu II. Charles (1660-1685), vatandaşların dilekçe verme hakkı ve Magna Carta'nın tüm maddeleri dâhil diğer birçok demokratik hakkı kabul ederek İngiltere tahtına geçti. İngiltere iç savaşının bitiş tarihinin Kalvinistler önderliğindeki Avrupa Protestanlığının Katolikler karşısında net ve geri dönülmez galibiyetini almış olduğu Westphalia Barış Anlaşması'ndan kısa bir süre sonra gerçekleşmesi tesadüf değildi. İngiliz siyaset ve ekonomi liderleri, Avrupa'daki bu geri dönüşü olmayan devrimsel dönüşümü göz ardı etmediği anlaşılmaktadır. Öyle ki Avrupa'daki bu dönüşüme paralel olarak İngiliz siyasetini ve toplumunu değiştirmek amacıyla gerekli alt yapıyı hazırlamak için Avrupa'daki radikal Protestan mezheplerin lideri olan Kalvinistlere en yakın İngiliz Protestan mezhebi olan Püritanlar liderliğinde İngiltere iç savaş yönetilmiştir. İngiltere iç savaşının galipleri, kapalı bir örgüt yapısını içselleştirmiş ve ulusal girişimci Burjuvazinin en ateşli savunucuları olan İngiliz Püritanlar ile İskoç Presbiteryenler olmuştur. Ne tesadüftür ki İskoçya'da lider Presbiteryenler, Britanya Spekülatif Mason Localarının temelini oluşturacak olan İskoç Operatif Mason Localarının o tarihteki en güçlü temsilcileridir. Britanya Spekülatif Mason Localarının ilk üyeleri arasında da Püritanların azımsanmayacak sayıda olması da elbette tesadüf değildi.

II. Charles her ne kadar ilk başlarda Protestanlarla uyumlu bir yönetim sergilese de Clarendon Yasaları'nı (Clarendon Code, 1661-65) tanımak istememesi sonucu İngiltere'nin resmi dinsel inancı olan Anglikanizm'e karşı adı konulmamış bir savaş açmış gibi algılandı. II. Charles'ın bu politik manevrası her ne kadar Katolik mezhepler tarafından desteklense de Parlamentonun çoğunluğunu oluşturan İngiliz girişimci Burjuvazisinin önemli ölçüde tepkisini çekti. II. Charles, İngiliz Parlamentosu ile finansal konularda ciddi sorunlar yaşarken öldü ve İngiltere tahtına kardeşi II. James (1685-1688) geçti.

II. James, I. Charles ve II. Charles gibi İngiltere'de Katolik yapılanmasına sıcak bakan ve Fransa'dan politik ve finansal destek arayan bir siyaset izlemeye niyetliydi. Tahtına geçer geçmez Anglikan Kilisesi'nin din

adamlarına karşı saldırgan bir tutum izleyip bazılarına hapis cezası verdirdi. Bunun üzerine İngiliz Parlamentosu, çoğu ulusal Burjuva üyesinin desteği ile Birleşik Eyaletlerde yaşayan William of Orange'a delegasyon göndererek İngiltere'nin tahtına geçmesine teklif etti. Bu sırada Protestan William of Orange, Birleşik Eyaletler'in liderliğinde Protestan Avrupa'nın Alman Prenslikleri, Avusturya, İsveç ile beraber Katolik Fransız yayılmacılığına karşı mücadele vermekteydi. Aslında Avrupa'daki bu mücadelenin asıl nedeni zayıflayan Katolik İspanyol İmparatorluğu'nun sahipsiz kalacak deniz aşırı ticaret ağları ve kolonileriydi. Ancak, William of Orange, İngiliz Parlamentosu'ndan gelen bu teklifi, mücadele ve egemenlik alanını genişletmek olarak gördüğü için kabul etti ve İngiltere'ye yelken açtı. 1688-89 arasında Glorious Revolution olarak anılan diğer bir iç savaş sonucunda William of Orange, II. Mary ile evlenerek III. William (1689-1702) ve II. Mary (1689-1694) olarak her ikisi de İngiltere tahtına geçti.

II. William, İngiliz Parlamentosunun talep ettiği Magna Carta dâhil monarşi ile sivil toplum arasında geçmişte yapılmış olan tüm anlaşmaları kabul etti. Glorious Revolution, I. Elizabeth ile başlayan İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisinin yaşamda, işte ve yönetimde özgürleşme talebinin bir nihai sonucu olarak değerlendirilmelidir. Bu tarihsel süre zarfında ülke içindeki Katolik yapılanmanın ya da rakip ülkelerin siyasî manevralarının sayesinde geriye doğru adımlar da atılsa örgütlü, kolektif hareket etmenin önemini kavramış olan İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisi, İngiltere'yi parlamenter monarşi yönetimi altında yaşayan çoğu İngiliz vatandaşı için yasaların ve özgürlüklerin egemen olduğu bir ulus devlet yapma yolunda önemli bir adım atmış oldu. Bütün bunlar bir yana Glorious Revolution ile beraber İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisi, ilgili yasaların hemen çıkarılıp Parlamentonun da güvencesi ile İngiliz aristokrasisi ve hanedan üyeleri tarafından her çeşit menkul ve gayrimenkul varlıklarına keyfi olarak el koyulmayacağı garantisini elde ettiler. İngiliz ulusal girişimci Burjuvazinin İngiltere'de kapitalist bir üretim ve ticarî yönetim sistemi kurmasının önündeki en büyük engellerden birisi de böylelikle kaldırılmış oldu. Zafer örgütlü, kolektif hareket eden İngiliz ulusal girişimci Burjuvazisine aitti.

III. William'ın ardından Protestan Anne (1702-1714) İngiltere tahtına geçti. 1707 yılında Galler, İskoçya ve İngiltere ileride Büyük Britanya İmparatorluğu olarak da bilinecek Büyük Britanya Birliği oluşturuldu. William of Orange'ın 1660'lı yıllarda başlatmış olduğu bazı Avrupa ülkelerinden oluşan koalisyonlar savaşı sona ererek 1713 yılında Utrecht

Barış Anlaşması imzalandı. Savaşın kâğıt üzerinde net bir galibi olmasa da Utrecht Barışı'nın asıl kazananları, Büyük Britanya Birliği ile çeşitli ülkelerde güçlenmeye başlayan Avrupalı girişimci Burjuva sınıfı oldu. Tüm ülkelerdeki girişimci Burjuvazinin savaşlarda dahi ticari ve varlık edinme hakkı bu anlaşma ile garanti altına alındı. Büyük Britanya Birliği, Kuzey Amerika ve Atlantik Ticaret ağları üzerinde üstünlük sağladı. Diğer bir deyişle, Britanya girişimci Burjuvazisinin egemenlik alanı fiziksel anlamda çok daha büyürken Utrecht Barış Anlaşması ile zayıflayan ticari ve siyasi rakiplerinin alanlarına girmek için Britanya Burjuvazisine bir nevi hak tanındı.

BİR ZİYARETİN UNUTULMUŞ HİKÂYESİ: YUNAN MASONLARIN 1954 YILINDA TÜRKİYE SEYAHATİ

Yavuz Selim AĞAOĞLU - Yorgo TEODORİDİS

Letters recently found in the archives of Izmir Lodge brings the relations between Greek and Turkish Freemasons in light in the early years of Reviving Period of Turkish Freemasonry. This article focuses on the travel of a civic organisation named Friends of Antiquities Excursion Group whose members were Greek Freemasons from Athens. The correspondences of both sides and the minutes of visited lodges in both Istanbul and Izmir and Grand Officers' meetings about this long forgotten visit give us a new perspective of a very little known era of Turkish Freemasonry along with it's colourful background of fraternal relations.

Masonluğun İzmir'deki Uyanışı'nı planlayıp hayata geçirenlerin başında yer alan Hamdi Nüzhet Çançar [1], 1954 yılının Nisan ayında Yunanistan'dan bir mektup almıştır. Yunanca kaleme alınmış ve İzmir Locası arşivine intikal etmiş bu mektubun Türkçe çevirisi şöyledir:

1 *Hamdi Nüzhet Çançar 1890 yılında Saraybosna'da doğmuştur. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'den Eczacı Teğmen olarak mezun olmuş, Kurtuluş Savaşı sonrasında 1926'da askerlikten ayrılarak Salihli'de eczane açmış ve daha sonra İzmir'e taşınmıştır. Eczacılığın yanı sıra Yanık Yurt, Hizmet ve Anadolu gazetelerinde başyazar olarak gazetecilik yapmıştır. Arşiv kayıtlarına göre 24 Haziran 1925 tarihinde İzmir'de Ehram Locası'nda tekris edilmiş, 5 Kasım 1925'te Kalfa ve 11 Mart 1926'da Üstat derecesine terfi etmiştir. Uyku Dönemi'nde İzmir'de Kemeraltı Caddesi 119 numaradaki kendisine ait olan Sıhhat Eczanesi, zaman içinde Masonların toplanma mekânı olmuştur. 1948 yılında Yüksek Şûra tarafından Hazım Atıf Kuyucak ile birlikte 33. dereceye yükseltilmiştir. Aynı yıl Masonluğun İzmir'de "uyandırılması" ile ilgili olarak Hasan Yusuf Başkam ile birlikte görev almış ve 4 Numaralı İzmir Locası'nın Kurucu Üstadı Muhteremi olmuştur. 16 Aralık 1956 tarihinde Büyük Üstat Muavinliği'ne seçilmiş ve bu görevdeyken 15 Haziran 1957 tarihinde vefat etmiştir. Detaylı bilgi için Bkz. Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Masonluk Tarihimizde Uyandırma", İVAL Yayınları No: 14, Nisan 2017, s. 32, 36, 44-46, 111 ve Ağaoğlu, Yavuz Selim, "Mahmut Esat'a Karşı Unutulmuş Bir Mücadele", İVAL Yayınları No: 13, Nisan 2017, s. 216, 506.*

Atina, 21 Nisan 1954

Muhterem ve Aziz Kardeşim Hamdi Nüzhet Çançar

İzmir

Cemiyetimiz Yönetim Kurulu üyesi Muh∴ N. Ekincioğlu 28° K∴'imiz yönetiminde İstanbul'a gelen Âsâr-ı *Atîka Muhibleri Cemiyeti'nden bir grup Kardeş vadinize ziyarette bulunmayı arzu etmektedir.*

Ekincioğlu Kardeşimiz, kardeşçe selamlarımız ile birlikte cemiyet adına sizlere küçük bir hediye takdim edecektir. Bu hediye, eski Masonların uzun yıllardan beri kullandıkları bir semboldür. Sizlerden bu sembolü kabul etmenizi ve mabedinizin kapısına yerleştirmenizi rica ediyorum. Böylelikle bu sembol Atina Vadisi'nden Kardeşlerin bir zamanlar mabedinizin kapısını çaldıklarını ve sizlerle aynı mihrapta, yeryüzünün her tarafındaki Masonları birleştiren Sevgi, Adalet ve Özgürlük mefkûreleri adına birlikte çalıştıklarını daima hatırlatsın.

Doğu'nun iki Kardeşliği olarak, bu ilahi ve kutsal ilkelerin insanlar arası ilişkilere hâkim olmasını dileyelim ve gayretlerimizi bu yönde sarf edelim. Zira günümüzde insanoğlunun arzuladığı ve hasret duyduğu kavramlar olan Barış ve Dünya Refahı ancak bu suretle sağlanacak ve kuvvetlendirilecektir.

Bunun yanı sıra, iki Masonik eserimi de Locanız kütüphanesine takdim etmeme izin vermenizi istirham eyler, zât-ı âlînize *ve tüm İzmir Muh∴ Mahfili mensubu aziz kardeşlerimize mutluluklar dilerim.*

Kardeşçe ve müselles buseleriyle
Reisi-i A. I. Vasilis 33°
Büyük Mahfil Faal A'zâsından

Mektupta "Âsâr-ı Atîka Muhibleri Cemiyeti" olarak bahsedilen ve Yunan Masonlar tarafından kurulduğu belirtilen kuruluşun Türkiye ziyareti aslında mektubun yazıldığı tarihten birkaç yıl önce, iki obediyans arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla gündeme gelmiştir. 1951 yılında Türkiye'de "Yüksek Şûraya Tabi Büyük Mahfil"in kurulmasının ardından irtibata geçilen yabancı obediyanslar arasında Yunanistan da bulunmaktaydı [2]. Ancak o tarihlerde daha yeni "Uyandırılmış" olan Türk Masonluğu'nun idari açıdan tamamen Yüksek Şûra'ya bağlı olması anlaşıldığı kadarı ile yabancı obediyanslarla ilişkiler konusunda bazı

2 *28 Ocak 1952 tarih ve 214 nolu Büyük Loca Levhası.*

hassasiyetlere de zemin hazırlamaktaydı. 1951 yılında Yunanistan Maşrıkı Azamı Büyük Sekreteri başkanlığında küçük bir grup Yunan Masonun 2 Mayıs 1951 tarihinde İstanbul'da Atlas Locası'nın [3] toplantısına katılmasının yarattığı sıkıntı bu duruma bir örnek olarak gösterilebilir. O tarihte söz konusu ziyaretten Hâkim Büyük Âmir Mim Kemal Öke'nin bilgisinin olup olmadığı ve karşılamanın gayri resmi olarak yapılmasının ne kadar uygun olduğu gibi hususların tartışmalara yol açtığı anlaşılmaktadır [4].

Bununla beraber 10 Mart 1952 tarihinde Yunanistan Yüksek Şûrası tarafından Türkiye Yüksek Şûrası'na hitaben yazılan bir levhada Yunan Maşrıkı Azamı'na Türkiye'de kurulan Büyük Mahfil ile irtibata geçilmesinin tavsiye edildiği bilgisi verilmişti [5]. Aynı yıl "Âsâr-ı Atîka Muhibleri Cemiyeti"nin kalabalık bir grupla İstanbul'u ziyaret etmek istedikleri de yazışmalara konu olmuştu. 15 Nisan 1952 ile 25 Nisan 1952 tarihleri arasında İstanbul'a ziyaretleri beklenen Yunan Masonlarla ilgili olarak Büyük Görevliler Kurulunda yani o tarihteki adıyla Büyük Daimî Heyette müzakere açılmış ve kendilerini ağırlamak üzere bir program hazırlanmışsa da "memleketlerinden döviz müsaadesi alamamış oldukları cihetle" bu toplu ziyaret gerçekleşememişti [6]. Ancak birkaç Yunan Masonun münferit olarak İstanbul'u ziyaret edebildikleri ve Hürriyet Locası'nın toplantısına katılarak zeytin ağacından yapılmış bir çekiç hediye ettikleri anlaşılmaktadır [7].

1953 yılına gelindiğinde iki obediyans arasında Dostluk Kefili teatisinde bulunulduğu kayıtlara geçmiştir. Söz konusu dostluk kefilleri olarak Yunanistan'dan Aleksandros Cacopulos ile Türkiye'den Cevdet Caculi'nin[8] teklif edildiği görülmektedir [9]. Bunun yanı sıra aynı yıl İstanbul'da

---

3 9 numaralı Atlas Locası 9 Haziran 1948 tarihinde Fransızca çalışmak üzere çoğunluğu Hürriyet Locası üyeleri tarafından kurulmuştur. Bkz. "Türk Masonluğu'nun 95. Yılı", H.K.E.M.B.L. Yayını, İstanbul, 2004, s. 52-53.

4 26 Nisan 1951 ve 17 Mayıs 1951 tarihli Büyük Daimî Heyet tersimatları.

5 2 Mayıs 1952 tarihli Büyük Daimî Heyet tersimatı.

6 28 Şubat 1952, 13 Mart 1952, 3 Nisan 1952 tarihli Büyük Daimî Heyet tersimatları.

7 9 Mart 1954 ve 27 Nisan 1954 tarihli Hürriyet Locası toplantı tersimatlarında bu ziyaret ve hediye hakkında bilgi verilmektedir.

8 1892 Yanya doğumlu olan Cevdet Caculi 1925 yılında Muhibbanı Hürriyet Locası'nda tekris edilmiş, aynı yıl Kalfa ve 1926 yılında da Üstat derecesine terfi etmiştir. 1948 yılında Kültür Locası'nda uyandırıldıktan sonra Ülkü Locası'na tebenni etmiş, Ülke Locası'nın 5 nolu kurucusu olmuş ve 2 Şubat 1967 tarihinde Ülkü Locası üyesi iken vefat etmiştir.

9 16 Eylül 1953 tarihli Büyük Daimî Heyet tersimatı.

Rumca çalışmak üzere Hakikat Locası'nın [10] kuruluşu da bu iki obediyans arasındaki ilişkiler açısından olumlu bir gelişme olarak kaydedilmiştir.

İzmir'de Hamdi Nüzhet Çançar'a gelen ve 21 Nisan 1954 tarihini taşıyan mektuba göre sözü edilen Yunan Masonların önce İstanbul'u ziyaret edecekleri anlaşılmaktadır. Nitekim bu ziyaretin izleri Hürriyet Locası'nın [11] 1954 yılı tersimatlarında görülmektedir. 9 Mart 1954 tarihli Hürriyet Locası toplantı tersimatında bu seyahatle ilgili şu satırlar yer almaktadır:

> *"Vedat Başar Birader [12], Yunanistan'dan Dr. Levidis Biraderin 23-30 Nisan arasında Mahfilimizi ziyaret arzusunu izhar ettiğini ve kendisini çok iyi tanıyan Hürriyet Mahfil-i Muhteremi Biraderlerinin bu Biraderi lâzım geldiği şekilde ağırlamalarını temin maksadıyla hazırlanmalarını rica etti."*

Tersimatta adı geçen Vedat Başar o tarihte Büyük Daimî Heyet'te de Büyük II. Nazır olarak görevlidir ve söz konusu ziyaretin 22 Mart 1954 tarihli Büyük Daimî Heyet toplantısında da görüşüldüğü ilgili toplantı tersimatına geçen şu satırlardan anlaşılmaktadır:

> *"Vedat Başar Birader söz alarak, Yunanistan'dan Dr. Levidis Üstattan bir mektup aldığını ve Nisan ayının sonuna doğru İstanbul'a gelecek Yunanlı Mason Kardeşlerimizin bilhassa Hürriyet Mahfil-i Muhteremi'ni ziyaret etmek istediklerini, bu arzularını Büyük Üstat'a ve Hâkim Büyük Âmir'e bildirdiğini ve Yunanistan Büyük Mahfili'nin Büyük Mahfil'imize durumu bildirmesini tavsiye ettiğini anlattı. Böyle bir levha alındığında Kardeşlerimizin kabul ve izazına memnuniyetle şitap edileceği hususunda birleşildi."*

6 Nisan 1954 tarihli Hürriyet Locası tersimatında ise söz konusu ziyarete ilişkin gelişmeler hakkında şu bilgiler yer almaktadır:

---

10 18 numaralı Hakikat Locası 17 Haziran 1953 tarihinde Rumca çalışmak üzere kurulmuştur. Kuruluşu sırasında ismi Titan Locası iken 19 Ekim 1953 tarihinde ismi Hakikat Locası olarak değiştirilmiştir. Bkz. "Türk Masonluğu'nun 95. Yılı", a.g.e., s. 74-76.

11 7 numaralı Hürriyet Locası 28 Mart 1948 tarihinde Necat, Selamet ve Muhibban-ı Hürriyet localarının eski üyeleri tarafından kurulmuştur. Kurucu Üstad-ı Muhteremi Ali Galip Taş'tır. Sevgi, Atlas ve Sadık Dostlar localarının kuruluşuna katkıda bulunmuştur Bkz. "Türk Masonluğu'nun 95. Yılı", a.g.e., s. 47-49.

12 1902 İstanbul doğumlu olan Vedat Başar, 1922 yılında Selamet Locası'nda tekris edilmiştir, 1923 yılında Kalfa ve 1924 yılında da Üstat derecesine terfi etmiştir. 1948 yılında Hürriyet Locası'nda 5 numaralı üye olarak uyandırılmıştır. 1951-1952 döneminde Hürriyet Locası'nda Üstad-ı Muhterem olarak görev yapmıştır. Atlas Locası'nın 11 numaralı kurucusu olduktan sonra tekrar Hürriyet Locası'na dönmüş ve 17 Aralık 1960 tarihinde vefat etmiştir.

"Vedat Başar Birader 27 Nisan 1954 tarihinde Yunanistan'dan gelecek heyetin Mahfil-i Muhteremimizi ziyaret edeceğini söyledi ve celseyi müteakiben beraberce bir yemek yeneceğini bildirdi. İsmail Kapancı Birader [13], yemeğin tertibi için iştirak edecek Biraderlerin bir an evvel isimlerini bildirmeleri temennisinde bulundu."

12 Nisan 1954 tarihine gelindiğinde bu kez Büyük Daimî Heyet toplantısında bu ziyaretin gayri resmi bir ziyaret olarak değerlendirilmesi oy çokluğu ile kararlaştırılmıştır. Bu husus tersimata şöyle geçmiştir:

"Zabtın okunmasından evvel Gran Metr'in[14] işaretiyle yakında İstanbul'u ziyaret maksadıyla teşrif buyuracak olan Yunanlı Biraderler hakkında tertip edilmiş programı Vedat Başar Birader okudu. Müzakeresi neticesinde; mumaileyh Kardeşlerimizin, Büyük Mahfil namına olmayıp, şahsî olarak istikbal edilmeleri ekseriyetle kararlaştırıldı."

Yunanistan'dan "Samsun" vapuru ile yola çıkan 21 Mason, aileleriyle birlikte 23 Nisan 1954 tarihinde İstanbul'a ulaşmış ve Galata rıhtımında Büyük Üstat Fethi Erden başkanlığında bir heyet tarafından karşılanmıştır. Gelen ziyaretçiler arasından bir temsilci heyetin de Hâkim Büyük Âmir Mim Kemal Öke'yi evinde ziyaret ettikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan aynı akşam bir grup Yunan Masonun akşam treni ile Ankara'ya yola çıktıkları ve Ankara'da Anıtkabir'i ziyaret ederek Yunan Masonları adına saygı duruşunda bulundukları ve daha sonra İstanbul'a geri döndükleri bilinmektedir [15].

Gerçekleştirilen İstanbul ziyareti ile ilgili olarak Büyük Daimî Heyet'in 26 Nisan 1954 tarihli toplantısının Genel Yararlar kısmında bazı detayların görüşüldüğü ve toplantı tersimatına şu hususların geçirildiği görülmektedir:

"İstanbul'u ziyaret maksadıyla gelmiş bulunan Yunanlı Biraderlerin Hürriyet Mahfil-i Muhteremi'ne mesai esnasında kabulleri ve verilmesi mukarrer olan ziyafetle, gerek Mahfil-i Muhterem'de, gerek ziyafet sofrasında teati edilecek nutuklarla kimlerin görüşecekleri ve diğer program maddeleri hakkında Gran Metr lüzumlu izahatı verdi.

---

13 1898 yılında İstanbul'da doğan İsmail Kapancı, 1927 yılında Selamet Locası'nda tekris edilmiş, 1928 yılında Kalfa ve 1929 yılında da Üstat derecesine terfi etmiştir. 1948 yılında Hürriyet Locası'nda uyandırılmış ve 25 Haziran 1961 tarihinde vefat etmiştir.

14 Büyük Üstat.

15 Türk Mason Dergisi, Temmuz 1954, Sayı: 15, s. 762.

Mahfil'de irad edilecek nutuklardan kendisine ait olanı okumak sureti ile Heyet-i Daime'nin ıttılâına sunduktan sonra, bugün Üniversite'de bir konuşma yapmış olan Yunanlı Biraderin bu musahabesinden ve evindeki ziyaretleri sırasında kendisine karşı gösterilmiş olan yüksek nezaket ve alâkadan son derece mütehassis olduğunu Gran Metr beyanatına ilâve ederek, gayrı resmî bir şekilde, ziyafet esnasında ayrıca bir konuşma yapacağını bildirdi."

Bu toplantı tersimatından anlaşıldığı üzere, gelen Yunan Heyetten bir üye İstanbul Üniversitesi'nde ayrıca bir konferans vermiştir. Anılan üyenin Sakellaridis olduğu daha sonra kayda geçecektir. Yunanistan'dan gelen heyetin loca ziyaretinin ise 27 Nisan 1954 tarihinde gerçekleştiği bilinmektedir. Hürriyet Locası'nın aynı tarihli toplantı tersimatı ve ekinde yer alan imza çizelgeleri toplantı hakkında detaylı bilgi vermektedir. Üstadı Muhterem Bezmi Ötkeren'in [16] başkanlığında yapılan toplantıya hem Hâkim Büyük Âmir Mim Kemal Öke'nin hem de Büyük Üstat Fethi Erden'in katıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca o dönemin teamüllerine uygun olarak Yüksek Şûra atölyeleri ile diğer localardan gelen delegelerin hazırlanmış imza çizelgelerini imzaladıkları görülmektedir. İmza çizelgelerinden toplantıya Hürriyet Locası üyelerinden daha sonra Büyük Üstat seçilecek Nafiz Ekemen'in de katılmış olduğu, başta Hakikat ve Ülkü Locaları olmak üzere kalabalık bir ziyaretçi grubunun da toplantıda hazır bulunduğu anlaşılmaktadır. Toplantı tersimatına geçen konuşma özetleri dönemin şartları açısından dikkat çekicidir. Özellikle Mim Kemal Öke'nin "*müşterek ideal*"e ulaşmak için *"Millî Masonluk teşkilatlarının birleşmesi"* gerektiğine ilişkin sözleri ayrıca not edilmeye değerdir [17].

Yapılan ziyaret ile ilgili olarak toplantı tersimatına geçen ilgili bölümler orijinal imlâsıyla şu şekildedir:

"Bundan sonra protokol sırasile evvelâ Elen BB∴ Mah∴ Muh∴ Murahhasları, Yüksek Kârgâh [18] murahhasları, Souv∴ G∴ Com∴[19] merasimi mahsusa ile mahfile idhal edildiler ve yerlerini işgal ettiler.

---

16 1896 Girit doğumlu olan Bezmi Ötkeren, Etoile d'Orient Locası'nda 1923 yılında tekris edilmiş, aynı yıl Kalfa ve 1924'te de Üstat derecesine terfi etmiştir. 1949 yılında Hürriyet Locası'nda uyandırılmış ve 1954-1955 döneminde Hürriyet Locası'nda Üstadı Muhterem olarak görev yapmıştır. 25 Temmuz 1987 tarihinde vefat etmiştir.

17 Hâkim Büyük Âmir Mim Kemal Öke'nin anılan konuşma metni için Bkz. Türk Mason Dergisi, a.g.e., s. 763-765.

18 Atölye.

19 Sovereign Grand Commander, Hâkim Büyük Âmir.

Üs∴ Muh∴ söz alarak Mah∴ namına bütün ziyaretçi BB∴i selamladı. Elen Mas∴luğunu temsilen memleketimizi resmen ziyaret ettikleri için bu celsenin Souv∴ Gr∴ Com∴ün riyasetinde akdedilmesi icap ederken Souv∴ Gr∴ Com∴ün iltifat ederek birinci çekici kendisine tevdi ettiğinden dolayı (Pek Muh∴ ve Pek Muk∴ Mim Kemal Öke Üstadımıza) teşekkür etti. Elen Mas∴luğunu selamlamakla bahtiyar ve müftehir olduğunu söyleyerek beyanı hoş amedi etmek maksadile bütün Elen KK∴ namına Dr. Levidis B∴e uhuvvet pusesini verdi.

Bundan sonra bu celseye ait bütün mesaiyi çekiç altı ederek menafii umumiye hakkında söz verdi.

Gr∴ Maitre Fethi Erden B∴ söz alarak Elen KK∴imizin bu ziyaretlerinden duyduğu memnuniyeti ifade etti. Aramızdaki samimiyeti bilhassa takviye edecek bu gibi ziyaretlerin tevalisini temenni etti. Hastalığı dolayısile bu seyahate iştirak edemiyen Yunan Gr∴ L∴ Gr∴ Maitre'i B∴e acil şifalar diledi ve Yunanistan'a avdetlerinde de bütün Elen KK∴imizin mesailerinin feyizli olması temennisinde bulundu.

Gr∴ Maitre'den sonra söz alan Souv∴ Gr∴ Com∴ evvela Elen KK∴imizi aramızda görmekten duyduğu sevinci ifade ettikten sonra, nazarî bir K∴lik içinde yüzdüğümüzü, dünya Mas∴luğundaki divergence'ların bizi çok üzdüğünü, millî Mas∴teşekküllerinin henüz birleşmediğini ve bunun idealimiz için çok zararlı olduğunu, bütün dünya Mas∴larının bu müşterek ideal için birleşmeleri icabettiğini söyledi ve düşünüşlerimizle ef'alimiz arasındaki mutabakatın düsturumuz olması lâzım geldiğini ifade etti. Karşılıklı ziyaretler ve yüz yüze konuşmalarla bunun kabil olabileceğine emin olduğunu söyledi.

Aristo Papadi B∴ bu hitabeyi Rumcaya tercüme etti.

Elen KK∴imizden 33 dereceli Galanos B∴ Elen Sup∴ Cons∴inin ve bütün KK∴nin en samimî selâmlarını iblağa memur edildiğini söyleyerek söze başladı. *Masonik ruhun her şeyin fevkinde olduğunu, insanlar arasında samimî KK∴lik bağlarının sağlamlaşmasına yardım ettiğini, geçmişte İslam ve Hristiyanlar arasından nehirler dolusu kan akmasına vesile olan ihtilaflar olmasına rağmen Muhammed ve İsa'nın yardımlaşma istediklerini, bunun da mümkün olduğunu, el ele vererek hakikate vasıl olmanın kabil olduğunu, nerede olursa olsun insanların yaralarını sararak kötülüğe iyilikle mukabele ederek bunun yapılabileceğini söyledi. Sulhun önderinin*

Mas∴luk olması temennisinde bulundu. Geçmişte manasız şekilde türeyen kinlere rağmen Türkiye ve Yunanistan birleşmiye muvaffak olmuşlardır. Fakat Mas∴luk her şeyden yüksek insanları birleştirir; hırs, kin ve düşmanlığı uzak tutar, hepimizin bu vazifede muvaffak olmasını Sa∴ Az∴ Kâ∴dan [20] dilerim diyerek sözünü bitirdi.

Bundan sonra söz alan Levidis B∴ Türkçe bildiği halde Yunanca konuşacağını bildirdi. Ve Eflatun der ki: Sevgi insanlar arasında sulh getirir, samimî *toplantılar organize eder, düşmanlığı uzaklaştırır. İşte böyle bir sevgi bize bu seyahati yapmıya teşvik etti. Souv∴ Gr∴ Com∴den en son Müptedi B∴e kadar bütün Elen KK∴imin sevgi ve selamlarına tercüman olmakla bahtiyarım. Şahsen iki sene evvel yapmış olduğum seyahatin hatırası hala hafızamda mahfuzdur, dedi ve Mas∴ ideali hakkında bizi irşad edecek bir konuşma yaptı ve Türk Mas∴luğu şerefine Elen BB∴i bir Müs∴ alkışa [21] davet etti.*

Söz alan Souv∴ Gr∴ Com∴ Asarı Atika Muhibleri Cemiyetinin tertip ettiği tenezzüh nişanesi olmak üzere gönderdikleri hediye için kendilerine teşekkür etti ve bunun müzemizde muhafaza edileceğini bildirdi. Ayrıca Üniversitede verdiği konferansa davet etmek nezaketinde bulunan Sakelaridis B∴e teşekkür etti fakat rahatsızlığı dolayile gidemediği için özür diledi.

Sakelaridis B∴ Amerika'da yaptığı seyahat esnasında birçok Mah∴lere gittiğini fakat burada gördüğü yakınlıktan dolayı duyduğu sevincin hiçbir şeyle kıyas edilemiyeceğini söyledi. Yunan Gr∴ *L∴unun burada konferans vermesine müsaade ettiğini, teşvik ve irşadın gençlikte başlanacağını söyledi. İstanbul Üniversitesi'nde gördüğü hüsnü kabul dolayısı ile çok mütehassis olduğunu ifade etti. Souv∴ Gr∴ Com∴ün irad ettiği nutkun yüksek manasında çok mütehassis olduğu ve çıkarmakta olduğu Prométhée mecmuasında intişarına müsaade edilmesi recasında bulundu. Souv∴ Gr∴ Com∴ iltifatkâr sözlerine teşekkür etti ve gençliğin irşad edilmesi gerektiği fikrine tamamen iştirak ettiğini ve nutkun her hangi bir yerde intişarında hiçbir mahzur olmadığını söyledi.*

Üs∴ Muh∴ Hürriyet Mah∴ Muh∴i BB∴ini ziyaretçiler şerefine bir müselles alkışa davet etti. Elen BB∴imiz bu alkışa iştirak etmek istediklerinden bütün Mas∴luk şerefine alkış çekilmiş oldu.

(...)

---

20 Sânî-i A'zam-ı Kâinat, Evrenin Ulu Mimarı.

21 Üçlü alkış.

Üs∴ Muh∴ celseyi bundan evvelki ziyaretlerinde Mah∴imize Elen BB∴ tarafından hediye edilen zeytin ağacından mâmul çekiç ile kapatacağını ve bu çekicin daima kıymetle saklanacağını söyledi."

Aynı akşam İstanbul Park Otel'de ziyaretçi Masonlar ve aileleri için bir yemek düzenlendiği ve bu vesile ile Mim Kemal Öke, Fethi Erden, Hüsamettin Sunol ve Cevdet Caculi ile ziyaretçi heyet adına Galanos tarafından konuşmalar yapıldığı bilinmektedir. İstanbul ziyaretini tamamlayan ziyaretçi Yunan Masonların ve ailelerin 30 Nisan 1954 tarihinde "İskenderun" vapuru ile Atina'ya geri dönmek üzere yola çıktıkları, ancak bu heyetten bir kısmının ise yolculuğun İzmir kısmı için Bandırma'da indikleri anlaşılmaktadır [22]. Bu grubun Bandırma'da aktarma yaptıktan sonra tren yolu ile İzmir'e doğru gelecekleri İzmir Locası'nın 29 Nisan 1954 tarihli toplantı tersimatında şu şekilde yer almıştır:

"Umumi menfaatlarda, Hamdi Nüzhet Çançar Üs∴ söz alarak Elen Obediyansı'na mensup bir KK∴ grubunun Cuma günü Bandırma yolu ile geleceğini bildirdi ve Rumca bilen KK∴in karşılama hususunda ilgi göstermelerini rica etti."

Aynı toplantıda İzmir Locası'nın o tarihteki Üstadı Muhteremi olan ve ilerideki yıllarda Büyük Üstat seçilecek olan Halit Arpaç'ın gerçekleşecek ziyaretle ilgili olarak şu sözleri tersimata geçmiştir:

"İzmir'e Cuma günü muvasalat edecek olan Elenli KK∴imizle görüş *teatisi yapılmak üzere 1 / 5 / 1954 Cumartesi günü saat 17'de fevkalâde bir celse akdedileceğini, Mah∴ KK∴i ile İZMİR Mas∴luğunu teşkil eden bütün KK∴in bu fevkalâde celsede bulunmalarını rica etti. Celseyi müteakib agaba, arzu eden KK∴in refikaları ile birlikte gelebileceklerini beyan etti."*

Söz konusu heyetin ağırlanması ile ilgili programın önceden hazırlandığı anlaşılmaktadır. Çünkü 1 Mayıs 1954 tarihinde yapılması planlanan "Fevkalâde Celse"nin davetiyesi 27 Nisan 1954 tarihini taşımaktadır. Toplantı davetiyesinde toplantı gündeminin orijinal imlâsıyla şu şekilde belirlendiği görülmektedir:

1. *Celsenin 1. D∴de açılması*
2. *Ziyaretçi BB∴ kabulü*
3. *Umumi menfaatler*
4. *Keselerin dolaştırılması*
5. *Kapanış.*

---

22 Türk Mason Dergisi, a.g.e., s. 763.

Davetiyede orijinal imlâsıyla Üstad-ı Muhterem Halit Arpaç'ın şu notu da yer almıştır:

"Celseyi müteakkıp verilecek Agaba katılmak isteyen BB∴ her üç Mah∴ Muh∴nin Hazine Eminlerine isimlerini yazdırmaları ve celseye koyu renk elbise ile gelmelerini rica ederim."

Burada bahsi geçen üç mahfil yani üç loca, 4 numaralı İzmir Locası'nın yanı sıra o tarihte İzmir'de çalışan Nur Locası ile Promethee Locası'ndan oluşmaktadır [23].

1 Mayıs 1954 tarihinde gerçekleşen ziyaretle ilgili olarak İzmir Locası toplantı tersimatının ilgili kısımları şöyledir:

"Müteakıben, misafir olarak İZMİR'de bulunan ELEN obediyansına mensup ziyaretçi KK∴ derecelerine uygun merasimle Mabede alındılar. Domenikos, Dragonas, Diakakis, Liolidos, Varanagas BB∴ sütunları; Sarlis, Ekincioğlu, Zafiris, Domenikos, Lanaras, İ*atropulos BB∴ ise ŞARK'ı tezyin ettiler.*

Üs∴ *Muh∴ Halit Arpaç, K∴ Elen Obediyansına mensup Elenli KK∴imizin ziyaretinden duyulan hazzı KK∴i adına belirterek, şu Atom devrinde İnsanlığın karanlık istikbaline NUR ve Feyiz katan Elen Mas∴luğunu ve Elen Medeniyetini överek, Elenli KK∴in ziyaretinden duyduğumuz sevince tercüman oldu... ve kendilerini, İZMİR Mas∴luğu adına sevgi ve saygı ile selâmladı.*

Ziyaretçi KK∴imizden MELİS Mah∴ Muh∴ine mensup Domenikos Yuhanis B∴ söz alarak, birçok KK∴*i gibi kendisinin de İZMİR'den feyiz alarak ELEN diyarına gittiğini, Elen Mas∴luğunun İnsanlığın tealisi yolunda dışa taşarak, Halk için gece okulları açtığını belirtti, bir İzmirli olarak aramızda iftihar duyduğunu söyliyerek, bağlı olduğu Mah∴ KK∴inin selâmlarını iblâğ etti.*

Müteakiben, Nikolas Ekincioğlu B∴ söz alarak, Üs∴ Muh∴ olan SASİLİ Üs∴ın gönderdiği Mas∴ik sembolleri havi bir kapı tokmağı ile iki kitap'ın, Elen KK∴inin bir hatırası olarak kabülünü rica etti... Dünya Sulhü ve saadetinin teessüsüne hâdim Mas∴ik çalışmalarımız ve Türkiyemiz için iyilikler ve başarılar diledi.

Bundan sonra, Ziyaretçi Elenli BB∴lerden İetropulos Dimitros B∴ söz alarak Mas∴ik Turist Kulüp Üs∴ Muh∴ ile, âmil âzasının

23 4 numaralı İzmir Locası Uyanış Dönemi'nde İzmir'de kurulan ilk locadır. İlk resmî toplantısını 12 Ocak 1949 tarihinde yapmıştır. 1950 yılında 13 numaralı Nur ve 1952 yılında da16 numaralı Promethee localarının kurulmasını sağlamıştır.

selâm ve sevgilerini iblâğ etti. Ve bu ziyaretlerin temadisini temin etmek üzere, İzmir Mas∴luğunu teşkil eden KK∴in de Atina'da beklendiğini söyledi. İzmirli KK∴ini bir müselles alkışla selamladılar... Üs∴ Muh∴ ve Hamdi Nüzhet Çançar *Üs∴, duydukları hazzı ve teşekkürlerini ayrı ayrı ifade ettiler, mukabil K∴ sevgi ve saygılarımızın iblâğını rica ettiler, bütün KK∴in iştirakile kendileri bir müselles alkışla selamlandı."*

Yunan Mason grubunun bu ziyaretin ardından kısa bir süre sonra bu misafir grupta yer alan ve toplantı tersimatında da adı geçen Avukat John Dominekos'un bir mektubu İzmir'e ulaşmıştır. Teşekkür amacıyla kaleme alındığı anlaşılan bu mektupta belirtildiğine göre Yunan Heyetin İzmir seyahati toplam 36 saat sürmüştür. İzmir Locası Üstadı Muhteremi'ne yazılan ve İngilizce kaleme alınmış mektubun -o günlerde kullanılan masonik tabirlere uygun şekilde- Türkçe çevirisi şöyledir:

Atina, 4 Mayıs 1954

Bay Halit Arpaç

İzmir Mahfil-i Muhteremi Üstad-ı Muhteremi

Aziz B∴

Bizlere gösterdiğiniz samimi hüsn-ü kabulün hatıralarıyla ve Atina Vadisi 76 numaralı "MELES" Mahfil-i Muhteremi Üs∴ Muh∴, Denizcilik Okulu Kozmografi ve Geometri Profesörü George Stergiou B∴in talimatıyla, İzmir'deki ikametimiz sırasında bize gösterdiğiniz yakınlık ve yaptığınız her şey için bir kez daha şükranlarımı sunuyorum.

Basmahane'deki sıcak karşılanışımızı ve güzel şehrinizde 36 saatlik ikametimizde edindiğimiz güzel izlenimleri Üs∴ Muh∴e ve buradaki diğer "İzmirli" B∴lere naklettim.

Üs∴ Muh∴ kardeşlik hislerinizden ziyadesiyle mütehassis olarak Sânî-i A'zam-ı Kâinat'ın düşünce ve hareketlerimizde bize rehber olmasını, memleketlerimiz ve tüm insanlığa daha iyi günler getirebilmek için çalışmalarımızda bize yardımcı olmasını temenni etmektedir.

Bizlere itimadınızı dilerken, bütün İzmirli kardeşlerimize sevgi ve saygılarımızın iblağına tavassutunuzu rica ederiz Üstad-ı Muhterem.

Kardeşlik hisleriyle,

John Domenikos"

Bir süre sonra Âsâr-ı Atîka Muhibleri Cemiyeti Başkanı Vasilis'in İzmir Locası Üstadı Muhteremi Halit Arpaç'a hitaben kaleme aldığı 21 Mayıs 1954 tarihini taşıyan bir mektubun İzmir'e ulaştığı anlaşılmaktadır. Yunanca kaleme alınmış ve İzmir Locası arşivine intikal etmiş mektubun Türkçe çevirisi şöyledir:

Atina, 21 Mayıs 1954

İzmir Mahfil-i Muhteremine

Üstad-*ı Muhterem ve Sevgili Kardeşlerim,*

Cemiyetimiz üyesi kardeşlerimiz güzel izlenimler ve hayranlıkla döndükleri seyahatlerinden sonra kendilerine gösterilen kardeşçe hüsn-ü kabul ve ikramlardan dolayı minnet ve şükranlarını sunuyorlar.

Bu durum benim açımdan sürpriz olmamıştır. Çünkü sizlerin Masonluk ideallerine ne kadar değer verdiğinizi ve ne kadar sadakatle tatbik ettiğinizi biliyorum. Bizlere sunduğunuz nazik misafirperverliğiniz, kardeş sevgisi ve kalıcı dostluğun en somut ve en içten göstergesidir.

Bu bağlar bizleri daima birleştirsin. Doğu'da insanlık ilkelerini, en saf ve içten arkadaşlığı ve dayanışmayı tam manasıyla tatbik eden insanların yaşamakta olduğunu tüm dünyaya bir kez daha gösterelim.

Sevgili Muhterem Kardeşim, cemiyetimiz üyeleri için yaptıklarınızdan ötürü sizlere en içten teşekkürlerimi sunarken Anadolu'nuzda tam ve mükemmel bir mahfilin çalışmakta olduğunu bilmenin mutluluğunu da ifade etmek isterim.

Sizlerin de benzer bir cemiyet kurmanız dileğiyle Cemiyetimize ait iki tüzüğü ve ilgili evrakı sizlere takdim ediyorum.

Kardeşçe ve müselles buseleriyle
Reisi-i A. I. Vasilis 33
Büyük Mahfil Faal A'zâsından

Gönderilen bu mektuba İzmir'den karşılık verildiği anlaşılmaktadır. Bu cevap yazısının dönemin Üstadı Muhteremi Halit Arpaç tarafından kaleme alındığı düşünülebilir. İzmir Locası'nın arşivinde bulunan ve Âsâr-ı Atîka Muhibleri Cemiyeti Başkanı Vasilis'e hitaben yazılan mektubun o tarihte Eski Yazı ile çıkartılmış suretinin çeviri yazısı şu şekildedir:

İ. Vasilis
Atina
Pek Münevver ve Pek Muktedir Üstadım,

Ekincioğlu Üstadımız vedâatiyle[24] *göndermek lütfunda bulunduğunuz levhanızı, iki kıymetli eserinizi ve mabet kapısına takılacak sembolü teşekkür ve minnetle aldım.*

Sembol derhal mabedimizin kapısına takılmıştır.

İnce bir sanat eseri olan bu nefis sembol bana, İzmir Mahfil-i Muhterem celsesinde de kabaca işaret etmiş olduğum şu hakikati hatırlattı: Celselerimizi açarken daima tekrar ettiğimiz "Akıl ve Hikmet hareketlerimizin rehberi olsun; Kuvvet onu tamamlasın; Güzellik onu süslesin" vecizeleri Masonluğa ecdadınız eski Yunanlılardan intikal etmiş üç büyük hakikat sembolüdür. Bütün insanlık âlemi bu üç büyük hakikati günlük hayata mal ettiği gün zavallı dünyamızın manzarası değişecek, muzdarip beşeriyet Masonluk idealine uygun bir huzur ve refah devresine girecektir.

Bundan böyle mabedimizin kapısı muhacir Yunanlı kardeşlerimizin bize kıymetli bir hediyesi olan bu sembol delaletiyle vurulduğu her vakit hepimiz, hem Yunanlı Kardeşlerimizin bize yaptıkları kıymetli ziyareti ve hem de eski Yunanlıların Masonluğa ve onlar delaletiyle bütün insanlığa bıraktıkları bu üç büyük hakikati hatırlayacağız.

Teşekkürlerimi tekrar eder, başta zat-ı üstadaneleri bütün Yunanlı Kardeşlerimize Sânî-i A'zam'dan sıhhat ve refahlar niyaz ederim Pek Münevver ve Muktedir Üstadım."

O ziyarette hediye edilen kapı tokmağı sembolü, iki kitap ve Âsâr-ı Atîka Cemiyeti'nin tüzüklerine dair şu ana kadar bir iz bulunamamışsa da o ziyarete dair bir fotoğraf bugüne kadar ulaşmıştır. Ziyaret eden grubun İzmir'de çektirdiği bu fotoğrafın daha sonra Athanese Diakakis tarafından 27 Mayıs 1954 tarihinde İzmir Locası üyelerinden Mustafa Sakarya'ya [25] ziyaret hatırası olarak gönderildiği anlaşılmaktadır. Grubun eşli olarak

---

24 Aracılığı ile.

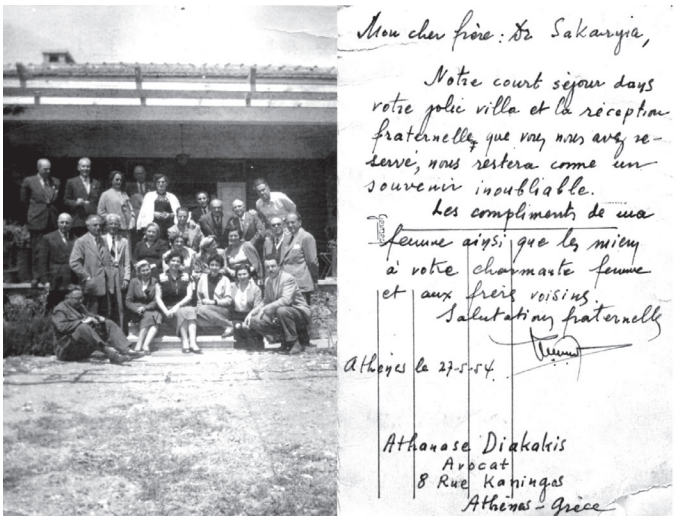
25 1901 Tire doğumlu olan Mustafa Sakarya 1931 yılında Necat Locası'nda tekris edilmiş, 1932 yılında Kalfa ve 1935'te de Üstat derecesine terfi etmiştir. İzmir'de "uyandırma" çalışmalarının planlanmasında katkıda bulunmuş ve İzmir Locası'nın kuruluşunda Hazine Emini olarak görev yapmıştır. 1950 yılında Nur Locası'nın kuruluşuna destek verdikten sonra 1951-1952 döneminde İzmir Locası'nda Üstadı Muhterem olarak görev yapmıştır. 1965 Olayları'ndan sonra 4 Mayıs 1966 tarihinde istifa eden ve Türkiye Mason Mahfili Derneği'nin kurucuları arasında yer alan Mustafa Sakarya 16 Eylül 1988'de vefat etmiştir.

Mustafa Sakarya'nın evinde çektirdiği ve İzmir Locası arşivinde yer alan bu fotoğrafın arkasındaki Fransızca notun Türkçe çevirisi şöyledir:

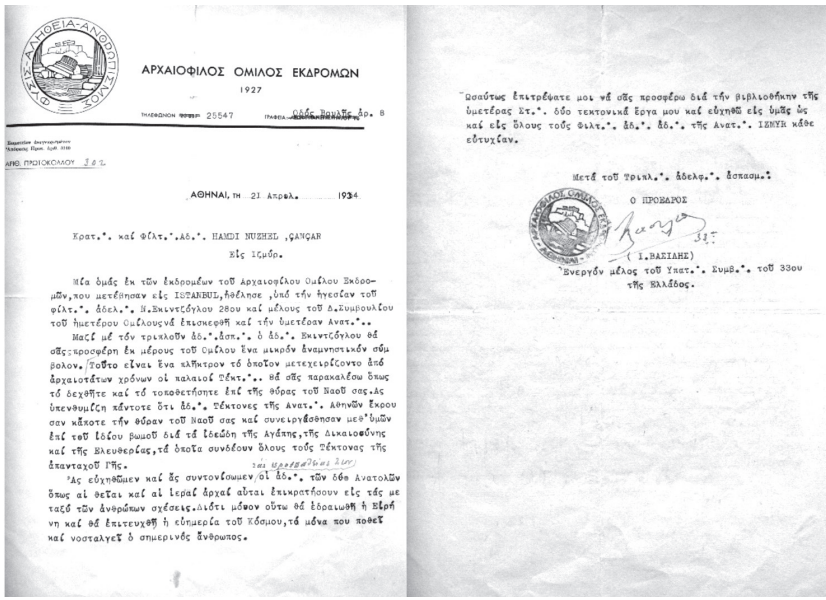
"Güzel villanızdaki kısa tatilimiz ve bize göstermiş olduğunuz kardeşçe hüsn-ü kabul bizlerde unutulmaz bir hatıra olarak kalacaktır.

Sevgili eşinize ve kardeşlerimize eşim ve ben saygılarımızı sunarız.

Kardeşçe selamlar"

1948 yılında Türkiye Yüksek Şûrası tarafından uyandırılan ve sadece yeni localarda, seçilmiş üyelerle faaliyete başlayan Türk Masonluğu'nun uluslararası ilişkilerde nasıl bir yol izlediği merak uyandıran bir konudur. Özellikle 1951 yılında "Yüksek Şûraya Tabi Büyük Mahfil"in kurulmasının ardından farklı obediyanslarla kurulan ilişkiler oldukça dikkat çekicidir. Bu açıdan 1954 yılında, üyelerini Yunan Masonların oluşturduğu Âsâr-ı Atîka Muhibleri Cemiyeti'nden bir heyetin Türkiye'deki locaları ziyaret etmesi, renkli arka planıyla birlikte önemli bir örnek olarak değerlendirilmeye müsaittir. Unutulmamalıdır ki tam da bu ziyaretin gerçekleştiği tarihten itibaren Türk Masonluğu'nda Üniteler ve Gran Lojlar Dönemi başlayacak ve bu sıkıntılı dönem 16 Aralık 1956 tarihinde bağımsız bir Büyük Locanın kurulmasına kadar sürecektir. Farklı arşivlerden toplanan belgelerle bu unutulmuş ziyaretin şimdi gün ışığına çıkmasının hem o dönemin temkinli dış ilişkiler dünyasına ilişkin ipuçları bulunmasına hem de benzer unutulmuş bağlantıların araştırılmasına vesile olmasını diliyoruz.

ΑΡΧΑΙΟΦΙΛΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΚΔΡΟΜΩΝ
1927

ΑΘΗΝΑΙ, τη 21 Απριλ. 1954

Κρατ.*. καί Φίλτ.*.Αδ.*. HAMDI NUZHEL ,ÇANÇAR
Εἰς Ἰζμύρ.

Μία ὑμᾶς ἐκ τῶν ἐκδρομέων τοῦ Ἀρχαιοφίλου Ὁμίλου Ἐκδοο-μῶν,που μετέβησαν εἰς ISTANBUL,ἀφέλησε ,ὑπό τήν ἡγεσίαν τοῦ φίλτ.*. Ἀδελ.*. Η.Ενιντζόγλου 28ου καί μέλους τοῦ Δ.Συμβουλίου τοῦ ὑμετέρου Ὁμίλουενά ἐπισκεφθῆ καί τήν ὑμετέραν Ανατ.*..

Μαζί μέ τόν τριακοστόν Ἀδ.*.Δσπ.*. ὁ Ἀδ.*. Ενιντζόγλου θά σᾶς;προσφέρη ἐκ μέρους τοῦ Ὁμίλου Ἕνα μικρόν ἀναμνηστικόν σύμ βολον. Τοῦτο εἶναι Ἕνα κλῆμαρον τό ὁποῖον μετεχειρίζοντο ἀπό ἀρχαιοτάτων χρόνων οἱ παλαιοί Πέκτ.*.. θά σᾶς παρακαλέσω ὅπως τό δεχθῆτε καί τό τοκαθετήσητε ἐπί τῆς θύρας τοῦ Ναοῦ σας.Ἀς ὑπενθυμίζη πάντοτε ὅτι Ἀδ.*. Πέκτονες τῆς Ανατ.*. Ἀθηνῶν Ἔκρου σαν κἄποτε τήν θύραν τοῦ Ναοῦ σας καί συνεργάσθησαν μεʼὑμῶν ἐπί τοῦ Ἰδίου βωμοῦ διά τά Ἰδεώδη τῆς Ἀγάπης,τῆς Δικαιοσύνης καί τῆς Ἐλευθερίας,τά ὁποῖα συνδέουν ὅλους τούς Πέκτονας τῆς Ἀπανταχοῦ Γῆς.

Ἀς εὐχηθῶμεν καί ἄς συντονίσωμεν οἱ Ἀδ.*. τῶν δύο Ἀνατολῶν ὅπως αἱ θεῖαι καί αἱ ἱεραί ἀρχαί αὐται ἐπικρατήσουν εἰς τάς με ταξύ τῶν ἀνθρώπων σχέσεις.Διότι μόνων οὕτω θά ἐδραιωθῆ ἡ εἰρήνη καί θά ἐπιτευχθῆ ἡ εὐημερία τοῦ Κόσμου,τά μόνα που ποθεῖ καί νοσταλγεῖ ὁ σημερινός ἄνθρωπος.

Ὡσαύτως ἐπιτρέψατε μοι νά σᾶς προσφέρω διά τήν βιβλιοθήκην τῆς ὑμετέρας Στ.*. ὁδο τεκτονικά ἔργα μου καί εὐχηθῶ εἰς ὑμᾶς ὡς καί εἰς ὅλους τούς Φιλτ.*. Ἀδ.*. Ἀδ.*. τῆς Ανατ.*. ΙΣΜΥΡ κάθε εὐτυχίαν.

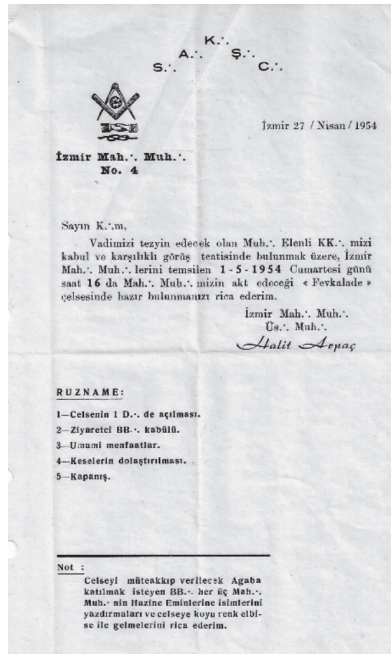
Μετά τοῦ Τριπλ.*. Ἀδελφ.*. Δσπασμ.*

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

(Ι.ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ)

Ἐνεργόν μέλος τοῦ Ὑπατ.*. Συμβ.*. τοῦ 33ου τῆς Ἑλλάδος.

21 Nisan 1954 tarihli mektup

K.·.
A.·. Ş.·.
S.·. C.·.

İzmir 27 / Nisan / 1954

İzmir Mah.·. Muh.·.
No. 4

Sayın K.·.m,

Vadimizi teşyin edecek olan Muh.·. Elenli KK.·. mizi kabul ve karşılıklı görüş teatisinde bulunmak üzere, İzmir Mah.·. Muh.·. lerini temsilen **1-5-1954** Cumartesi günü saat **16** da Mah.·. Muh.·. mizin akt edeceği « Fevkalade » çelsesinde hazır bulunmanızı rica ederim.

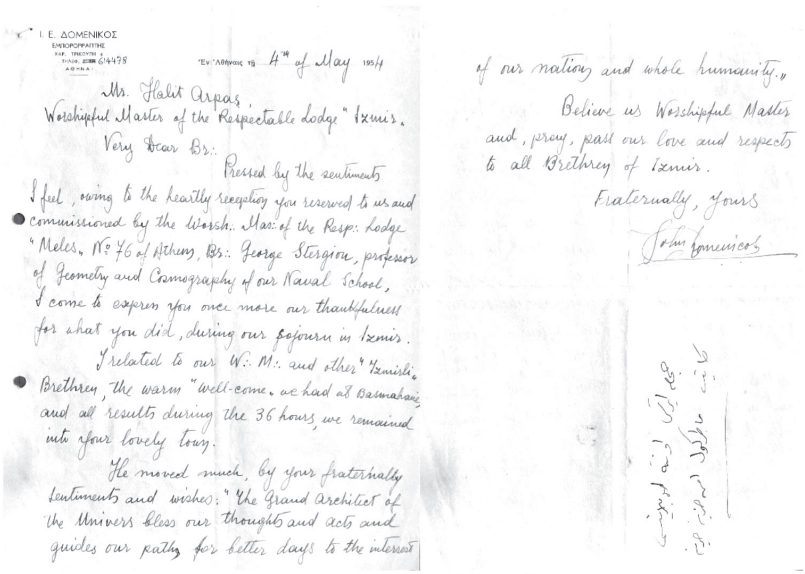
İzmir Mah.·. Muh.·.
Üs.·. Muh.·.
Halit Akyaş

RUZNAME:

1—Celsenin 1 D.·. de açılması.
2—Ziyaretci BB.·. kabülü.
3—Umumi menfaatlar.
4—Keselerin dolaştırılması.
5—Kapanış.

Not :
Celseyi müteakip verilecek Agaba katılmak isteyen BB.·. her üç Mah.·. Muh.·. nin Huzine Eminlerine isimlerini yazdırmaları ve celseye koyu renk elbise ile gelmelerini rica ederim.

1 Mayıs 1954 tarihli toplantının davetiyesi

Ι. Ε. ΔΟΜΕΝΙΚΟΣ
ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΗΣ
ΤΗΛ. 614478
ΑΘΗΝΑΙ

Εν Αθήναις τη 4th of May 1954

Mr. Halit Arpas,
Worshipful Master of the Respectable Lodge "Izmir".
Very dear Br:.

Pressed by the sentiments I feel, owing to the heartily receptions you reserved to us and commissioned by the Worsh:. Mas:. of the Resp:. Lodge "Meles" No 76 of Athens, Br:. George Stergiou, professor of Geometry and Cosmography of our Naval School, I come to express you once more our thankfulness for what you did, during our sojourn in Izmir.

I related to our W:. M:. and other "Izmirli" Brethren, the warm "well-come" we had at Buyukada, and all results during the 36 hours we remained with your lovely town.

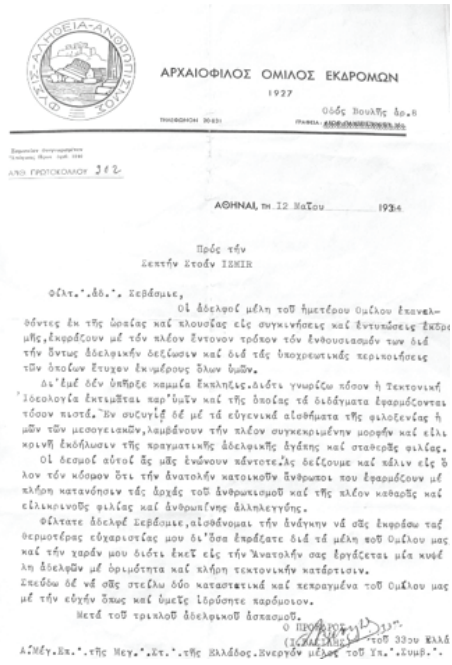
He moved much, by your fraternally sentiments and wishes: "the Grand Architect of the Univers bless our thoughts and acts and guides our paths for better days to the interest of our nations and whole humanity."

Believe us Worshipful Master and, pray, pass our love and respects to all Brethrey of Izmir.

Fraternally, yours

John Domenicos

54 Mayıs 1954 tarihli mektup

ΑΡΧΑΙΟΦΙΛΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΕΚΔΡΟΜΩΝ
1927
Οδός Βουλής Αρ. 8

ΑΡΙΘ. ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ 362

ΑΘΗΝΑΙ, τη 12 Μαΐου 1934

Πρός τήν
Λεσχην Ιτοῦν ΙΖΜΙΡ

Φίλτ.ατ.οδ.ατ. Σεβάσμιε,
Οἱ ἀδελφοί μέλη τοῦ ἡμετέρου Ομίλου ἐπανελθόντες ἐκ τῆς ὡραίας καί πλουσίας εἰς συγκινήσεις καί ἐντυπώσεις ἐκδρομῆς, ἐκφράζουν μέ τόν πλέον ἔντονον τρόπον τόν ἐνθουσιασμόν των διά τήν ὄντως ἀδελφικήν δεξίωσιν καί διά τάς ὑποχρεωτικάς περιποιήσεις τῶν ὁποίων ἔτυχον ἐκ μέρους ὅλων ὑμῶν.
Δι'ἐμέ δέν ὑπῆρξε καμμία ἔκπληξις.Διότι γνωρίζω πόσον ἡ Τεκτονική Ἰδεολογία ἐκτιμᾶται παρ'ὑμῖν καί τῆς ὁποίας τά διδάγματα ἐφαρμόζονται τόσον πιστά.Ἐν συζυγίᾳ δέ μέ τά εὐγενικά αἰσθήματα τῆς φιλοξενίας ἡ μῶν τῶν μεσογειακῶν,λαμβάνουν τήν πλέον συγκεκριμένην μορφήν καί εἶλι κρινῆ ἐκδήλωσιν τῆς πραγματικῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καί σταθερᾶς φιλίας.
Οἱ δεσμοί αὐτοί ἄς μᾶς ἑνώνουν πάντοτε.Ἄς εὐχόμεθα καί πάλιν εἰς ὅλον τόν κόσμον ὅτι τήν ἀνατολήν κατοικοῦν ἄνθρωποι που ἐφαρμόζουν μέ πλήρη κατανόησιν τάς ἀρχάς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καί τῆς πλέον καθαρᾶς καί εἰλικρινοῦς φιλίας καί ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης.
Φίλτατε ἀδελφέ Σεβάσμιε,αἰσθάνομαι τήν ἀνάγκην νά σᾶς ἐκφράσω ταῦ θερμοτέρας εὐχαριστίας μου διότι ὅσα ἐπράξατε διά τά μέλη τοῦ Ομίλου μας καί τήν χαράν μου διότι ἐκεῖ εἰς τήν Ἀνατολήν σας ἐργάζεται μία κυφέ λη ἀδελφῶν μέ ὁρισμότητα καί πλήρη τεκτονικήν κατάρτισιν.
Σπεύδω δέ νά σᾶς στείλω δύο καταστατικά καί πεπραγμένα τοῦ Ομίλου μας μέ τήν εὐχήν ὅπως καί ὑμεῖς ἱδρύσητε παρόμοιον.
Μετά τοῦ τριπλοῦ ἀδελφικοῦ ἀσπασμοῦ.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
(Σπυρίδων Δ. Ζαν)
Ἀντιπρόσωπος τοῦ 33ου Καλλ
Α.Μέγ.Συν.τ.τῆς Μεγ.Στ.τ.τῆς Ελλάδος.Ἐνεργόν μέλος τοῦ Υπ.Συμβ.

12 Mayıs 1954 tarihli mektup

ATATÜRK'ÜN ÖMÜR BOYU YAKIN BİR DOSTU Dr. RASİM FERİD TALAY

Sinan GÜRMEN

Masons became part of the establishment and constitution of the United States, the French Revolution of 1789, the Independence War of Turkey and the establishment of Turkish Republic. However, there was our Brother, Worshipful Master of Resne Lodge and Grand Secretary, Rasim Ferid, who was with Mustafa Kemal since the beginning of his long path, even long before the Independence War of Turkey. Brother Rasim Ferid, who was 6 or 7 years younger than Mustafa Kemal, supported Mustafa Kemal together with some of colleagues at the Ottoman Empire's Military during the First World War while everything was blurred, many thoughts are at the idealistic stage and there were many obstacles on the way as Brother Rasim Ferid was working as provincal director of health department in İstanbul.

Brother Rasim Ferid integrated to Mustafa Kemal's long path with his heart and ideas and helped Mustafa Kemal with his social and communication networks. Brother Rasim Ferid published a newspaper to propagate idealistic thoughts of Mustafa Kemal which may save the country, and became a confident comrade of Mustafa Kemal, with whom perhaps had a seat in a park and dreamed about the future. In other words, while Mustafa Kemal was preparing to establish Turkish Republic there was a Brother Mason very close to him.

Dr. Rasim Ferit (3 Mart 1887 – 6 Mart 1965)

Tevetoğlu der ki: Atatürk'ün uzun yıllar güvenini ve dostluğunu kazanmış ve bunu hiç zedelemeden ömür boyu sürdürmüş kişilerden biri Dr. Rasim Ferid Talay'dır. İlginç ve önemli olan nokta da aynı Rasim Ferid'in Atatürk'ün hayatındaki en yakın arkadaşı Ali Fethi Okyar'ın da başlıca güvendiği bir kişi oluşudur. Mustafa Kemal ile Dr. Rasim Ferid arasındaki yakınlık ve ilişki 1910'lu yıllarda başlayıp ölümlerine kadar aralıksız sürmüştür.

Bu konu ile ilgili olarak ilk kez Yusuf Hikmet Bayur tarafından Atatürk'ün Viyana, Nablus ve Halep'ten gönderilmiş üç mektubu yayınlanmıştır. Bu üç mektup, Mustafa Kemal'in en yakın ve en çok haberleştiği arkadaşlarından, o sırada İstanbul Vilayeti Sıhhiye Müdürü olan ve Cumhuriyet döneminde Bursa ve Niğde Milletvekilliği yapacak olan Rasim Ferid'e gönderilmiştir.

Bu telgraflardan biri:

Nablus 11 Eylül 1918

Kardeşim Rasim Ferid,

Nablus'a geldim. Suriye'yi baştanbaşa bir daha étude ettim, muharebe hatlarını baştanbaşa gezdim. Kumandan, zabit, efradımızı gördüm. Netice-i müşâhedâtım şöyle hulâsa edilebilir. Suriye umumiyetle şâyân-ı merhamet bir hale gelmiştir. Vali yok, kumandan yok, İngiliz propagandası çok, İngiliz teşkilât-ı hafiyesi her tarafta hâl-i faaliyette, ahâli Hükümetten müteneffir, bir an evvel İngilizlerin vücuduna münhasır. Düşman kıtaatça, vesaitçe kuvvetli, biz onun karşısında pamuk ipliği.

İngilizler şimdilik muharebeden ziyade propaganda ile bizi kazanacaklarını zannediyorlar.

Her gün tayyareleriyle bombadan ziyade beyannâmeler atıyorlar ve daima Enver ve şürekâsından bahsediyorlar. Bu mektubu hâmil Erkân-ı Harp Kaymakamı Arif' ten beyannâmeleri isteyip okuyunuz. Ruşen Eşref Bey'e ve refikası hanıma mahsus selâm ve ihtiram. Benim burada ıstırabım çoğaldı. Yaverliğin saçma olduğunu zannederim. Hasretle gözlerinizden öperim kardeşim.

M. Kemal

Kısa bir süre içinde yazılmış bu üç mektuptaki önemli askeri ve siyasi görüşler, "Her an sizi hatırladım ve bittabi hatırımdan çıkmanızın ihtimali yoktur" gibi samimi ifade ve hitaplar, Dr. Rasim Ferid'in Mustafa Kemal Paşa'nın en yakın, güvendiği ve en çok haberleştiği bir arkadaşı olduğunu göstermektedir.

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul dışında bulunurken, bazı önemli konularda Başkentteki yüksek makamlar ve şahsiyetlerle haberleşmesi gerektiğinde yazılı-sözlü mesajlarını, güvendiği arkadaşı Dr. Rasim Ferid aracılığı ile yollamıştır.

1.Dünya Harbi sonunda Babıâli için mütarekeye yanaşmaktan başka bir seçenek kalmadığı ve Talat Paşa'nın istifası üzerine yeni kabineyi kurmakla görevlendirilen Tevfik Paşa'nın karşılaştığı güçlükler yüzünden hükümet kurmaktan vazgeçtiği Dr. Rasim Ferid tarafından özel şifre ile Mustafa Kemal Paşa'ya bildirilmiştir. Bu çok kritik günlerde durumu dikkatle izleyen Mustafa Kemal Paşa, vatanı kurtarma çareleri aramaktadır. O'nun bu bunalımlı günlerde hükümetin İzzet Paşa tarafından kurulması ve içinde Fethi (Okyar), Rauf (Orbay), Tahsin (Uzer), İsmail Canbolat, eski valilerden Azmi Beyler ile Şeyhülislâm Hayri (Ürgüplü) Efendinin ve Harbiye Nazırı olarak Mustafa Kemal Paşa'nın kendisinin bulunmasını ileri sürdüğü "kurtarıcı hükümet" hakkındaki mektubu (şifre teli) Sultan Vahideddin'e ulaşmak üzere yine Dr. Rasim Ferid eliyle yerine verilmiştir.

Dr. Rasim Ferid bu çok gizli teli Dolmabahçe Sarayı'nda Başyaver Naci (Eldeniz) Bey'e götürünce, Başyaver, İzzet Paşa'nın hükümeti kurmak üzere içeride huzurda bulunduğunu söyler. Doktor da: "Teli vermenin tam zamanıdır" der. Başyaver de teli götürüp padişaha verir. İzzet Paşa hükümeti 14 Ekim'de çıkan Hattı Hümayun ile kurulduğuna göre, Mustafa Kemal'in teli Halep'ten 11-13 Ekim günleri arasında göndermiş demektir.

Mustafa Kemal Paşa'yı kabinesine almayan İzzet Paşa ona: *"Barıştan sonra Allah'ın lütfu ile işbirliği yaparız"* şeklinde bir tel çeker. Mustafa Kemal Paşa ona şu karşılığı verir: "*Sulh gecikecektir, sulha kadar çok buhranlı anlar geçireceğiz, bu devrede vatana faydalı olabilirsem düşüncesi ile Harbiye Nezareti'ni istemiştim. Yoksa sulha vardıktan sonra onun huzur ve sükûnu içinde Harbiye Nazırlığı'nı benden çok mükemmel ifa edecek zevat bulunabilir. Buna nazaran bâdessulh refakatimizi hiç de zaruri, hatta lüzumlu görmüyorum*".

Atatürk üzerinde en dikkate değer ve güvenilir biyografi çalışmasını yapan Yusuf Hikmet Bayur, birçok önemli olayları kendisine (pek çoğuna bizzat tanık olan) Dr. Rasim Ferid Talay'ın anlattığını belirtmektedir.

Aralık 1917- Ocak 1918 aylarının bir kısmını kapsayan günlerde Veliaht Vahdeddin, Alman Umumi Karargâhı'nı ziyaret etmek için Almanya'ya gidecektir ve Mustafa Kemal Paşa Veliaht ile birlikte Almanya'ya gönderilecektir. Mustafa Kemal, veliaht ile tanışmak için onun Vaniköy'deki köşküne gider. Beşiktaş'tan karşıya geçtikleri istimbotta Dr. Rasim Ferid ile yaver Cevad Abbas vardır. Doktor istimbotta bekler. Mustafa Kemal dönüşünde ona Veliaht için: "*Ya çok zeki, ya çok imbécile (abdal), anlayamadım*" der.

15 Aralık 1917'de Sirkeci'den demiryolu ile yola çıkılacaktır. Mustafa Kemal, Dr. Rasim Ferid ve Cevad Abbas ile istasyona erken gelirler. Dr. Rasim Ferid, tıpkı yaveri gibi her yerde Mustafa Kemal'in yanındadır ve ona Veliaht hakkında izlenimini açıklayacak kadar yakın ve sırdaşı olduğu görülür.

Atatürk'ün Sabiha Sultan'la evlenmemesi yolunda fikir yürütecek, öğüt verecek derecede şahsi, gizli konularda da Rasim Ferid'in yakın ilgisi, tesiri ve rolü görülmektedir. Bu olayı da Dr. Talay'dan dinlemiş Bayur, Almanya'dan döndükten sonra, daha Mustafa Kemal Karlsbad'a tedaviye gitmeden, bir gün Vahdeddin'in Müsâhib'i İbrahim Bey onun evine gelir. Kendisi evde yoktur. Müsâhip, yaveri Cevad Abbas'a işi açar. Veliaht'ın, kızı Sabiha Sultan'ı Mustafa Kemal Paşa ile evlendirmek istediğini söyler.

Daha sonra Sadrazam Talat Paşa, Fethi ve Rauf Beyler gibi kimseler de, Mustafa Kemal Paşa'nın bunu kabul etmesini uygun görür, teşvik ederler. Sultan Reşad'ın ölmek üzere olması yüzünden, düşünce ve tasarılarına pek güvenmedikleri Vahdeddin'e içlerinden birinin yakın olmasını istemektedirler. Mustafa Kemal Paşa bir süre ne evet ne de kesin olarak hayır der.

Bir gece, bir eğlenceden birlikte dönüşlerinde Mustafa Kemal Paşa, Dr. Rasim Ferid'in koluna girip onu Maçka Kışlası karşısındaki parka götürür ve bir sıraya otururlar. Mustafa Kemal sırdaşına bu Sultan ile evlenme işini açıp Doktor'un düşüncesini öğrenmek ister. O, açıktan açığa bu işin aleyhinde bulunarak şunları söyler:

"Bir Sultanla evlilik hayatı sana ağır gelecek merasime tabidir; yanına gidebilmek için bile izin istemelisin veya onun davetini beklemelisin. Eğer

bir Sultan ile evlenirsen ettiğin (yerdiğin, ayıpladığın) Enver Paşa'ya benzersin."

Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa "*Doktor, tek gerçek dostum sen imişsin; herkes bu işi yapmam için ayak diriyor*" der ve evlenmesi için onu sıkıştıranlara artık bu işi ağızlarına almamalarını söyler.

Yıllar geçip Hilafet ortadan kalkıp Hanedan sınır dışı edildiği gece Mustafa Kemal Paşa, Dr. Rasim Ferid'i sofrasına çağırır ve herkes önünde bu neticede onun rolünü ve payını belirtir.

Atatürk'e hazırlanan bir suikast, öldürme teşebbüsü olayında da yanında Rasim Ferid bulunmaktadır.

Türk ordusunun en ünlü komutanlarından biri olan Mustafa Kemal Paşa'nın işsiz bulunuşundan ve "Generaller komplosu" kuruntusundan doğan kuşkulara bir de Sultan ile evlendirilmek istendiği söylentileri eklenmiştir. Onun Padişahın yakını sanılmasından, Padişah ile görüşmelerinde Hükümet aleyhinde telkinlerde bulunmasından, Enver'in unvanını değiştirttikten sonra onun yerine geçmek istediği yolundaki söylentilerden doğan kuşkular, birbirine eklendikçe eklenmiştir.

Bu sırada bir gece, Mustafa Kemal Paşa ile Dr. Rasim Ferid, 76 numaradaki bilinen eve gitmek üzere Akaretler yokuşunu inerken, Valide Çesmesi'nden az aşağıda yolun daraldığı, Vişnezade Camine giden köşesinde Paşa yavaşça: "Doktor tabancan var mı?" diye sorar. O, "yok" deyince: "Benim sol ceket cebimde bir tane var. Al ve tetiğini aç, arkamızdan bir adam geliyor, bir suikast yapacak" der. Doktor tabancayı alınca Mustafa Kemal de sağ tarafındaki tabancayı çekip döner ve arkadan gelene "Dur" diyerek seslenir. Adam, iri yarı bir kanun çavuşudur. İdris Çavuş şaşırıp eline almış olduğu parabellum tabancasını yere düşürür. Doktor eğilip tabancayı alır ve çavuşu önlerine katarak eve gelirler. Mustafa Kemal Paşa kendi adamına çavuşu içeri alıp misafir etmesini, ancak üzerini yoklamasını söyler. O, sorguya çekilince, Mustafa Kemal'i öldürmekle görevlendirildiğini itiraf eder. Atatürk'le ilgili hatıralarda, Rasim Ferid ile birbirlerini zaman zaman evlerinde ziyaret ettikleri, evlerinde düzenlenen toplantı ve ziyaretlere katıldıkları anlaşılmaktadır.

Sadece Rasim Ferid'in Pangaltıdaki evine değil, ama büyük aile olarak oturulan Teşvikiye'deki eve de ziyarete geldiği, son görevi Ankara Valiliği olan Lofçalı Mehmet Ferid Paşa ile odasında özel konuşmalar yaptığı;

keza Mustafa Kemal'in Osmanbey'deki evine ziyarete giderken bazen gerek Rasim Ferid, gerekse abisi Sadettin Ferid'in o sıralar yedi yaşındaki Sadun Gürmen Kardeşimizi yanlarında götürdükleri bilinmektedir.

Bu arada Rasim Ferid ilk evliliğini Fransa'da ihtisas yaparken bir Fransız hanımla yapmış. İkinci eşi Fatine Hanım ise o günlerin en iyi alaturka piyano çalan insanlarından biriymiş. Yaz akşamları balkon kapıları açılıp piyano sesi koya yayıldığında sandallar çevrede toplanır ve müzikli boğaz sefası yaşarlarmış. Dr. Rasim Ferid yalısının bugünkü adı: Tansu Çiller Yalısı'dır.

24 Haziran 1917 günü Halep'teki komutanlar toplantısına katılan ve kendisine VII. Ordu Komutanlığı teklif edilen Mustafa Kemal Paşa, Temmuz 1917 tarihinde bu atama işlemi tamamlanınca, karargâhını oluşturmak üzere İstanbul'a gelir.

Bir ay kadar kaldığı İstanbul'da özel ve resmi birçok temasta bulunur. Bu arada Pangaltı'da, Dr. Rasim Ferid Bey'in evinde 16 Temmuz 1917 Perşembe günü yapılan bir toplantıda Mustafa Kemal Paşa, Almanların Birinci Dünya Harbi'ni kaybedeceklerini kesinlikle söylemiştir.

1917 yılının Mayıs ayında Fransız direnişi sonuç vermemiş ve Almanlar Paris üzerine yürümeye devam etmişlerdir. Temmuz ayında ise Almanlar Doğu Avrupa'da Galiçya'yı ve Riga'yı ele geçirmişlerdir. Atatürk'ün Rasim Ferid Talay'ın evinde savaşın sonucu üzerine yaptığı konuşma, böyle bir döneme rastlamaktadır. Mustafa Kemal'in çocukluk ve gençlik arkadaşı Asaf İlbay hatıralarında o geceki konuşmaları şöyle vermektedir.

Nafıa Nezareti Fen Heyeti Müdürü Mühendis Selanikli Osman Fıtri Bey, memuriyetinde bir derece yükselir. Bu olayı aralarında kutlamak için de Dr. Rasim Ferid Bey'in evinde arkadaşlarına bir ziyafet verilir. Ziyafette Üstad-ı Azam Mehmet Ali Baba, Muhtar Burhaneddin, Süleyman Sırrı ve daha birçok sivri kişiler vardır. Müzakere konusu, bütün cephelerde zaferden zafere koşan Almanların harbi kesin olarak kazanacakları ve İttihat ve Terakki hükümetinin başarılı yönetimidir. Atatürk bütün bu söylenenleri sonuna kadar dinler, sonra:

"*Yanılıyorsunuz Efendiler*" diye söze başlar, "*Bu dış görünüşe aldanmayın. Zaman Almanların aleyhine işlemektedir. Bu dış görünüşün ardındaki gerçeklere iyi nüfuz etmek gerekir. Zaferden zafere koşan Alman orduları, Fransız hatlarında durmuştur. Müthiş saldırılarla çelik kal'aları*

yıkan Alman ordusunun tam kati neticeyi alacağı zamanda ve meydan muharebesinin en canlı faal devresinde durması iyi bir manaya gelmez. Benim görüşüme göre Alman Ordusunun durması ile mağlup olması müsavidir. Memleketim için çok feci sonuçlar hazırlayacak olan bu kanaatim, ne yazık ki kuvvetlidir. Alman orduları ve müttefikleri mağlup olacaktır. Hatta yenilmişti bile. Alman ordularının birkaç günden beri devam eden en şiddetli taarruzlarının durdurulması, mukabil Fransız-Amerikan taarruzunun başlamasını mûcip olacak, bu da Alman Ordularının çözülmesiyle neticelenecektir".

7 Kasım 1918 günü VII. Ordu Karargâhının lağvedilmesinden sonra, Başkent'e dönmek üzere yola çıkan Mustafa Kemal Paşa 10/11 Kasım günü Adana'dan hareket eder ve 13 Kasım 1918 Çarşamba günü saat 12.45'de İstanbul'a varır. Bir askeri müfreze tarafından törenle karşılanan Mustafa Kemal Paşa'yı Haydarpaşa Garı'nda Dr. Rasim Ferid Bey beklemektedir. İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan gemilerinden oluşan, Marmara'yı doldurmuş 61 parçalık düşman filosu da o gün Haydarpaşa önünden geçmekte ve karaya bir miktar kuvvet çıkarmaktadır. Bu iş bitinceye kadar Anadolu ve Rumeli kıyıları arasındaki gidiş- geliş seferleri yasak edilmiştir. Mustafa Kemal Paşa ile Dr. Rasim Ferid bu geçişi çok acı düşüncelerle seyrederler. O sırada Mustafa Kemal Paşa "*Hata ettim, İstanbul'a gelmemeliydim. Ne yapıp yapıp Anadolu'ya dönmenin çaresine bakmalı*" der.

Yunan savaş gemisi Averof'un da aralarında bulunduğu düşman donanmasının gösteri geçişi son bulunca, Mustafa Kemal Paşa ve Dr. Rasim Ferid, Kartal istimbotu ile saat 15'ten sonra Galata'ya geçmektedirler. Limanı dolduran düşman zırhlılarına büyük bir üzüntü ile acı acı bakan Mustafa Kemal Paşa, yanında bulunan Dr. Rasim Ferid ve Yaver Cevad Abbas Beylere şu sözü söyler: "*Geldikleri gibi gideceklerdir!*".

Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'da Pera Palas Oteline iner. İstanbul işgal komutanı İngiliz Generali Birdwood da karargâhıyla aynı otele yerleşmiştir. General Birdwood'un Mustafa Kemal Paşayla görüşme isteği Rasim Ferid tarafından Mustafa Kemal'e iletilince, o da General Birdwood için "hemen gelsin" der. Görüşme sırasında Dr. Rasim Ferid de hazır bulunmuştur.

Anzaklara ve 1915-1916'da Gelibolu Yarımadası'nın boşaltılmasında İngilizlerin Çanakkale Ordusuna komutanlık eden Birdwood bu görüşmede son derece saygılı davranmış ve birkaç nezaket sözünden sonra aralarında şu konuşma geçmiştir:

Birdwood	Ekselans, bizi nasıl yendiniz?
Mustafa Kemal Paşa	Sizin de bizim de tarih ceridemiz var, tarih yazar.
Birdwood	Sizin ağzınızdan duymak, öğrenmek istiyorum.
	Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, Dr. Rasim Ferid'den kâğıt, kalem ister. O da bir reçete kâğıdı ile altın kurşun kalemini verir.
Mustafa Kemal Paşa	(Bir kroki çizerek) Şu tarihte karaya çıktınız. Filanca saate kadar siz şu, biz bu durumda idik. Her şey lehinize idi, neden şu çizgide durdunuz ve ilerlemediniz?
Birdwood	Askerlerimiz çok yorulmuştu.
Mustafa Kemal Paşa	(Conkbayırı'nın krokisini çizerek) Siz filan gün şu doğrultuda hareket ettiniz ve şu durumu aldınız. Niçin ilerlemediniz?
Birdwood	Biz ilerledikçe arkadan su yetişmedi, asker susuz kaldı ve durdu.
Mustafa Kemal Paşa	Görüyorsunuz ki ben bir şey yapmadım, önce yorgunluk sonra susuzluk ordunuzu durdurdu.
Birdwood	(ayağa kalkarak) "Sizin gibi kahraman ve uluvv-i cenâb sahibi bir general tanımadım" der ve iki general ayağa kalkarlar, kucaklaşırlar ve sonra da otururlar. Giderken Birdwood "Müsaade ederseniz bu kâğıtla bu kalemi bir hatıra olarak saklayayım" der.

Saadettin Ferid Talay sonraları Baro Başkanlığı da yapan bir avukattır. Mustafa Kemal'in meri kanunlara göre hapsini gerektirecek bir davasını almış ve 16 Mayıs 1919'dan bir kaç gün önceki kritik duruşmayı atlatıp tarihin akışını değiştirebilecek bir aksiliği engellemiştir. Bu davanın bir teşekkürü olarak da Atatürk kendi dolma kalemini hediye olarak vermiştir.

Saadettin Ferid Talay ileride milletvekilliği de yapacaktır. Soyadı kanunu çıktığında aileye Talay soyadını Atatürk vermiştir. Tekrar Dr. Fethi Tevetoğlu'nun kitabına dönecek olursak Ruşen Eşref Bey, Selim Sırrı

(Tarcan) Bey'in Nişantaşı'ndaki apartmanında Dr. Rasim Ferid Bey'e rastlar. Rasim Ferid, Ruşen Eşref'i ertesi akşam kendi evinde düzenlediği, Mustafa Kemal Paşa'nın da katılacağı sazlı ziyafet davetine bakabiliriz.

15 Mart 1918 akşamı Dr. Rasim Ferid'in Mustafa Kemal Paşa'ya tanıştırdığı Ruşen Eşref Bey'i yine Rasim Ferid 24 Mart 1918 Pazar günü, Mustafa Kemal Paşa'nın Beşiktaş - Akaretler 76 numaradaki evine götürür ve o gün başlayan Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal'le mülâkat 28 Mart Perşembe günü son bulur.

Atatürk'le en yakın arkadaşı Ali Fethi Okyar'ın çok güvendikleri ve sevdikleri bir kimse olan Dr. Rasim Ferid Talay'ı ortaklaşa çıkardıkları Minber Gazetesi'ne sorumlu müdür seçmeleri de üzerinde dikkatle durulacak bir husustur.

1 Kasım 1918 Cuma günü çıkmaya başlayıp, 22 Aralık 1918 Pazar günü yayınlanan 51. sayısı ile son bulan Minber Gazetesi'nin yayınını Dr. Rasim Ferid yürütmüştür.

Hakkı Tarık Us, Minber'in amacını şöyle yorumlamaktadır: Rasim Ferid bu Minber'i Çanakkale Kahramanı Mustafa Kemal'in memlekete seslenmesi için yükseltiyor.

19 Ağustos 1918 Pazartesi günü Mustafa Kemal'le Tevfik Fikret'in Aşiyanını ziyaret eden ve burada deftere "Tavâf-ı tahatturunda bulunmakla mübahi perestişkeran-ı Fikret" diye imzalayanlardan biri, yine Rasim Ferid'dir. Diğer imzalar ise Mustafa Kemal, Faik Ali, Süleyman Nazif ve Muslihiddin Adil'dir.

Hikmet Bayur, Atatürk'ün İstanbul'da temas ettiği şahısları üç ayrı grupta sıralarken en başta "Kendisine yakın, yanlarında açıldığı ve bazen tasarılar kurduğu kimseler" içindeki Talay'ı şöyle tanımaktadır: "Gerek Suriye'de iken gerekse Anadolu'ya geçtikten sonra İstanbul'da başlıca muhabere vasıtası olan yakın arkadaşlarından Dr. Rasim Ferid Talay". Ayrıca dipnotta şu ayrıntılı bilgiyi vermektedir.

"Mustafa Kemal Anadolu'ya geçtikten sonra Dr. Rasim Ferid Talay hükümet haberlerini bir süre için Nâfıa Nazırı Ferid (Tek)'den, saray haberlerini de Tevfik Paşanın oğlu Damat İsmail Hakkı (Okday)'dan alıp O'na ulaştırırdı. En çok Dillizâde Murad Bey adında bir nakliyecinin takaları mektupları taşırdı".

Dr. Rasim Ferid, bu İstanbul'daki haber alma - haber verme hizmetlerini başarı ile yürütürken, Kurmay Binbaşı Râgıp oğlu Ekrem (sonra Korgeneral Ekrem Baydar) başkanlığındaki 20 kişilik asker kadrosu ile işbirliği yapanların başında geliyor; Felâh Grubu kadrosunda yararlı faaliyetlerde bulunuyordu.

Bu döneme elbette biraderlerimiz içerisinden de bakabiliriz. Rasim Ferid'in küçük ağabeyi Mahmud Talay bugünkü merkez bankasına benzer bir işlev gören Fransız Osmanlı Bankasının üst kadrolarında bir bankacı idi ve kayınpederi de Saray Mabeyincisi idi.

Gerçi o dönem, işgal öncesi, Rasim Ferid İl Sağlık Müdürüdür, ama Sarayın her deliğine girip çıkışındaki rahatlık oradan başlamıştır diye düşünmüşümdür. Ben bankacı Mahmud dayıyı tanımadıysam da eşi Mabeyincinin kızı Semra yengeyi çok sık gördüm, Saray hikâyelerini dinledim. Küçük bir notla Hanlar Hanı, Doğunun Sultanının Osmanlı Sarayı zamanında Semra yengeyi Paris'e piyano eğitimine yolladığı da eklenebilir.

IV. dönem olan 27 Nisan 1931'de Bursa'dan mebus seçilerek parlamentoya katılan Dr. Rasim Ferid, V. VI. ve VII. dönemlerde de Niğde'den mebus seçilerek teşrii hayatını sürdürmüştür. Dr. Talay Ankara'da iken de daima Atatürk'ün yanında, sofrasında bulunmuştur. 1931-1938 yıllarında Atatürk'ün çevresinde bulunan arkadaşlarını da göstermeye yarayan "Atatürk'ün nöbet defteri" adlı değerli eser incelenince, Dr. Rasim Ferid Talay'ın 5 Kasım 1931'den 19 Ekim 1937'ye kadar ayrı ayrı tam 149 gün Atatürk ile birlikte olduğu ve Atatürk'ün Ankara ve İstanbul'da iki kez kendisini evinde ziyaret ettiği görülmektedir.

Bursa Mebusu olunca T.B.M. Meclisindeki dosyasında kendi el yazısı ile yazılmış Dr. Rasim Ferid diye imzalı biyografisinde şu bilgiler bulunmaktadır.

Halil Rıfat ahfâdından Dr. Rasim Ferid

Babası: Lofcalı Mehmed Ferid Paşa

Annesi: Ayşe Sabire Hanım

Doğum Yeri: Trablusgarp

Doğum Tarihi: 1888

Evli (Eşi: Fatine Hanım); Bir kızı var (Feyha Talay)

Mebusluğu: Bursa,

Oturduğu Yer: İstanbul (Boğaziçi-Yeniköy)

İşyeri: Nişastacıyan Han - Galata

1908 senesinde İstanbul Mülkiye Tıbbiyesinden çıktım.

Paris'te cerrahlık ihtisas ettim.

Trablusgarp ve Balkan harplerinde Hilâl'ı Ahmer Reisliğinde bulundum.

1913 sonunda Sıhhiye Müfettişi oldum. 1915 sonunda İstanbul Sıhhiye Müdürü oldum. 1918 sonunda istifa ettim. 1923 senesinde İstanbul Sıhhiye Müfettişi oldum. 1923 sonunda İstanbul Etfal Hastanesi Baş operatörü olarak iki sene hizmet ettim.

1925 senesinden beri bazı sirketlerin Meclis azaldığında, ticari mümessilliklerde ve teşebbüsatı- ı ticari ve iktisadiye ile meşgulüm.

Bursa Mebusu

Dr. Rasim Ferid

Dr. Rasim Ferid Talay'ın tek evladı Feyha Talay (İstanbul 1923 - 25 Şubat 1968) Ankara Maarif okulu 1935, Ankara Kız Lisesi 1938'den sonra Cenevre Konservatuarı'nda eğitimini tamamlamış; yüksek viyolonsel diploması ve birincilik ödülü almıştır.

Ayrıca ünlü Pablo Casals ve Caspar Cassado ile de çalışan Feyha Talay, İtalya'nın Siena şehri Müzik Akademisi virtüozite kurslarından mezun olmuştur. Paris Milli Konservatuarı jüri üyesi ve Paris, Cenevre ve Atina radyoları solisti olan Feyha Talay İstanbul Koservatuarı Viyolonsel ve Musiki Tarihi Öğretmenliği yapmıştır.

Büyük dayım Rasim Ferid ile kişisel yakınlaşmamın da bu viyolonsel sayesinde olduğu görülebilir. 1963 yılında yatılı okuduğum lisenin klasik orkestrasında viyolonsel çalıyordum. Çarşamba akşamları evci çıkıp Feyha Hala'dan viyolonsel dersleri aldım. İlk ders sonrası Rasim dayı yemeğe kalmamı istedi. Belli ki eski alışkanlıklar sofrada genelde bir iki misafir bulunuyordu. İlk akşam rakı servisinde sıra bana gelince "ben içemiyorum" dedim. Bunun üzerine dayım ciddi bir edayla bir gencin eksiğini tamamlar, yanlışını düzeltir gibi bana rakının nasıl içileceğini öğretti ve "Bu sofraya her geldiğinde bir kadeh rakı içeceksin" dedi.

O sofralarda hatırımda Rasim dayının sakin bir tonla konuşma sesi kaldı. Konular geçmişe dönük değildi. Anlaşılan geçmişin fırtınalı, dolu dolu yaşanan yılları yerini sükûnet ve huzura bırakmıştı. 1965 yılının Mart ayında Rasim dayının hastalık haberini aldım. Fazla yatmadı. Ziyarete gittiğimde bilinci kapalıydı. Bir kaç gün sonra da vefat etti.

Amerika Birleşik Devletleri'nin kuruluşunda, Anayasası'nın hazırlamasında, Fransız İhtilalinde olduğu gibi, Kurtuluş Savaşı'nda, yeni kurulan cumhuriyetin kadrolarında da Masonlar vardı.

Ama ta en başta bir kişi vardı ki, Mustafa Kemal'in asker arkadaşlarının dışında, ondan 6-7 yaş küçük bir kişi vardı ki, o ta ilk başta, daha Dünya savaşı sırasında, daha Mustafa Kemal'in neler yapabileceği belirsizken, daha onun kat edeceği yol sayısız engellerle doluyken, daha sadece vatanı için tasarıları ülküleri varken, onun yanı başında bir Mason vardı.

O'na adeta kilitlenmiş, onunla fikren bütünleşmiş, ona kalben bağlanmış, onun için tüm sosyal çevresini kullanmış, iletişimlerini sağlamış, ülke için kurtarıcı olabileceği düşüncesini güçlendirebilmek için gazete çıkarmış, ona yakın bir sırdaş olmuş, belki birlikte bir banka oturup geleceğin hayalini kurmuş tam yanında bir Mason vardı.

Cumhuriyetin kuruluşu ile İstanbul'daki kendi dünyasına dönmüşken 1931'de Atatürk'ün isteğiyle milletvekili olup yine arkasında durmuş ve 1946'ya kadar mecliste onun izini sürdürmüş bir Mason vardı.

Masonluğun salt derecelerde değil aslen gerçek hayattaki kişiliğimiz, ahlakımız ve eylemlerimizde olduğunu söylemek mümkündür. Rasim Ferid de Atatürk'ün diktiği Cumhuriyet ağacı fidanının ilk gününe su olmuş, gübre olmuş Mason Kardeşlerimizden. Yazının sonunda onun Masonluğuna dair kısa bilgiler yer almaktadır.

MASONLUĞU

Doğum : 3 Mart 1887 Trablus

Tekrisi : Bizansio Risorta Locası, matrikül no: 70006

Tebenni : Resne Locası, 17 Haziran 1915, matrikül no: 105

1916-1919 ve 1926 Resne Locası Üstadı Muhteremi

1916 - 1921 Meşrık-ı Azami Osmanî Büyük Sekreteri

23 Haziran 1930 Mustafa Reşat Mimaroğlu ile beraber 33. Dereceye yükseltilmiş ve 33'ler defterine 63 numarayla kaydedilmiştir.

Masonluğun uykuya yatırılması için Türkiye Yüksek Şûrası Hâkim Büyük Amiri İsmail Hurşit Gün ve Türkiye Maşrık-ı Azam'ı Büyük Üstadı Muhittin Osman Omay'ın Şükrü Kaya tarafından Ekim 1935'te Ankara'ya çağrıldıklarında yapılan toplantıda Şükrü Kaya ile beraber Rasim Ferid de toplantıda bulunmuş ve Türk Masonluğunun çalışmalarına son vermesi için Şükrü Kaya'ya destek vermiştir.

1935 yılında Türk Masonluğu uykuya yatırılmadan önce Hakkı Şinasi Paşa ile beraber İstifa etmişlerdir.

Atatürk ile birlikte…

KAYNAKLAR

1. Fethi Tevetoğlu. Atatürk'ün Güvendiği Bir Kişi: Dr. Rasim Ferit TALAY. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt VII, Sayı: 21, s. 623-638. 1991.
2. Hikmet Bayur. Mustafa Kemal'in Üç Mektubu. TTK, Belleten, Ocak 1960, XXIV/93, s. 129-137

MASONLUĞUN İÇ DİNAMİĞİ

Faruk HAN

The author indicates that, Freemasonry is a whole with tradition, rituals, degrees, symbols, tools and the concept of brotherhood. The journey is about a single and holistic story, each of these part adds different dimensions to the whole. Although each piece is very meaningful in itself, it does not represent the whole on its own. For this reason, it is not possible to practice the profession of Freemasonry by living alone with any part of them. So what what place do all these dimensions hold in the internal dynamics of Freemasonry?

Masonluk gelenek, ritüeller, dereceler, semboller, avadanlıklar ve kardeşlik kavramı ile bir bütündür. Burada yaptığımız yolculuğumuzda, her parçası bütüne farklı boyutlar kazandıran tek ve bütüncül bir hikâyeye dairdir. Her parça kendi içerisinde çok anlamlı olmakla beraber tek başına bütünü temsil etmez. Bu sebeple içlerinden herhangi bir parça tek başına yaşanarak Masonluk mesleği icra edilemez.

Gelenekler mesleğin ebediyen devam etmesine yarayan, ancak muhafazakâr bir bakış açısı ile değerlendirilmesi durumunda gelişimin önünü tıkama tehlikesini de içeren çok önemli bir ayağımızdır. Masonluk gelenekçidir, ancak muhafazakâr değildir. Gündeme gelen her konuyu bu perspektiften yorumlamak ve Masonluğun mensuplarına gelişmeleri için bir ortam hazırladığı gerçeğini unutmadan buna hizmet edecek adımlar atmak elzemdir. Masonluğun hedefinin kendi hayatiyetini devam ettirmenin ötesinde, insanlığın gelişimine hizmet etmek olduğu gerçeğinden hareketle, Masonluğun kendisine koymadığı sınırları üyelerinin ona koymaya kalkışması doğru değildir. Bu sebeple Masonluğun yöntemini ve üzerinde yükseldiği temel kavramları devamlı çalışmak ve içselleştirmek çok önemlidir. Bir yandan bu yapılırken, diğer yandan da birliktelik ortamımızı, kardeşler arası ilişkiler açısından, kardeşlik hukukunu zedelemeyecek şekilde korumalıyız. Bu hukuku bozacak veya çalışma ortamını zedeleyecek her türlü konunun üzerine kararlılıkla gidilmelidir.

Ritüeller hikâyenin temeli olan özet metinlerdir. İnsana odaklıdır ve onu anlatır, sadece Masonluğa özel bir hikâyeyi değil. O sebeple Masonluk

hayata dair bir duruşu ve yaşama tarzını ifade edebilmekte ve bunun doğal sonucu olarak da tüm insanlık için bir emel taşıyabilmektedir. Bu sadece Masonluğa özel bir hikâye olsa idi, herkesi Mason yapmak ana hedefine ulaşmak arzusunda olunurdu. Ancak bunun çok ötesinde bir iddiası olduğu zaten temel metinde gayet net ortaya konmuştur. Dolayısıyla sadece mabetler içerisinde yaşanması mümkün değildir ve topluma dokunma zorunluluğu vardır.

Derecelerle çalışma sistemi, ritüelik metinlerin derece ilerledikçe zihinlerde bütünleşmesi ve Kardeşi yorum zenginliğine ulaştıracak bir sembol çalışması yapabilmesi için oluşturulmuş ve her derecede eline çeşitli ve farklı anlamları olan avadanlıklar verilmesiyle yürütülen bir süreçtir. Öte yandan derece yükseldikçe kişinin Masonluğu direkt olarak ilerlemez. Eline verilen avadanlıkları kullanma yetisinin geliştiği varsayılarak yenileri verilir ve karşılığında da çalışmalarıyla onların ürünü olan yorumlarını geliştirme sorumluluğunun arttığının bilincinde olması beklenir. Eğer bu yapılmaz ise derece kişiye manevi yük haline gelir. Bu sebeple otomatik yükseltme mekanizması değil, nafaka artırımı talebi ile başlayan bir süreç tanımlanmıştır. Üstat olmanın bir nihayetlenme olmaması da tam olarak bu nedenledir. Tüm hikâye öğrenilince beklenti de farklı olur. Artık geri dönüp, tüm yolculuğun en baştan o ana kadarki safhalarının sorgulanması, eldeki bütün bilgi ile tekrardan değerlendirilmesi gerekir. Bu yapılmaz ise, derece almanın hiçbir anlamı olmaz, çünkü Mason titri zaten tekris ile alınmıştır, yani Mason olunmuştur. Girdikten sonra varılmaya çalışılan nokta, Mason olmak değil "Kâmil İnsan" olmaktır ve kanımca Masonluktaki hakikate ulaşma noktası da budur.

Tarih boyunca birçok yapı çeşitli yollarla insanın erginlenmesi için ortam hazırlamıştır, dolayısıyla bu amaç sadece Masonluğa ait de değildir. O zaman, eğer bizler Masonluğun yol ve ortamını doğru anlayıp kullanmaz isek, burada bulunmamızın anlamı da yoktur. Bu diğer kuruluşlar için de geçerlidir. Mensubu bulunduğunuz kurumun yapısını farklı bir kurumun yapısına çevirmeye çalışırsanız ve ola ki başarırsanız, o noktada elinizdeki artık o en başta içinde bulunmak istediğiniz kurum olmayacaktır, hatta belki de öyle bir noktaya gelinir ki, artık kurumun varlığını ne devam ettirmesi mümkün ne de gerekli olur. Çünkü o alanda ilerleyen ve tecrübe sahibi başka bir kurum size baskın çıkabilir ve mensuplarınız da doğal olarak oraya doğru kaymaya başlayabilir. Dolayısıyla neyi, ne yöntemle, nasıl ve neden böyle yaptığımızı iyi anlayabilmemiz ve anlatabilmemiz hayati önem taşımaktadır.

Kardeşlik kavramı, bir yandan bizi birbirimize bağlayan harç görevini görürken, öte yandan ciddi bir tehlikeyi de içinde barındırır. Bu kavram, diğer kurumlardan en bariz farkımızı oluştururken, hayata geçirilmediği

takdirde oluşacak olan hayal kırıklığı insanın iç dünyasında çok farklı sonuçlara sebebiyet verici bir yıkım oluşturabilir. Bir başka tehlike alanı da her şeyi bu kavram altında anlamlandırmaya çalışarak aslında bu kavramla hiçbir ilişkisi olmayan konuları da bu kavramın altına bir nevi süpürmeye başlarsınız, böylece sistemi geliştirmek için değerlendirme yapma, tartışarak üretme noktasından uzaklaşarak ve üzerinde durulması gereken sorunları pas geçme noktasına gelen bir sürece girersiniz. Bu manada "Kardeşlik Sevgisi" ile "Kardeşlik" kavramını karıştırmamak gerekir. İlki bizi inanılmaz bir duygu dünyasına götürür, ikincisi ise bir davranış sorumluluğu yükler.

Semboller bir lisandır. Lisan, hikâyenin içerik ve ana aksında farklı bir şeyi ifade edemez, eder ise anlamını yitirir. Örneğin G'ye dair birçok yorum vardır, ama mesela "Kardeş Sofrası" çok önemli bir kavramımız olduğuna göre, "Bu G harfi gastronomi olabilir mi acaba?" denebilir mi? Semboller hikâyeye derinlik, zenginlik ve yorum çeşitliliği kazandırır. Ama ana hikâye yerli yerinde durmaktadır. Oyunun ana çerçevesi bellidir. Dışında kalan kısım başka oyunu ifade eder. Sembollere yapılan yorumlar ile yeni alegoriler oluşturulabilir ve bu alegoriler de genel doğrultu içerisinde yerlerini alıp gelecek kuşaklara iletir. Bu alegorileri yaratmak her kuşağın görevidir. Çünkü Masonluk bu katkı ve hikâyelerle gelişerek kuşaktan kuşağa taşınmaktadır.

Avadanlıklar kanımca sahip olduğumuz en temel ve gerçek nesnelerdir. Hepsi birer değeri ifade eder ve bu değerlerin hem dâhili, hem de harici âlemde karşılıkları vardır ve aynı manaya gelmektedirler. Dolayısıyla avadanlıklar bizim yaşam ile kurduğumuz bağdır ve Masonluğu ve idealini, iddiası direkt yaşama dair olan ve bir yaşam tarzını ifade eden somut bir birliktelik haline getirirler. Bu sebeple içeride Mason, dışarıda farklı bir şey olamayız. Avadanlıkların ifade ettiği değerlerle yaşamı yorumluyor ve yaşıyoruz. Bunu gerçekleştirecek şekilde bir sistem ve bu sistemi destekleyecek bir çalışma gündemi yapısına ulaşamazsak, yaşamla bağımız kopar ve ipsiz uçurtmaya döneriz.

Özetle Masonluk statik değil, son derece dinamik bir iç sürece sahiptir. Bu süreci yürütenler ve yönetenler de Masonlardır. Her daim uyanık ve dikkatli olmaları gerekliliği, dışarıdan gelecek tehlikelere karşı dikkatli olmaktan ziyade, belki de daha önce, içerideki süreçler, çalışma yöntemi ve kardeşlerle olan ilişkilerle ilgilidir. Eğer bu mesleğe değer veriyor, anlam yüklüyor ve tüm insanlığa dair bir "Ülkü" paylaşıyor isek, bilmemiz gerekir ki, bunu özellikle içerideki ortamı Masonluğun tarif ve yöntemi dışına taşıyarak yapamayız. Yapmaya çalışırsak da, korkarım ki uzak olmayan bir gelecekte sıradan insanların çoğunlukta olduğu, sıradan bir birlikteliğe döneriz ki, bu da mesleğin ötesinde kendimize ihanet etmek anlamına gelir.

DAVID JOSEF KOHEN ve KOHENLERİN 100 YILLIK SERÜVENİ

Kağan KALE

Foundation of The Grand Lodge in 1909 was a major cornerstone in development and institutionalization of Masonry in Turkey. The Ottoman Masons of that era struggled a lot and their effort to overcome the challenges gave Modern Turkish Masonry its privileged position among International Masonic Family.

This modest research is about a century long story of David Josef Kohen and his family expanding to the present. Kohen was one of the founders of "Grand Orient de Turquie" who defeated many adversities. Main resources for his research were personal diaries, oral historic documents and period books. Also, HKEMBL Historical Archives and SALT Research Archives have been used.

The civil life of the Brethren took place in this research alongside their Masonic life. The determination and the patience of Kohens towards all the difficulties in life may be a big inspiration for all.

1909 yılında Yüksek Şûra'nın yeniden tesisi ve Büyük Locanın kurulması için birçok kardeş coşku ile mesai harcamışlardır, ancak bu kardeşlerden bazıları masonik bilgileri ve uluslararası düzeyde gayretleri ile öne çıkmışlardır. İşte David Josef Kohen kuruluş yıllarında öne çıkan, kendisine vefa borcumuz olan kardeşlerimizin başında gelir.

David Josef Kohen, 1865 yılında Selanik'te doğar. On kardeşi ile birlikte büyük bir ailenin bireyi olarak Selanik'te büyür ve eğitimini tamamlar. Kohen temel eğitimini 13 yaşına kadar sürdürebilmiştir, öğretmeni ile yaşadığı sorunlar yüzünden okulu bırakmıştır[1], fakat buna rağmen kendisini çok iyi yetiştirmiş, Türkçe'nin yanında Fransızca, İtalyanca, Almanca ve Yunanca öğrenmiştir. İş hayatına küçük yaşta Avukat Salem'in yanında başlamıştır. 20 Yaşında Marsilya'ya gidip yumurta ticareti yapmıştır. 1902 yılında Selanik'e döner, bir yıl sonra da Alman sigorta şirketi Victoria de Berlin'in mümessili olan Boltenrose'un yanında çalışmaya girerek, Kohen Ailesinin bir asırdan uzun sürecek aile mesleğini başlatmış olur.

1 *Mimar Sinan Dergisi, "David Kohen Üstat Hakkında" 1985. Sayı:58, s.43*

David Josef Kohen

Kohen, Selanik'teki sosyal ilişkiler sayesinde İttihat Terakki'nin (İTC'nin) önde gelenleri ile tanışıp arkadaşlıklar kurar. Örneğin Cavit Bey iyi arkadaşıdır, Mahmut Şevket Paşa ve Hüseyin Hilmi Paşa ile de dostluğu vardır. O günlerde yaşadığı ufak bir kaza sonrası ayağı kırıldığı için Talat Bey bile ziyaretine gelmiştir. İTC mensupları ile yakın arkadaş olmasına rağmen cemiyetin kayıtlı üyeleri arasında adına rastlanmaz. Kohen'in İTC ile yakınlığı aynı locaya devam etmelerinden de kaynaklanıyor olabilir, çünkü Kohen, 04.08.1902 tarihinde 37 yaşında iken Selanik'te çalışan İtalyan Obediyansı'na bağlı Macedonia Risorta Locası'nda tekris olmuştur. Kısa süre sonra, 1904 yılında Selanik'te Fransız Obediyansı'na bağlı bir loca kurma girişimine destek veren kardeşler arasında yerini almıştır. Özellikle Musevi Cemaati içinde gelişen bu yeni loca 17.09.1904 tarihinde Veritas ismi ile çalışmaya başlamıştır. Loca'nın yirmi dört kurucusundan biri olan David J. Kohen Kardeş, Veritas'ın ilk Hatip'i olarak seçilmiştir.

Kohen, 1890'da Flora Abastado ile evlenir, bu evlilikten altı çocukları olacaktır: Yvonne, Raymond, Maksim, Adrienne, Marko, Marcelle. Oğulları da kendisi gibi sigortacı olacaktır. İlerleyen satırlarda bahsedileceği gibi oğlu Marko Kohen de kardeşimizdir. David J. Kohen, Victoria şirketi tarafından 1906 yılında İstanbul'a tayin edilir. Önce Osmanlı temsilcisi, birkaç yıl sonra da Osmanlı Devleti'nin Victoria Genel Müdürü olur. Gezici Acente olarak başladığı işinde hızla yükselmiştir. 1912 yılında Selanik Yunanlıların eline geçmeden hemen önce ailesini de İstanbul'a getirir ve Selanik'teki işlerini kapatır.

David J. Kohen, uzun bir hazırlıktan sonra 1908 yılında gerçekleştirilen Türk Devrimini (II. Meşrutiyetin İlanı) mutlu bir haber olarak değerlendirir, bu hareketin Osmanlı ve Masonluk için yepyeni vaatlerle dolu olduğunu ve ülkenin refaha kavuşacağını söyler: *"… Türkiye'de yaşadığımız mutlu gelişimlerden sonra sevinç içinde diyeceğim odur ki, masonik çalışmalarımızın bu gelişimler içinde büyük payı olmuştur."*[2] Kohen, Grand Orient de France'a (GOdF'a) yolladığı mektubunda bu

2 *Eric Anduze, "Osmanlı Türkiye'sinde Masonluk" 2012. s.14*

satırları kaleme aldığı dönemde Locası Veritas'ın Üstadı Muhteremidir ve Fransız Obediyansı'na bağlı yeni bir locanın İstanbul'da kurulması gerektiğini tekrar hatırlatır. 1901'den bu yana İstanbul'da GOdF'a bağlı çalışan loca bulunmamaktadır. Mişel Noradunkyan ile birlikte, bu boşluğu doldurmak gerektiğini Fransa'ya defalarca hatırlatmak zorunda kalırlar, zira Fransa gelişmeler karşısında temkinli ve çekimser duruşunu uzun süre muhafaza eder. Fransa sessizliğini sürdürse de Kohen ve Noradunkyan harekete geçer. Kohen bir başka mektubunda şöyle söyler: *"[…] Veritas Locası'nın kuruluşuna önayak olmuştum; şimdi de İstanbul'da kurulacak Fransız Locası'nın yapılandırılmasında onur duyarak hizmette bulunmak istiyorum. […] Locamızın aktif üyelerinden Noradunkyan İstanbul'da yaşamakta ve yeni bir locanın kurulması çalışmalarına başlamış bulunmaktadır. Kendisine bir mektup yollayarak yeni locanın kurucu üyeleri arasında bulunmak istediğimi bildirdim. Gerekli işlemlerin yapılabilmesi için göndermesini bildirdiğim dosyayı tarafınıza ileteceğim. Bu konuda yakın ilginizi bekliyorum."* [3]

Selanik Masonlarının Fransız Büyük Doğusu'ndan destek alarak yeni bir loca kurma girişimleri, aktörleri önceden belirlenmiş siyasi bir hareket izlenimi vermektedir, ama bu doğru değildir. Masonluğu tam olarak tanımayan harici araştırmacı yazarların sıklıkla düştüğü hata bu noktadadır. "Fransa'dan yardım istediler, soyadları da Kohen ve Noradunkyan, işte Fransa'nın da içinde bulunduğu siyasi hareket…" bu kolay çıkarımın gerçekte olanlarla ilgisi yoktur. Bu yazışmalar yapıldığı dönemde, Osmanlı topraklarında yerli bir Büyük Loca yoktu, Osmanlılar yabancı obediyanslara bağlı olarak kurulan localarda çalışmalarını sürdürmekteydiler. Artık hürriyet ilan olunduğu için Osmanlı Masonlarının ikinci isteği kendilerine ait Büyük Locayı kurmaktır. Herhangi bir Büyük Loca nasıl kurulabilirdi; başka Büyük Localardan aldığı beratlar ile kurulmuş yedi loca (bugün artık üç loca) birleşir ve Büyük Locayı oluştururlar, bundan sonra da o topraklarda yeni kurulacak localara kurulan Büyük Loca berat vererek varlığını sürdürür. İşte tüm bu yazışmalar, yardım istemekler, destek beklemeler, kurulacak olan Osmanlı Büyük Locası'nı oluşturacak yedi locadan biri olmak içindi. İstanbul'da çalışan İtalyan Obediyansı'na bağlı localar zaten mevcuttu, bahsedilen yedi locadan biri veya ikisi olmaları muhtemeldi, ama İstanbul'da Fransız Obediyansı'na bağlı çalışan bir loca yoktu. Bu kardeşlerin sadakatleri her zaman Osmanlılığa, devrime ve Osmanlı (Türk) Masonluğuna olsa

3 a.g..e s.39

da, kurulacak olan Büyük Loca'da Fransız Obediyansı ekolünün etkin olmasını istiyorlardı. Fransa'ya yakın hissetmeleri de çok normaldi, zira Fransızca Osmanlıda ikinci dil durumundaydı. Şu bilgiyi de tam bu noktada paylaşmak doğru olacaktır: David J. Kohen hiçbir zaman Osmanlı tebaasından ayrılmamıştır, Cumhuriyet kurulduktan sonra da T.C. vatandaşı olarak yaşamını sürdürmüştür ki, çok kolaylıkla Fransız vatandaşlığına geçebilirdi.

Yazışmalar ve çalışmalar sonuç verir ve La Renaissance adı ile yeni bir Loca, 22 Ağustos 1908 tarihinde kuruluş celsesini gerçekleştirir ve 20 Eylül'de yapılan tören ile faaliyetine başlar. La Renaissance kurulmuştur, ama asıl amaç olan Osmanlı Büyük Locası kuruluşunda beklenen etkiyi yaratamayacaktır ve kendi içinde ikileme düşecektir. Kardeşlerin bir kısmı bu ulvi amaca hizmet etmeye çalışırken diğer kısmı ise Fransız Obediyansı'nda kalmayı isteyecektir. Kohen bu ikilemde tereddütsüz Türk Obediyansı'ndan yana olacaktır.

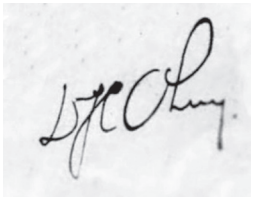
Mart 1909'a geldiğimizde, Büyük Loca kurma çabaları artmıştır, özellikle Kohen, Forte ve Noradunkyan Kardeşlerin yapıcı çabalarından takdirle söz etmek gerekir. Bu üç kardeşin ortak özelliği engin masonik bilgilerinin oluşudur. İttihatçı masonların pek çoğu için aynı şeyi söylemek mümkün değildir, pek çok ittihatçı, Mason localarını güvenli toplanma mekânı olarak görmüşlerdir, bu sebeple devamları ve masonik bilgileri eksiktir. Ancak şimdi kurulmak istenen Büyük Loca salt saf bir arzu ile kurulamaz, masonik kuralların bilinmesi, uluslararası masonik bağlantıların olması ve ezoterik felsefeye hakimiyet gereklidir. İşte bu kardeşler eksikleri doldurmak konusunda gayretle çalışmışlardır. Büyük Loca kuruluş çabaları iki koldan ilerlemiştir.

Birincisi: 1861'de kurulan ama uykuda olan Şûra-yı Âli-i Osmanî'yi (Osmanlı Yüksek Şûrası) yeniden organize etmek, ikincisi: Büyük Locayı oluşturacak yedi locayı kurmak ve bir araya getirmek.

Yüksek Şûra'nın uyandırılmasındaki tek engel yeterli sayıda 33 derece kardeşin olmamasıdır. Bu sorun Sakakini ve Aziz Hasan Paşa ikilisi ile aşılır ve 12 kardeşe 33 derece tevcih edilir. Kohen de 33. dereceyi alan kardeşlerden biridir, böylece Şûra'nın oluşabilmesi için gereken dokuz 33 derece kardeş sayısı fazlasıyla temin edilmiş olur. Bu yükseltmelerin yapıldığı 3 Mart'ta Yüksek Şûra tesis edilir ve aynı gün yapılan seçimle görevliler de belirlenir buna göre:

Hâkim Büyük Amir:	Azizi	Hasan	Paşa
HBA Kaymakamı:	Mehmet		Cavit
Umumi Büyük Müfettiş:	Mehmet		Talat
Umumi Büyük Hatip:	Mithat		Şükrü
Umumi Büyük Kâtip:	David J. Kohen		

Sıra Büyük Locanın kurulmasına gelmiştir. Bu konuda ismi konmamış bir yarış söz konusudur. Şûra'yı uyandıran ve emin adımlarla ilerleyen kardeşlerin yanı sıra, İtalyan Masonluğuna mensup Bisanzio Risorta Locası Üstadı Muhteremi Nicola Forte bir süredir aktif olarak bir Büyük Loca kurma çabası içindedir. Yanına Örfi Paşa'yı da alarak ve biraz da oldubittiye getirilerek bir Büyük Loca kurarlar. Örfi Paşa Büyük Locası diyebileceğimiz bu girişim varlığını sürdüremez ve 31 Mart vakası sonrası yok olup gider. Ancak David Kohen bu girişim içinde de var olmuştur, hatta Büyük Hatip olarak seçilmiştir.[4]

Bu sırada Yüksek Şûra, Büyük Locayı oluşturacak yedi locanın kuruluşu ile meşguldür. İlk olarak 9 Mart'ta bir numaralı Vatan Locası kurulur. Elbette David Kohen bu locanın kurucuları arasında yerini alır. Vatan Locasından sonra arka arkaya Muhibbanı Hürriyet, Vefa, Şafak Locaları kurulur. Kurulan bu localar kuruluş beratlarını Yüksek Şûra'dan almışlardır. İşte, uzun yıllar sürecek olan *"Maşrıkı Azamı Osmanî (Osmanlı Büyük Doğusu) düzenli miydi? değil miydi?"* tartışmalarının çıkış noktası Şûra'nın localara berat vermesidir. Fazla dağılmadan konumuza geri dönersek, 9 Temmuz 1909 tarihinde Osmanlı İmparatorluğundaki ve bağlı memleketlerdeki localara üç imzalı Fransızca bir davetiye yollanır. Bu davetiyeye göre toplantının amacı Büyük Loca'nın kurulması ve görevlilerin seçilmesidir. Toplantı yeri; Galata'da Noradunkyan Han'ında bulunan Viktoria de Berlin Sigorta Şirketinin Türkiye mümessili David J. Kohen Biraderin yazıhanesidir. Toplantı tarihi; 13 Temmuz Saat 10:00 olarak belirtilir. Davetiyenin altındaki üç imza Aziz Hasan, Sakakini ve Kohen Biradere aittir.

13 Temmuz toplantısı yapılır, 14 delege katılır, katılımcıların azlığı ve yeterli sayıda locanın temsil edilmemesi ileride sorun yaratabilir diye tekrar toplanmak üzere toplantı sonlandırılır. Kurucuların ikinci bir

4 *"Belgelerle Türkiye'de Milli Masonluğun Kuruluş Yılı: 1909", Mimar Sinan Dergisi Sayı: 157 s.11*

başarısızlık istemedikleri bellidir. Nihayetinde 1 Ağustos'ta tekrar toplantı yapılır, Kohen bu toplantıya Locası La Renaissance'ı temsilen katılan kardeşlerden biridir. Toplantıyı Aziz Hasan Paşa açar, önce geçici görevliler seçilir. Buna göre I. Nazır: David J. Kohen,

II. Nazır: Rafaelle Ricci, Hatip: Mişel Noradunkyan ve Kâtip: Herkül Diamantopulo olarak şekil alır. La Renaissance kuruluş toplantısına temsilci yollamıştır, ama Türk Obediyansına geçiş yapmak konusunda isteksizdir. Bu sebepten locanın içindeki bazı kardeşler ayrılıp Terakki İttihad Hakiki Muhipleri Locasını kurmak isterler. Kohen Birader toplantıda söz alarak Türk Obediyansı hâkimiyeti altında bir loca tesisine karar verdiklerini ve bunu arz etmek için üç kardeşin murahhas olarak buraya geldiklerini söyler ve kuruluş iznini alır. O gün hem Büyük Loca kurulmuştur, hem seçimler yapılmıştır, hem de yeni localara kuruluş izni verilmiştir.

Alınan bu izinle Terakki ve İttihad Hakiki Muhipleri Locası 6 numara ile Türk Obediyansı'na bağlı olarak kurulur. David J. Kohen locanın ilk Üstadı Muhteremidir. Ancak Kohen, La Renaissance ile yollarını ayırmaz, o locaya da devam eder, hatta 1913 yılında La Renaissance'ın Üstadı Muhteremi Kohen'dir. La Renaissance'ın aktif üyesi olarak ne kadar süre daha çalıştığı tespit edilemedi. 1907 yılında Brüksel'de toplanan Yüksek Şûralar toplantısında başlayan ve 1909 sonlarına gelinceye kadar süren gelişmeler nihayet yoluna girmiş ve kuruluşlar tamamlanmıştır. Osmanlı Yüksek Şûrası ve Osmanlı Büyük Doğusu çalışmaya başlamıştır. David J. Kohen Kardeş her iki kurumun da kurucuları arasında bulunmuş, önemli görevler üstlenmiş, gayretleri ile tüm kardeşlerin takdirini kazanmıştır[5]. Masonluğa olan bağlılığını ve Mason kardeşlerine olan yakınlığını ömrü boyunca kaybetmemiştir. Kızı Adrienne Hanım babasının çalışmalara devam disiplinini şöyle anlatır: *"Babamın gizli tutmasına rağmen Mason olduğunu ve 33. dereceye yükseldiğini ve şansöliye [Şansölye] ödevini ifa ettiğini bilirdik. Haftada bir gün genellikle Pazar ertesi akşamüstü istambolin[6] diye adlandırılan ve muayyen merasimde giyilen elbisesini giyer ve ufak bir kutusu olup, onu alır loca çalışmalarına giderdi. Küçük kutunun içinde hatırladığım kadar 12-15 santim genişliğinde beyaz bir eşarp vardı, eşarbın ucunda da gümüş bir kartal vardı."*

1909'dan hemen sonra başlayan savaşlar birbirini izlediği için Fransa Büyük Doğusu ile resmi ilişkiler başlayamamıştır. Ancak 1. Dünya

5 *"David Kohen Üstat Hakkında" Mimar Sinan Dergisi 1985. Sayı: 58, s.44*

6 *Osmanlılarda Tanzimat döneminden Meşrutiyet dönemine kadar kullanılan, yakası kapalı bir redingot*

Savaşından sonra Türkiye Büyük Doğusu ile Fransız Büyük Doğusu arasındaki ilişkiler, David Kohen kardeşin dostluk kefili olmasıyla birlikte resmen başlamıştır. David Kohen'in adının geçtiği bir diğer olay da, 1921 yılında Güneş Mahfili Locasının Yunan işgalinden sonra Büyük Görevlilerin Büyük Loca'da oylama yapmadan alınan bir karar ile İstanbul'a taşınması ve hemen akabinde yapılan Büyük Görevliler seçiminde oy kullanmalarına izin verilmesi olayıdır. Bu olay kardeşler arasında sorunlara sebep olmuş, kardeşler bireysel olarak Yüksek Şûra'ya başvurarak yapılan seçimlerin geçersiz olduğunun ilanını istemişlerdir. Şûra toplantılarının kayıtlarına göre HBA Kaymakamı Fuat Hulusi Kardeşin meselenin kesinlikle Büyük Maşrık salahiyet dairesinde olduğunu, Yüksek Şûra'yı ilgilendirmediğini söylemesine rağmen dilekçeyi veren kardeşler ısrarcı olmuşlardır. Onlara göre, Yüksek Şûra Rit'in muhafızıdır ve mesele Şûra'nın yetkisindedir. Fuat Hulusi mecburen bir heyet kurar, meselenin araştırılmasını ister. Aylar sonra, heyet araştırmasını Şûra'ya arz eder, güne tartışmalarla başlanır, Fuat Hulusi, Tevfik Hamdi ve David Kohen, bu meselede Büyük Locaya müdahil olmanın yetkileri aşmak olduğunu veciz konuşmalarla anlatırlar, ama nafile, karar için oylama yapılması istenir. Oylama sonunda Yüksek Şûra'nın meseleye karışması ve yapılan Büyük Loca seçimlerinin hükümsüz olduğunun ilan edilmesi kararı kabul edilir. David J. Kohen, Kâtipzade Sabri, Mehmet Arif, Nesim Mazliah Kardeşler oylamayı ve alınmak zorunda kalınan kararı protesto ederler.[7] Bu sırada Büyük Loca Büyük Görevlileri, Şûra'nın kararı açıklanmadan istifa ederek işin içinden sıyrılıp, kardeşler arasındaki kargaşayı engellerler. Yeni seçilen heyet münasip bir usulle sorunu hallederler ve Güneş Locası hayatiyetini sürdürür.

1935 öncesinde Büyük Loca ile Yüksek Şûra arasındaki ilişkiler için çarpıcı bir örnektir bu. İki kurum arasında alt üst ilişkisi hiç olmamıştır, aralarında kurumsal bir mücadele de yoktur, ama kardeşlerin psikolojisi açısından durum tam olarak böyle değildir. O dönemde iki kurum da EKSR statüsünde çalışmaktadır, Büyük Loca 1-3'e, Yüksek Şûra 4-33'e hâkimdir. 3. derecede olan bir kardeş, 32. hele hele 33. derecedeki başka bir kardeşi doğal olarak üstü gibi görmektedir. Durum böyle olunca Büyük Loca'da bir sıkıntı çıkınca, kardeşler soluğu Yüksek Şûra'da alırlar, onlara göre bir üst mercie gitmek gibidir bu. Fuat Hulusi Demirelli gibi, David Kohen gibi nizamı bilen üstatlar (ki sayıları az değildi) ne kadar anlatsalar da kardeşlerin yanlış algısını düzeltmek zaman almaktadır.

---

7 Reşat Mimaroğlu, "Türkiye'de Hür Masonluk Tarihi" 1951, s.103

Yukarıda bahsedildiği gibi David J. Kohen Üstadın, oğullarından Marko Kohen de kardeşimizdi, daha doğrusu Kohen ailesinin günümüze uzanan kuşaklarında masonik nuru taşıyan bir sonraki Biraderimiz Marko Kohen'dir. 26 Kasım 1927 tarihinde Etual d'Orient Locası'nda tekris olmuştur. 1930 yılında Büyük Loca ile Necat Locası arasında yaşanan olaylarda Etual d'Orient Locası da bir süre kapatılmıştı, bu sebepten olsa gerek Marko Kohen Üstat o dönemde Ziyayı Şark Locası'na tebenni etmiştir. Oğlunun tekris olduğu yıllarda baba Kohen'in hangi locada çalışmalarını sürdürdüğü tespit edilemedi, ancak yukarıda söz edildiği gibi 1920'li yıllarda Yüksek Şûra'da aktif olarak çalışmakta olduğu anlaşılıyor.

Victoria de Berlin şirketi 1929 yılında, David J. Kohen'i Fransa ve Kuzey Afrika Bölgesi Genel Müdürü olarak Paris'e tayin eder. Üstat Paris'e taşınır, halefi olarak oğlu Marko Kardeş Victoria Türkiye'nin genel müdürü olur. Sigortacılık ailenin tüm bireyleri için meslek olarak seçilmiş durumdadır, çok da başarılı oldukları anlaşılıyor, zira David J. Kohen Üstadın diğer iki oğlu da Victoria Sigorta firmasında üst düzey yönetici idi. Büyük oğlu Raymond Mısır'ın, küçük oğlu Maksim de Romanya'nın Genel Müdür'ü idi.

David Josef Kohen Paris'teki Ofisinde 1932[8]

8 *SALT Araştırma, Osmanlı Bankası Arşivi, David J. Kohen Koleksiyonu*

Marko Kohen, 1903 yılında Selanik'te doğmuştur. Aile İstanbul'a göçtüğü için eğitimini İstanbul'da tamamlamış ve Beyoğlu Alman Lisesi'nden[9] mezun olmuştur. Üstat hayata atıldığında Almanca, Fransızca ve Yunanca biliyordu. Kendisine aile içinde Juji diye seslenilmekteydi, bu onun takma ismiydi, ama öyle yaygın kullanılmıştır ki, yakın çevresinde bile gerçek adını bilmeyenler olmuştur.[10]

Emili Hanım ile evlenmiş ve bu evlilikten, David, Flora ve Rene isimli üç çocukları olmuştur. Büyük oğlu David de babası ve dedesinin yolunu izleyecek ve Mason olacaktır.

1936 yılına gelindiğinde Almanya'da Naziler güçlenmiş ve iktidar olmuştur, maalesef Victoria de Berlin Sigorta şirketi Yahudi çalışanların tümü işten çıkarılmıştır. Kohen'ler de bu sırada işlerinden olmuşlardır. Bunun üzerine Marko Kohen ve ailesi, geçimini sağlamak için Yunanistan'a gitmiştir. Selanik'te kalan tanıdıkları ile Atina'da sigortacılık yapmaya çalışmış, ama işlerin iyi gitmemesi sonucu 1937 yılında İstanbul'a geri dönmüşlerdir ve bir zamanlar Genel Müdürlüğünü yaptığı sigorta firmalarının acentesi olarak mesleğine devam etmeye çalışmıştır, oğlu David de (torun David) her boş vaktinde babasının yanında çalışarak mesleği öğrenmeye başlamıştır. Ülkenin ve dünyanın 1925 – 1935 arasında nispeten sakin geçen kısacık döneminden sonra dünyada siyaset tekrar ısınmaya başlamış ve İkinci Dünya Savaşı çıkmıştır. 1942 yılına gelindiğinde savaşın yarattığı ekonomik sıkıntılar ülkede en üst seviyesine ulaşmıştır, enflasyon patlamıştır örneğin 1938'de 100 TL olan bir ürün 1943'de 590 TL'ye çıkmıştır.[11] Ocak 1942'den itibaren ekmek karneye bağlanmıştır. Akdeniz'in savaş alanına dönmüş olmasından dolayı ithal edilen malların Akdeniz'den geçip ülkeye gelmesi çok zorlaşmıştı, bu durum yüzünden birçok ithal tüketim malı karaborsaya düşmüştür. Doğal olarak halk sıkıntıda, hükümet de zordadır. Maalesef günümüzde bile siyasilerin sıklıkla başvurduğu; bir kesimi kriminalize etme ve sorunların suçlusu olarak o grubu gösterme politikasına başvurulmuştur. Halkın öfkesi gayrimüslimlere yönlendirilmiştir, çıkarılacak haksız vergi kanunları için zemin hazırlanmıştır. Nihayetinde 1942 yılında "Varlık Vergisi" adı altında hiçbir hakkaniyete uymayan bir vergi gayrimüslimlere

---

9 Bu lisenin bulunduğu bina şimdi Büyük Locamızın Beyoğlu yerleşkemizin bir bölümüdür.

10 David Kohen'in (Torun David) verdiği bilgilerdir.

11 Faik Ökte, "Varlık Vergisi Faciası" 1951 s.30-32

yüklenmiştir. Kanun hakkaniyete uymaz, çünkü Türk Vatandaşı olmayan gayrimüslimlere (yabancılara) vergi uygulanmış, ama ait oldukları devletlerin müdahalesi üzerine indirim uygulanmıştır, örneğin Almanlar için çıkan vergiden %23'lük indirim, İngilizler için çıkan vergiden %56'lık indirim uygulanmıştır, daha da tuhafı Amerikalılardan hiç vergi alınmamıştır. Ayrıca yabancılardan vergisini ödeyemeyenler "Çalışma Kamplarına" yollanmamıştır. Oysa kendi vatandaşı olan Rumlara, Ermenilere ve Yahudilere tolerans gösterilmemiştir.

Marko Kohen

Marko Kohen Üstada 60.000 TL vergi çıkmıştır. Bu parayı bir ay içinde ödemelidir. Satılabilecek her şey satılır, sağdan soldan bulunabilen paranın toplamı 35.000 TL'dir. Vergi Komisyonu, ki bu miktarı belirleyenler onlardır, kendisine "Getirebildiğin kadar para getir, sonrasına biz bakarız" demiştir. Komisyon ile Mükellefler arasında böyle pazarlıklar da yapılabilmektedir. Üstat, 35.000 TL öder ve beklemeye başlar. Ya borcu kapatılacak ya da tutuklanacaktır. Borcunun tamamını kapatamayan mükellefler, kafileler halinde Aşkale Çalışma Kampına yollanmaktadır, ilk dört kafile yollanmıştır bile. Marko Kohen'in yatırdığı para Komisyona yeterli gelmemiş olmalı ki o da tutuklanır, Aşkale'ye beşinci kafilede yollanmak üzere Sirkeci Garı ile Gülhane Parkı arasında bulunan Demirkapı Kışlası içine yapılan barakalara kapatılır. Eşi Emili Hanım ve çocukları gidip Marko Üstadı görebilirler ve eksik malzemelerini verme imkânları olur. 22 Mart 1943 tarihinde akşam saat 18.00'de Demirkapı'dan vapurla hareket ederler. 5. Kafile toplam 60 mükelleften oluşur, Haydarpaşa'da vagonlara bindirilirler, her vagonda eşyaları ile birlikte sekiz kişi vardır, hareket edecek yerleri yoktur, saat 19.30 gibi tren hareket eder. Yolculuk üç gün sürer 25 Mart'ta öğle saatlerinde Aşkale – Erzurum arasındaki Çiçekli İstasyonuna varırlar, yolda sadece su almalarına müsaade edilmiştir. Onları orada düzenli bir sistem beklemiyordu, aksine kimse ne yapacağını bilemiyordu, geceyi yakınlardaki Alaca Köyünde geçirmeye karar verdiler,

hava çok soğuk ve yoğun kar yağışı altında geceyi yarısı ağıl, yarısı oda olan bir köy evinde geçirdiler, hayvanlardan gelen sıcaklık sayesinde rahat uyudular. Ertesi gün tipi hızını daha da arttırmıştı. Aşkale yakınlarındaki bir hana gitmeleri gerekiyordu, ama han iki saatlik yürüyüş mesafesinde idi. Üstelik bir de dere geçmek gerekiyordu. Bir gün daha ertelediler ve Alaca Köyünde bir gün daha kaldılar. Sabah saat 5.30'da yola çıktılar, bir kızak kiralayıp eşyaları ona yüklediler, dereyi güçlükle geçip hana ulaştılar, kiraladıkları oda 35 metrekare kadardı, penceresinde cam yoktu, soba yoktu, yatak yoktu. Bulabildikleri tahta parçaları ile pencereyi kapattılar, İstanbul'dan getirdikleri yataklarını serdiler olabildiğince yerleştiler. 28 Mart'ta hava açtı, güneş yüzünü gösterdi, Erzurum'dan İbrahim Onbaşı geldi ve 5. kafilenin mükelleflerini buldu sayım yaptı. Suçlu veya hükümlü olmadıkları için onlara Mükellef deniyordu, kalacakları yerleri kendileri kiralamak zorundaydılar, kazma kürek dışında hiçbir eşya verilmedi, yemek çıkmıyordu, sağdan soldan alışveriş yaparak kendi yemeklerini kendileri yapıyorlardı.

Mükellefler Aşkale'de Kalacakları Hana Giderlerken

5. Kafileden önce gelen dört kafile Aşkale ve civarındaki otel ve hanları doldurmuştu. Yeni mükelleflere yer yoktu, Erzurum'dan emir geldi 5. Kafile Erzurum'a gidecekti. Trene binip gidebilirlerdi, ama emir yürüyerek gelmeleri şeklindeydi. Yaklaşık 55 km mesafeyi, üstelik diz boyu karda yürümek zorundaydılar. Eşyaları için kızak kiralamalarına

izin verildi, altı kızak kiraladılar ve eşyaları yüklediler, 1 Nisan sabahı yürümeye başladılar, hava sisli idi, kızak sürücüleri olmasa kaybolmaları işten değildi. Marko Kohen Üstat bunları yaşadığında 39 yaşındadır, ama kafilede yaşça ileri olan mükellefler de vardı, onları mümkün olduğu kadar kollamaya çalıştılar, ama ilerleyen aylarda kayıplar vereceklerdi. Kar yağmıyordu, ancak hava müthiş soğuktu (-25° civarı), kirpikleri, bıyıkları donmuş şekilde Ilıca'ya vardılar. Erzurum'a 16 km kalmıştı, ama yola devam etmeleri mümkün gözükmüyordu. Burada gecelemeye karar verdiler, kızakçılar yükü boşaltıp geri döndüler, denkleri çözmeği, gözleri yemediği için üstlerini değiştiremeden geceyi Ilıca'da bulunan otel ve kahvelere dağılarak geçirdiler. Sabah eşyaları taşıması için araba aradılar, ama Ilıca küçük yer bulamadılar, trene izin yok, buldukları çözüm eşyaları burada bırakmak ve Erzurum'dan araç yollamaktır. Hasta mükellefler eşyaların başında bekçi olarak kalır. Bunlar; ağzından kan gelmekte olan Konstantin İatru, 70'li yaşlarda olan Bension Kamhi[12], 62 yaşındaki Aram Deresenyan, yarı felçli Hristo İliadis ve sıtma hastası İstefanos Sandukas'tır. Saat 11.00 da yola çıktılar. Hava yine sisliydi, yolu yarılamışlardı ki, yolda bir kamyonla karşılaştılar. Şoför ile 50 TL'ye anlaştılar iki genç mükellefi de bindirip Ilıca'ya eşyaları ve hastaları almak için yolladılar.

Erzurum'a vardıklarında tanınmaz hale gelmişlerdi, yüzleri şişmiş ve yanmıştı. Grup Komutanlığı'na gittiler, sayıldılar ve Mahallebaşı semtinde bulunan Cemal Oteline yollandılar. Otelin 11 odası ve bir salonu vardı, odalara 5. Kafile dağıldı, salona yakın zamanda gelecek olan 6. Kafiledeki 68 mükellef yerleşecekti. Otelin kirasını aralarında topluyorlardı, parası olmayanlar otelde çay, kahve, köfte yapıp satıyorlardı ki hisselerini karşılayabilsinler. Marko Üstat 11 metrekarelik bir odayı beş kişi ile paylaşıyordu, yer betondu, hasır serip üzerine yataklarını açtılar, ama ısıtma olmadığından yerden soğuk geliyordu, sonradan keresteler bulup hasırın altına yaydılar. Duvarlara çiviler çakıp eşyalarını astılar, otelde banyo yoktu, bir tane abdesthane bulunuyordu, fakat su yoktu. Suyu 150 m. ileride bulunan küçük bir çaydan alıyorlardı, tuvalet dışarıdaydı.

Sabah saat 07.00'de çalışmaya başlıyorlardı, 12.00-13.30 arası öyle molası, akşam 17.30'da veya 18.00'de paydos ediyorlardı. Şehrin sokaklarını temizlemek, Erzurum – Trabzon veya Erzurum – Kars yolunu kardan temizleme işlerini yapıyorlardı. Çalışacakları yeri Grup Komutanlığı

12 Sanayici Jak Kamhi'nin amcasıdır.

belirliyordu, çalışma yerine kadar yürüyerek gidip geliyorlardı, öyle günler oluyordu ki, çalışma yerine varıp iki saat çalışıp geri dönüyorlardı gün bitiyordu. Hava çok soğuktu, kar kalınlığı bazı yerlerde 2 metreyi buluyordu. Bazen gece boyu yağan kar bir gün önce açtıkları yolları geri dolduruyordu, tekrar baştan başlayıp yolu açıyorlardı. Yazılan günlüklerden elde kalan bilgilere göre, yedikleri yemeklerin kısıtlı olduğu anlaşılıyor, tipik bir günlük menü örneği: sabah peynir ekmek bal, öğlen peynir ekmek elma ve akşam kuru fasulye, ekmek, komposto. İstanbul'dan ailelerinin yolladıklarını da oda arkadaşları ile paylaşıyorlardı, mektupları okunuyordu, o yüzden gelen mektuplar mutlaka Türkçe yazılmalıydı, günlük tutmak serbestti, ama o da Türkçe olacak, fotoğraf makinesi yasaktı. Çalışmayı engellemiyorsa dini ayinlerine ses çıkarılmıyordu. Temizlenmek için izin alıp hamama gidiyorlardı. Hastalanırlarsa, hasta sayısı artması beklenip sonra doktor gelir ve tüm hastalara art arda bakardı. İstirahatlı sayısının artmasına izin verilmiyordu. Mayıs ayına gelindiğinde nihayet havalar ısındı, artık uzak yerlere temizliğe gittiklerinde geri gelmek ile uğraşmıyor açık arazide uyuyorlardı.

5. Kafileden şartlara ve hastalığa dayanamayıp ilk ölen Konstantin İatru oldu, onu Bensiyon Kamhi izledi, Haziran'a varmadan dört kişiyi toprağa verdiler. Cenaze işleri ile de kendileri uğraşıyorlardı, belediyeden araç kiralıyorlar, Erzurum Rum Mezarlığında mezar kazıp mevtayı defnediyorlardı. Haziran'da Vali Vekili tarafından şartlar daha da sıkılaştırıldı, artık boş zamanda bile binadan ayrılmak yasaktı, alışveriş için bile yanlarında bekçi olmadan çarşıya çıkamazlardı, bunun sebebi; iki mükellefin gizlice çarşıdaki bir kuyumcu ve terzide çalışmaya başladığı tespit edilmiş, Vali Vekili de bu duruma çok kızmıştı. Mükelleflerin hemen hepsi bitlenmişti, ara ara baş gösteren tifo salgını yüzünden kaldıkları yerde karantinaya alınırlar, yine kendi çabaları ile kaldıkları oteli kreolin ve kükürtle dezenfekte ederlerdi.

Ağustos ayında mükelleflerin yer değiştireceği, Eskişehir Sivrihisar'a gidecekleri söylenir, hazırlık yapılır. İstasyonda yük vagonlarına doldurulurlar. 6 Ağustos 1943 saat 09.00 da hareket ederler ve El-Zulüm dedikleri Erzurum'dan ayrılırlar, iki saat sonra Aşkale'de durup oradaki mükellefleri de vagonlara sıkıştırdıktan sonra yola devam ederler. Üç gün süren yolculuğun ardından 9 Ağustos'ta saat 10'a doğru Sivrihisar yakınlarındaki Biçer İstasyonuna varırlar. Geceyi burada geçirirler, ertesi gün eşyalarını burada bırakıp yürüyerek önce Kuyudibi, oradan da Karanlık

Dere mevkiine giderler.[13] Mükellefler Sivrihisar'da Ankara yolunun altyapı çalışmasında çalışırlar, taş kırmaları ve yol şantiyesine taşımaları gerekir. Burada hayat daha zordur, açık arazide çadırlarda kalırlar, nihayet dört ay da yol inşaatında çalıştıktan sonra Varlık Vergisi yasası kaldırılır ve Aralık 1943'te İstanbul'a dönmelerine izin verilir.

Marko Kohen Üstat, on ay çalışma kamplarında kaldıktan sonra yıpranmış ve bitkin halde evine geri dönebilir. Parçası olduğu 5. Kafile 60 mevcutla yola çıkmış, ama 56 kişi olarak geri dönmüştür. Bu insanların şehirde doğmuş büyümüş, iş insanları, beyefendiler oldukları düşünülür ise, yaşadıkları travmanın büyüklüğü daha iyi kavranabilir.

Oğlu Marko ve ailesi kendi memleketinde zorluklar yaşarken David J. Kohen Üstat da kendi felaketini yaşamaktadır. Üstat savaş öncesi emekli olmuş, ancak Fransa'da yaşamaya devam etmektedir. Almanların Paris'e girmesinin arifesinde Nice'e taşınır, ama maalesef bu yer değiştirme de güvenliğini sağlamayacaktır. David J. Kohen, 1943'ün sonunda Nazilerin eline düşer ve Paris yakınlarındaki Drancy Toplama Kampı'na yollanır. 80 yaşına yaklaşmış olan Kurucu Üstadımızın o kamptan canlı çıkması pek olası değildir. Tek bir şansı vardır, o da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmasıdır. O dönemde Türk hariciyecileri Nazilerin eline düşmüş vatandaşlarımızı kurtarmak için ciddi manada insanüstü çaba sarf etmişlerdir. Bu küçük araştırma yazısını fırsat bilerek, başta Paris Büyükelçisi Behiç Erkin, Marsilya Başkonsolosu Necdet Kent, Konsoloslar Cevdet Dülger, Namık Kemal Yolga ve Bedii Arbel olmak üzere tüm hariciyecileri saygıyla anmak gereklidir. Bu insanlar Nazilere kafa tutmuşlar, saygın bir duruş sergilemişler ve toplama kamplarından yüzlerce vatandaşımızı kurtarmışlardır.

Kohen Üstat kamptan alındıktan sonra 12 vagonluk bir trenle, o zamanlar Nazi işgalindeki Avrupa'yı boydan boya geçmek zorunda kalır. Lokomotife bağlanmamış vagonlarda Paris *Gare de L'Est*'de iki üç gün beklerler, nihayet vagonlar dolunca lokomotife bağlanıp yola çıkarlar. Vagonların dış kaportasında kocaman ay-yıldız vardır, kırmızı zemin üzerine beyaz ay-yıldız, her ne kadar Türkiye korumasında olsalar da, her durdukları

---

13 Bu bölümdeki bilgiler: Ayhan Aktar'ın, "Yorgo Hacıdimitriadis'in Aşkale – Erzurum Günlüğü (1943)" kitabından derlenmiştir. Yorgo Hacıdimitriadis, Marko Kohen ile aynı kafile (5. Kafile) ile Aşkale'ye yollanan mükelleflerden biridir.

istasyonda yürekleri ağızlarına gelir, yolculardan sorumlu hariciyeci hemen aşağı iner, elindeki dosya ve listeleri Nazilere göstermek için bekler. Yolculuk boyunca trenin kaloriferi hiç yanmaz, ısınmak için üzerlerine ne bulurlarsa onu örterler. Aylardan Şubat olduğundan (1944) soğuktan camlar buz tutmuştur, Almanların gelip gelmediğini anlamak için buzu kazımaları gerekir. Tren su almak için durduğunda veya istasyonlara yanaştığında, nedenini bilmedikleri sebeplerden saatlerce beklerler, bu arada her şey olabilir, tren birden toplama kampına doğru yönlendirilebilir, trenin içinde gerginlik bıçakla kesilecek kadar gerçektir. 6 gün sonra ancak Macaristan'a gelebilirler, kontrol noktasında Almanlar yolcuların kim olduğunu sorduğunda, konsolosluk görevlisi "Türk Yahudileri" der. Almanlar yolculuk etmekte olan Yahudileri görmeye alışık olmadıklarından durumu anlamak zordur, herkesi trenden çıkarırlar, yolcular karlar içindeki tarlada sabaha kadar bekletilirler, uzuvları donanlar olur. Hariciyenin araya girmesi ile trenin yoluna devam etmesine izin verilir. Trende ısıtma olmadığı gibi tuvalet ve su da yoktur. Bu ihtiyacı durdukları yerlerde gidermek zorundadırlar, su için de boş kapların içine kar toplarlar. Sofya civarında bir kontrol istasyonunda durduklarında Almanlar, yolcuların sarı yıldız takmadıklarını görünce treni alıkoyarlar. Konsolosluk görevlisi bu yolcular "Türk Vatandaşı onlar takarlarsa, sadece beyaz ay-yıldız takarlar" diyerek Almanlara elindeki listeyi ve pasaportları gösterir, ama yine de bir gün bir gece trenin hareket etmesine izin verilmez. Tekrar hareket ettikten birkaç saat sonra bombardıman yapılmakta olan bir bölgeden geçilir, vagonların üzerine şarapnel parçaları çarpmaktadır, bavullar raflardan düşer, tüm yolcular yere yatarak uçuşan parçalardan korunmaya çalışırlar. Bulgaristan'a henüz girmişlerdir ki tren durur, raylar bombardımandan hasar görmüştür, yolcular trenden indirilir, tren yolunda bata çıka yürümeye başlarlar, yürüyüş 5-6 km sürer, yürüyüş sırasında Bulgar kadınlarından ekmek satın alırlar, uzun süredir yedikleri en taze ekmektir bunlar, keyifleri yerine gelince kim başlattı bilinmez, Türkçe şarkı söylemeye başlarlar:

"Çadırımın üstüne şıp dedi damladı / Allah canımı almadı almadı".

Issız bir istasyonda tekrar trene binerler ve yola devam ederler, Faşizmin elindeki gri ve sisli Avrupa'yı geride bırakıp Türkiye sınırından geçtiklerinde sevinç gözyaşlarını tutabilen kimse yoktur. 10 günden uzun süren yolculuk İstanbul Sirkeci Garı'nda son bulur. Hariciye bu

operasyonu sekiz defa tekrarlayabildi ve yaklaşık 650 Türk Vatandaşını mutlak ölümden kurtardı.[14]

Selanik 1912'de Yunanistan'ın eline geçince, şehirdeki Osmanlı tebaası başka başka vatandaşlıklara geçtiler, bir kısmı Yunan Vatandaşı oldu, bir kısmı İtalyan veya Fransız, ama bir kısmı da Osmanlı Vatandaşlığını korudu. Bunlar Millî Mücadele sonrasında da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı oldular. Nazilerin elinden kurtarılabilenler işte bu Türk Vatandaşlarıdır. David J. Kohen Üstat da ömrü boyunca Osmanlı/Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığını korumuştur. Onunla birlikte tutuklanan akrabalarından Yunan Vatandaşlığını seçmiş olanlar da vardı, fakat bir daha onlardan haber alınamamıştır.

David J. Kohen Sirkeci Garında ailesi tarafından karşılandığı sırada 1944 (Ortada David Kohen, en sağda Marko Kohen)

Sirkeci Garı'nda babaları David J. Kohen'i, damadı Eli Burla, gelini Emili, küçük oğlu Maksim ve çalışma kampından henüz dönmüş olan oğlu Marko Kohen karşıladı. İstanbul'da en büyük kızının (Yvenne Kohen Burla) yanına yerleşti. Seksenli yaşlara gelmiş ve büyük badireler atlatmıştı, ama yine de neşesinden ve espri yeteneğinden bir şey kaybetmemişti. Kohen Üstat, işinde ve masonik hayatında daima ciddi, ağırbaşlı ve

14 Bu paragraftaki bilgiler "Le Passeport Turc (2011)" belgeselinden derlenmiştir.

kararlı olmakla birlikte, özel hayatında ve ailesine karşı yumuşak başlı, neşeli ve şakacı bir yaradılışı vardı, torunu David onu '*daima yüzü gülerdi*' diye tanımlıyor.[15] Kızı Adrienne onu, *"Açık görüşlüydü, kendisini hiçbir dogmaya bağlı hissetmezdi ve bu nedenle de hiçbir dini merasime iştirak etmezdi. Kızların tahsil görmesine taraftar idi"* şeklinde tanımlıyor.[16] Savaş bittikten sonra Nice'e geri döner, evinin düzenini yeniden kurmaya çalışır. Birkaç yıl sonra Üstat kazara düşer ve kalça kırığı sebebi ile yatalak hale gelir, uzun süre yatmak nefes alma zorluğu çekmesine sebep olur, yaşlı kalbi bu son badireye dayanamaz ve 1949 yılında vefat eder.

Kurucu Üstadımızın "Ebedi Doğuya" göç ettiği yıl, Türkiye'de Masonluk yeniden uyanmaya çalışıyordu. İkinci Dünya Savaşı bitmiş, demokrasi güçleri kazanmıştı, dünyada özgürlük havası yeniden esmeye başlamıştı. Bu iklimde uykuda olan Masonluğumuz yeniden organize olmaya başladı. Marko Üstat, sigortacılık işine geri dönmüştü, aynı zamanda Ülkü Muhterem Locası'nda uyandırılmıştı, kaybedilen yılları geri kazanmak için hem harici işinde, hem masonik hayatında tekrar hevesle çalışmaya başladı. Haziran 1948'de Atlas Muhterem Locası'nın kuruluşunda yer aldı, kurucu ve ilk görevlilerden oldu. 1948-1950 arasında Atlas Locasında Hasenat Emini görevini üstlendi. Marko Kohen bundan sonraki hayatını sigortacılık mesleği ve Atlas Locası arasında geçirdi. Yaşadığı zorluklar kalbini zayıflatmıştı, 4 Ağustos 1964 tarihinde Büyük Ada'dan şehre giderken vapurda fenalaştı, hastaneye kaldırıldı, ama kurtarılamadı. Öldüğünde 61 yaşındaydı.

David Kohen (torun David) babasının vefatından iki ay sonra 7 Ekim 1964'de babasının kurduğu Atlas Locası'nda tekris oldu. Maalesef babası ile birlikte locada çalışma imkânı bulamadılar, ancak harici işlerinde babasının yanında yetişen David Kohen 1952 yılında kurdukları Marko Kohen ve Oğlu Kolektif Şirketinde birlikte çalışmaktaydılar. Bu şirket 1980 yılında ailenin 4. Neslini de içine alarak Kositaş Sigorta Brokerliği A.Ş. ismini aldı. Bugün hâlâ varlığını

David Kohen (Torun David)

15 David Kohen, "Sigortacı Bir Ailenin Beş Nesillik Serüveni" 2015 s. 12

16 Mimar Sinan Dergisi, "David Kohen Üstat Hakkında" 1985. Sayı: 58, s. 44

sürdüren bu güzide firmanın yönetiminde David Kohen 2011 yılına kadar bizzat bulunmuştur.

Adil Dani Kohen

David Kohen (Torun David), 1924 yılında İstanbul'da doğmuştur. Saint Michel Fransız Lisesini bitirdikten sonra, İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesine yazılır, ancak iki sene sonra okulu bırakmak zorunda kalır, bir buçuk yıl süren askerlik görevini de tamamladıktan sonra babasının yanında çalışma hayatına başlar. Gençliğinin de verdiği güçle işleri büyütür. David Üstat, 1949 yılında Betty Pesah Hanım ile evlenir bu evlilikten Dalia ve İlana isimli iki kızları olur. Üstat, locasında birçok görev alır: Muhakkik, II. Nazır ve I. Nazır görevlerini yürüttükten sonra, 1976 – 1978 döneminde[17] locasının Üstadı Muhteremliğini üstlenir. Muhterem Üstadımız, Üstadı Muhteremliğinden sonra da locası için çalışmaya devam eder ve Kutsal Kitaplar Emini, Sancaktar gibi görevler üstlenir. Önceki Üstadı Muhteremlikten sonra pek az kardeşimiz geri dönüp böyle görevler aldığı söylenebilir. Muhterem David Kohen 2001'de Fahri Üye, 2006'da da Şeref Üye unvanı ile taltif edilir. Üstadın, kızı Dalia Hanım'dan iki torunu vardır, Selin ve Adil Dani. Adil Dani Kohen de 2015 yılında Atlas Locasında tekris olmuştur.

Böylece, Kurucu Üstatlarımızdan David Josef Kohen ile başlayan masonik nuru taşıma görevi bugün torununun torunu Adil Dani ile devam etmektedir. Kohenlerin Masonluğumuza yaptığı katkılar ve hizmetler için aziz hatıralarını saygıyla anıyoruz.

Teşekkür

Bu küçük araştırmanın hazırlanmasında, 98 yaşının verdiği olgunluk, âlicenaplık ve gayret ile yaptığı yardımlar için David Kohen Üstada içten teşekkürlerimi sunarım.

17 *O yıllarda Görevliler bir seneliğine seçilirlerdi. Muh:. David Kohen'in iki sene üst üste Üs:. Muh:. olduğu anlaşılıyor.*

KAYNAKLAR

1. Ayhan Aktar, "Yorgo Hacıdimitriadis'in Aşkale – Erzurum Günlüğü (1943)" 2011.
2. Belgesel Film, "Le Passeport Turc" 2011.
3. David Kohen, "Sigortacı Bir Ailenin Beş Nesillik Serüveni" 2015.
4. Eric Anduze, "Osmanlı Türkiye'sinde Masonluk" 2012.
5. Faik Ökte, "Varlık Vergisi Faciası" 1951.
6. Kemalettin Apak, "Ana Çizgileriyle Türkiye'deki Masonluk Tarihi" 1958.
7. Mimar Sinan Dergisi Sayı: 58; Sayfa: 157.
8. Reşat Mimaroğlu, "Türkiye'de Hür Masonluk Tarihi" 1951.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	LOCASI	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Şükrü BİRAND	ÜLKÜM	28/06/2019
Halim MUMOĞLU	AKIL VE HİKMET	14/07/2019
Haluk ABBASOĞLU	DEVRİM	02/09/2019
Mehmet Salih ERDOĞMUŞ	KÜLTÜR	05/09/2019
Nazmi ISIGÖLLÜ	BOĞAZİÇİ	07/09/2019
Sabih TANSAL	ÜLKÜ	14/10/2019
Mehmet Seyfettin Cahit SUDOR	KÜLTÜR	04/12/2019
Ahmet SÖNMEZER	ŞAKUL	16/12/2019
Bünyamin MİZRAHİ	KARDEŞLİK	18/12/2019
Mehmet AKSOY	FREEDOM	19/12/2019
Cem ŞİT	GÖNÜL MİMARLARI	19/12/2019
Mustafa KÜRELİ	UMUT	20/12/2019
Mehmet Emin KAYA	NUR	22/12/2019
Ömer ŞAHİNKAYA	ERDEM	23/12/2019
Ahmed Kamil ÇARAŞ	SADAKAT	25/12/2019
Mustafa ATASAGUN	ANIT	28/12/2019
Salih Rüçhan ÖZATAY	BODRUM	29/12/2019
Atilla ÇELİKİZ	ÜLKÜ	01/01/2020
Metin EYİ	ŞEFKAT	03/01/2020
Sungur Tekin GÜVENER	GELİŞİM	04/01/2020
Yakup İNCE	AKIL VE HİKMET	06/01/2020
Yusuf Selçuk KORUR	SADIK DOSTLAR	10/01/2020
Metin BOLCAL	DEVRİM	10/01/2020
Yaşar Kemal YÜKSEKLİ	BİLİM	16/01/2020
Mustafa Oktan AKTÜRK	NAR	19/01/2020
Hüseyin Yüksel ENGİNSU	DİKMEN	22/01/2020
Mehmet Erdin CANYORAN	KÜLTÜR	24/01/2020
Nahit KÜÇÜK	LİBERTAS	25/01/2020
Turhan ALANKAYA	DORUK	03/02/2020
Semih PETORAK	KOŞUYOLU	04/02/2020
Tulu BAYTIN	MÜSAVAT	10/02/2020
Yusuf TEKİN	MOZAİK	12/02/2020
Erol TUNÇMAN	İDEAL	26/02/2020
Ali Can ÖZMEN	DİKMEN	26/02/2020
Yılmaz BAHADIR	DOĞU	28/02/2020
Enver Birol ÖZDOĞAN	BİLGİ	05/03/2020
Mardiros ARAT	BİLGİ	16/03/2020
Sami MAÇORO	GÜZELLİK	17/03/2020
Haluk BAŞAKLAR	PERGEL	18/03/2020
Mustafa DEMİRCİ	SEVGİ	21/03/2020
Kaya KÖK	SEMBOL	21/03/2020
İhsan Namık POROY	ÜLKE	26/03/2020

ADI SOYADI	LOCASI	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Günay AKTAY	ÜÇIŞIK	31/03/2020
Ahmet MADENCİ	ERGUVAN	01/04/2020
Feridun DİNÇER	ATAÇAĞ	03/04/2020
Saim HABİB	MEŞALE	04/04/2020
Ahmet S. KALIN	GEOMETRİ	04/04/2020
Semih MANDEL	HÜMANİTAS	05/04/2020
Okan DEMİREL	KRİSTAL	07/04/2020
Ayhan SÜMER	İNANIŞ	08/04/2020
Ertuğrul ZORLUTUNA	ERENLER	13/04/2020
Rauf AKÜN	ÜLKÜ	15/04/2020
Yakup BAROUH	ATLAS	22/04/2020
Ünver ANIL	GELİŞİM	22/04/2020
Cem DEMİRCİ	YEDİTEPE	23/04/2020
Sezer SOYSAL	KÖRFEZ	23/04/2020
Ender ARKUN	DÜŞÜN	23/04/2020
Murat KÜRÜZ	PİRAMİT	24/04/2020
Ergun BOZKURT	GÖNÜL	08/05/2020
İlhan KERESTECİ	NİRENGİ	13/05/2020
Mehmet Tahsin BATMAN	ERENLER	15/05/2020
Müfit BAHTOĞLU	MARMARİS	18/05/2020
Hıncal ANT	YÜKSELİŞ	20/05/2020
Bahri İNCEÇAM	IRMAK	01/06/2020
Nubar KAZANÇ	ALTAR	04/06/2020
Mehmet Murat BİLGEN	TAŞOCAĞI	06/06/2020
Hüseyin URAL	İLERİ	07/06/2020
Halit Yalçın ENGİNBAŞ	TAN	08/06/2020
Celil LAYİKTEZ	SÖZ	29/06/2020
Mehmet Lütfi TUNGA	ZAFER	05/07/2020
Muzaffer EK	ŞAKUL	10/07/2020
Erol YILHAN	İNANIŞ	11/07/2020
Özden VARDAR	KARYA	15/07/2020
Necdet KUBANÇ	ÜLKE	16/07/2020
Ercan ONAÇ	ADANA	18/07/2020
Cem KAŞELER	GÜZELLİK	01/08/2020
Ferit Hakan ÖNER	İRFAN	01/08/2020
Mustafa ÖZGÖN	AHENK	06/08/2020
Abdulkadir Alptekin ESİN	EKİNOKS	07/08/2020
Nihat Tevfik BAŞKANER	ÇAĞ	07/08/2020
Nihat ÜÇOK	SU	10/08/2020
Ahmet Kenzi SONGUR	ÜMİT	12/08/2020
Erol ÇİÇEKÇİLER	GÜVEN	15/08/2020
Osman Engin KENBER	DOSTLUK	16/08/2020

HİÇBİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Ebedi Maşrık'a intikal eden Kardeşlerimize Evrenin Ulu Mimarı'ndan sonsuz mağfiret kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	LOCASI	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Savaş ASLAN	AÇI	20/08/2020
İlker TÜLEK	AKIL VE HİKMET	20/08/2020
Erdinç ÖZKINAY	OCAK	23/08/2020
Ali ÖZDEN	YÜKSELİŞ	30/08/2020
Ayhan ARITAMUR	ERENLER	31/08/2020
Ertan KAHRAMANOĞLU	EKİNOKS	02/09/2020
Tamer KEMAHLIOĞLU	NOKTA	03/09/2020
Özger DEMİRER	PROMETHEE	06/09/2020
Selçuk OMRAK	ALEV	18/09/2020
Ertan TATLICIOĞLU	BAŞKENT	23/09/2020
Cevdet İŞERİ	YILDIZ	25/09/2020
Çetinkaya APATAY	DEVRİM	26/09/2020
Ahmet Hulusi MENGÜÇ	DORLİON	26/09/2020
Mustafa Erol TURAÇLI	PERGEL	05/10/2020
Aziz Ali TOKMAKOĞLU	ATEŞ	07/10/2020
Bülent MESTÇİ	KARYA	09/10/2020
Cem UMUR	MÜSAVAT	14/10/2020
Temel Kutlay ÜN	ÖZGÜRLÜK	15/10/2020
Erdoğan BULUR	MANİSA	23/10/2020
Ahmet Şükrü TANER	SİMURG	25/10/2020
Nehri ŞENİZ	MOZAİK	02/11/2020
M. İzzet AKSU	İRFAN	04/11/2020
Lütfü KARABACAK	LİBERTAS	05/11/2020
Kerim Bora YILMAZYİĞİT	EŞİTLİK	05/11/2020
Osman GÖKSU	MÜSAVAT	06/11/2020
Ersan TAŞTEKİN	YAKACIK	07/11/2020
Moris BENBANASTE	ÜLKÜ	11/11/2020
Lütfi Altan ATAMAN	DENGE	12/11/2020
Teoman DUMAN	GÖNYE	13/11/2020
Osman GÜRTÜRK	LİKYA	13/11/2020
Mithat MELEN	RÖNESANS	14/11/2020
Ertan KARASU	EUCUDES	18/11/2020
Metin DURUM	MUSAVAT	22/11/2020
Alp MENEMENCİOĞLU	SEBAT	23/11/2020
Lütfi PAKER	LİBERTAS	25/11/2020
Vitali SAPORTA	ATEŞ	25/11/2020
Mehmet Murat GÖK	IŞIK	25/11/2020
Ömer AKALIN	SABAH GÜNEŞİ	26/11/2020
Ruben PUR	MUSAVAT	26/11/2020
Ahmet KARADENİZ	ÖZLEM	29/11/2020
Akay GÖKÇE	ÜLKÜ	03/12/2020
Tanzer YARAMANOĞLU	DELPHI	04/12/2020

ADI SOYADI	LOCASI	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Ali Osman GAYRET	EKİN	05.12.2020
Faik Mümtaz KOYUNCU	OCAK	09/12/2020
Gönen ÇAKMAKÇI	KOZA	11.12.2020
Mehmet Ergil ERSÜ	YÜKSELİŞ	16.12.2020
Ali Rıza SAYSEN	EYLEM	18.12.2020
Mustafa Engin POLAT	SEMBOL	19.12.2020
Can İLBAY	ANKARA	21.12.2020
Hasan Oral KOCA	BODRUM	22.12.2020
Kanat AYDAR	MÜSAVAT	23.12.2020
Tümer EKŞİOĞLU	TOLERANS	23.12.2020
Ahmet Gürkan AKTOLUĞ	UFUK	27.12.2020
A. Ercan TURA	BARIŞ	27.12.2020
Atilla İshak TANKUT	ÖZLEM	04.01.2021
Soyer ŞİMŞEK	GÜNEY YILDIZI	04.01.2021
Mordu BERKER	HÜRRİYET	07.01.2021
Muhiddin ORHAN	UYANIŞ	10.01.2021
S. Yılmaz YASA	ÜMİT	16.01.2021
Rahmi ÇAKIROĞLU	BOĞAZİÇİ	26.01.2021
Nihat SOYTAŞ	UYANIŞ	26.01.2021
Sadrettin ÖZCAN	ONUR	31.01.2021
Şadan GÖKOVALI	EYLEM	31.01.2021
Celal Erim TANJU	UYANIŞ	03.02.2021
Hasan Doğan UTKU	BAŞARI	05.02.2021
Ragıp Tekin OLDAÇ	ŞEFKAT	07.02.2021
Necati KAVADARLI	İZMİR	08.02.2021
Hamit Levent ERENEL	OCAK	09.02.2021
Hayim Viktor SAUL	HÜMANİTAS	09.02.2021
S. Ayhan ASYALI	MARMARİS	10.02.2021
Ahmet AROL	KALKEDON	12.02.2021
Aykut BABİLA	ANKARA	12.02.2021
Ali Akman GÖKÇAKAN	KOŞUYOLU	18.02.2021
Ahmet Emin GÜVEN	NİRENGİ	19.02.2021
Nezih Uğur GÜNDEŞ	SEVGİ	28.02.2021
Timuçin ALPAY	YEDİTEPE	01.03.2021
Mehmet Güven AKÇAR	DEVRİM	01.03.2021
Akın GÜREL	RÖNESANS	02.03.2021
Serdar ÇARDAK	GRANİT	06.03.2021
Yaşar Kemal İLKSAVAŞ	ÜÇIŞIK	07.03.2021
Angel Milev ANGELOV	ÜLKÜ	17.03.2021
Mustafa Kemal GÜÇKAN	ATAYOLU	19.03.2021
Süleyman KASIRGA	KUŞADASI	21.03.2021
Ahmet Erol PEKELMAN	BAŞAK	25.03.2021

HİÇBİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Ebedi Maşrık'a intikal eden Kardeşlerimize Evrenin Ulu Mimarı'ndan sonsuz mağfiret kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	LOCASI	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Hakan Murat AKIN	GÜN	30.03.2021
Faruk VAR	SÜMER	30.03.2021
Eser ARKUN	FAZİLET	02.04.2021
İbrahim MALKOÇ	VİTRİOL	03.04.2021
Zafer ÇELİKTEN	HİSAR	03.04.2021
Konstantin ANANYADİS	GELİŞİM	03.04.2021
Bülent AYDOĞDU	BOĞAZİÇİ	08.04.2021
Mehmet Kemal KURTOĞLU	AKASYA	09.04.2021
Ahmet BALTACI	DEVRİM	10.04.2021
Aykan OĞUZ	İZMİR	10.04.2021
Aykut TATLIDİL	URLA Geçici	10.04.2021
Melih GEÇGİL	HERODOT	10.04.2021
Mete NAKIBOĞLU	ÖZLEM	11.04.2021
Hasan Metin MAZLUMOĞLU	YAKACIK	11/04/2021
Ercüment BELCE	ŞEFKAT	14/04/2021
Sedat YILDIZ	ÇINAR	15/04/2021
Sevil ÇALIŞKAN	SEVGİ	17/04/2021
Atila BÜYÜKTUNCAY	KÜLTÜR	17/04/2021
Aydın ÜÇOK	İRFAN	17/04/2021
Kadir Can ÖZKAN	BAŞKENT	18/04/2021
Ender DEDEAĞAÇ	BİRİKİM	19/04/2021
Orhan ÖZALP	PERGEL	19/04/2021
Aydan AYRA	HİSAR	21/04/2021
Halim ÇEVİKER	AKKAN	25/04/2021
Mehmet ONULTAN	ANIT	29/04/2021
Aras ATAK	HÜMANİTAS	29/04/2021
Dimitri Mihal ATASANOF	LİBERTAS	03/05/2021
Melih ÇELEBİ	ÜLKÜM	04/05/2021
Türker ARSLAN	DEVRİM	04/05/2021
Kemal GÜRSOY	İLKE	05/05/2021
Cevad GÜRER	EVRENSEL	06/05/2021
Süha ÖNCÜ	KARYA	09/05/2021
Mehmet Turgut DERİNKÖK	EGERAN	14/05/2021
Erdal YILMAZ	BAŞKENT	14/05/2021
Fırat ÖZGÖÇER	KÜRE	17/05/2021
Erol Hilmi KESKİN	ÜLKE	18/05/2021
Mustafa Necati EKMEKÇİOĞLU	BAŞKENT	19/05/2021
Sezgin ALSAN	ÖZLEM	24/05/2021
Ülkü BAYDAR	GELİŞİM	25/05/2021
Levent Mehmet KOCAOĞLAN	ÜÇSÜTUN	28/05/2021
Nejat PİŞKİNSÜT	GÜN	29/05/2021

ADI SOYADI	LOCASI	EBEDİ MAŞRIK'A İNTİKAL TARİHİ
Recep Doğan GENÇOĞLU	HALİM ERKER	06/06/2021
Yüksel KAZMİRCİ	ÜMİT	07/06/2021
Ferhat AKAT	HÜR DUVARCILAR	08/06/2021
Rıdvan KARTAL	FAZİLET	18/06/2021
Önder ÖZTÜREL	KÜLTÜR	24/06/2021
Rüçhan ALTUĞ	ANADOLU	26/06/2021
Yetvart KOVAN	MİMAR HİRAM	30/06/2021
Macit TÜREN	EVREN	01/07/2021
Aysın ŞAHBAZ	MANİSA	01/07/2021
Ali Yüksel SOYKUT	ATANUR	02/07/2021
Nazım Uğur TUZLACI	GEOMETRİ	11/07/2021
Mehmet AKIN	KÖRFEZ	12/07/2021
Mehmet İsmet ERBAY	KARDEŞLİK	17/07/2021
Turgay YILDIZ	ÇINAR	22/07/2021
Emin Alp YALÇINALP	AYDINLIK	22/07/2021
Osman BIYIKOĞLU	PINAR	26/07/2021
Ahmet BERKER	SADIK DOSTLAR	28/07/2021
Zuhal ERKMEN	PUSULA	30/07/2021
Fikret TEK	HALİM ERKER	01/08/2021
Muhittin GÜRLER	KORDON	04/08/2021
Gürkan TEZCAN	DOĞUŞ	07/08/2021
Halil Kaya ÖZLER	TAŞOCAĞI	08/08/2021
Hüseyin ÇELİK	TESVİYE	09/08/2021
Can AYHAN	YILDIZ	15/08/2021
Ersen ÖZLER	SAĞDUYU	16/08/2021
Sancar MARUFLU	BAŞARI	16/08/2021
İlker KATİÇ	ÖZVERİ	16/08/2021
Nurdoğan ERÜNAL	ÇAĞ	20/08/2021
Şamil GİRGİN	BAŞARI	26/08/2021
Faik AYDINLIK	KALKEDON	28/08/2021
Hakan ALP	TOPRAK	28/08/2021
Ahmet Korkut ÖZSOY	TERAZİ	29/08/2021
Haydar DAMGACI	BİLGİ	8/31/2021
Duygun YARSUVAT	DEVRİM	9/10/2021
İlhan GÜRSEL	ÜLKE	9/11/2021
Ahmet İhsan TATARAĞASI	GÖNÜL MİMARLARI	9/11/2021
İsmail Tunçay USLU	BURÇ	9/14/2021
Taylan SABUNCUOĞLU	SADIK DOSTLAR	9/15/2021
İrfan GİRGİN	DEFNE	9/15/2021
Mehmet Erdal DOLAY	ANIT	9/17/2021
Cevat GÜRALP	ALEV	9/22/2021

HİÇBİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

Ebedi Maşrık'a intikal eden Kardeşlerimize Evrenin Ulu Mimarı'ndan sonsuz mağfiret kederli ailelerine ve bütün Kardeşlerimize sabırlar dileriz.

MİMAR SİNAN DERGİSİ YAZI KABULÜ ve YAYIN KURALLARI

Yazının Kabulü

Mimar Sinan Dergisi Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin üç ayda bir yayınlanan akademik nitelikteki yayın organıdır ve 10 Ekim 1966 tarihinden beri yayınlanmaktadır. Dergide, Masonlukla ilgili özgün araştırma, makale ve çeviriler yayınlanır.

Mimar Sinan Dergisi iki ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hakemler tarafından değerlendirilen ve yayınlanması uygun görülen, konuya ilişkin yeni bir bilgi, belge veya yeni bir özgün yaklaşım getiren araştırma yazılarına, ikinci bölümde de dergi alanı kapsamındaki konulara ilişkin özgün bir bakış açısıyla ele alınmış yorum makalelerine yer verilmektedir.

Yazarlar, makalenin özgün bir yazı olduğunu, daha önce herhangi bir yerde yayınlanmadığını ve makalenin değerlendirme süreci içerisinde başka bir yerde yayınlanmayacağını kabul etmelidirler.

Yazılardaki bilgilerin ve kaynakların doğruluğundan tümüyle yazarlar sorumludur. Dergide yayınlanan yazılar, yazarların şahsi görüşlerini ifade eder ve sorumluluğu tamamen kendilerine aittir. Bu yazıların Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası'nın veya başka bir Masonik biriminin resmi görüşlerini veya fikirlerini temsil ettiği iddia edilemez.

Yayın Kuralları

Hakemli bölüm için gönderilen yazılar 15 A4 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını, kişisel yorum makaleleri ise 10 (daktilo/12 pt bilgisayar çıktısı) sayfasını aşmamalıdır. Araştırma yazılarının ve makalelerin 12 Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyeti adı ile kurulmuş olan Türk Dil Kurumu yazım kurallarına uygunluğu şart olup, imlâda bu kurallara uyulacaktır. Bir sözcüğün yazımında tereddüt olduğu takdirde yukarıda anılan Türk Dil Kurumu'nun yayınlamış olduğu Ömer Asım Aksoy'un **Ana Yazım Kılavuzu**'na bakılacaktır. (Son baskısı Epsilon Yayınları tarafından basılmıştır.) Kısaltmalarda da yukarıda anılan kitaptaki kısaltmalar kullanılmalıdır. Mimar Sinan dergisindeki yazılarda (tarihi belgelerin transkripsiyonu veya alıntılanması dışında), "Masonik kısaltma" kullanılmamaktadır.

Yazılar elektronik ortamda verilmeli, yazar/yazarların iletişim bilgileri belirtilmeli, konferans üslubunda olmamalıdır. Özgün araştırmaların dayandırıldığı atıflar, kaynaklar ve belgelerden alıntılar sarih bir biçimde, dip not veya son not olarak belirtilmelidir.

Hangi kaynaktan yararlanılmışsa o kaynak referans verilmeli; yararlanılan kaynağın kaynak gösterdiği, yazarın görmediği referanslar dipnot olarak verilmemelidir. Yazarın yararlandığı kaynaktaki görüşler ile kendi görüşleri birbirinin içine katılmamalı, yararlanılan kaynaktaki analiz, yargı ve sonuç cümleleri "tırnak içinde" uygun atıfla verilmeli, olası bir intihal sorununa yol açılmamalıdır. Yabancı bir kaynaktan alınma bir yazının veya kitabın bütününü veya bir kısmını çevirip yayınlamak izne tabidir. İzinsiz yayının, telif anlaşmazlıkları doğuracağı unutulmamalıdır.

Kullanılan görsel malzemenin (fotoğraf, resim, çizim, vb.) telif hakkı alınmış olmalı veya telif hakkı bulunmayan malzemeden seçilmelidir. İnternetten indirilen veya bir kaynaktan taranan görsel malzemenin telif hakları izni alınmadan kullanılmasının telif anlaşmazlıkları doğuracağı da dikkate alınmalıdır.

Makalenin ilk sayfasında makalenin, yazarının ve varsa çevirmeninin adı yer almalıdır. Ayrıca yazının Türkçe ve mümkünse İngilizce kısa bir özeti (özet – abstract) ile yazı başlığının İngilizcesi bulunmalı ve faydalanılan kaynaklar belirtilmelidir. İnternet'ten alınan kaynakların doğruluğu mutlaka tahkik edilmelidir.

Yazıda resim veya şekil kullanılmışsa; bunlar yazının içindeki yerine konulduğu gibi, ayrı birer dosya olarak da verilmeli, resimler basılabilecek kalitede (en az 300 dpi) olmalıdır.

Çeviri yazılarda; yazarın ve çevirmenin adı ile birlikte orijinal yazının nerede ve hangi tarihte yayınlandığı belirtilmeli ve orijinal yazı da birlikte gönderilmelidir. Ayrıca müellifin onayı alınmış olmalı ve çeviri yazının telif hakkı sorun olmamalıdır.

Gönderilen yazılar Yayın Kurulunun onayından geçtikten sonra yayınlanır. Yayınlanmayan yazılar için geleneğimiz uyarınca herhangi bir gerekçe gösterilmez. Yayın Kurulu gerekli gördüğü durumlarda metinde editoryal düzeltmeler yapabilir. Gönderilen veya yayınlanan yazılar için herhangi bir ücret ödenmez, yazı yayınlandığı takdirde bütün telif hakları Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Derneği'nin olur.

Yazarlar yazılarını, Yayın Kuruluna teslim ettiklerinde bu şartları kabul etmiş sayılırlar.

Yazılarınızı, her türlü istek, soru, şikayet ve önerilerinizi aşağıdaki yazışma ya da e-posta adresine gönderebilirsiniz.

YAZIŞMA ADRESİ:
MİMAR SİNAN DERGİSİ YAYIN KURULU
Nuru Ziya Sokak, No. 9, Kat 2 34420 Beyoğlu – İstanbul
e-posta : mimarsinandergisi@mason.org.tr